

Ewaluacja bieżąca kryteriów i systemu wyboru projektów FEŁ2027

Raport końcowy z badania

Warszawa, 21 października 2025 r.

Badanie zrealizowane w okresie: czerwiec – październik 2025 r.

Zamawiający:

Województwo Łódzkie
reprezentowane przez
Zarząd Województwa Łódzkiego

Al. Piłsudskiego 8
90-051 Łódź
www.lodzkie.pl

Wykonawca:

Policy & Action Group Uniconsult sp. z o. o.

ul. Ku Wiśle 7, 00-707 Warszawa
tel. 22 256 39 00, 691 022 024
biuro@pag-uniconsult.pl
www.pag-uniconsult.pl

Zespół badawczy:

M. Gajewski (Kierownik Badania), R. Kubajek, W. Mrozowski, T. Schimanek, J. Szczucki,
J. Witkowska

SPIS TREŚCI

Streszczenie	3
Executive Summary	8
Wykaz	
skrótów	13
1 Wprowadzenie.....	14
1.1 Struktura i zawartość opracowania	14
1.2 Przedmiot i cele badania.....	15
1.3 Logika podejścia badawczego	16
1.4 Metodyka badania	18
2 Mapa analizowanych kryteriów i naborów.....	20
2.1 Nabory.....	20
2.2 Układ i struktura rodzajowa kryteriów wyboru	23
3 Obszar I. System i proces oceny i wyboru projektów	29
3.1 Proces naboru i cechy procedury oceny wniosków o dofinansowanie	29
3.2 Jakość dokumentacji dotyczącej wnioskowania o dofinansowanie	38
3.3 Obiektywizm, przejrzystość, użyteczność i skuteczność systemu naboru	44
3.4 System informatyczny wspomagający wnioskowanie o dofinansowanie	47
3.5 Działania informacyjno-szkoleniowe	52
3.6 Komitet Monitorujący jako organ doradczy kształtujący system naboru i kryteria oceny	56
3.7 Ogólna ocena systemu wyboru projektów	59
3.8 Doświadczenia innych programów regionalnych – studia przypadku	64
4 Obszar II. Kryteria wyboru projektów.....	68
4.1 Stanowiska w zakresie ogólnej oceny kryteriów	68
4.2 Kryteria problematyczne.....	71
4.2.1 Kryteria horyzontalne	71
4.2.2 Kryteria w sferze innowacyjności i transformacji	78
4.2.3 Kryteria organizacyjne	85
4.2.4 Kryteria w sferze klimatu i ekologii.....	90
4.3 Uwagi i postulowane zmiany	94
4.4 Ogólna ocena kryteriów wyboru projektów	96
5 Obszar I – tabela odpowiedzi na pytania ewaluacyjne	99
6 Obszar II – tabela odpowiedzi na pytania ewaluacyjne	107
7 Tabela rekomendacji	112
8 Spis tabel, wykresów, schematów	120
9 Bibliografia	122

Streszczenie

Punktem wyjścia niniejszego opracowania jest potrzeba rzetelnej oceny, na ile system i kryteria wyboru projektów w FEŁ2027 umożliwią właściwe ukierunkowanie wsparcia oraz efektywne wykorzystanie środków. Badanie ma charakter praktyczny. Weryfikuje, czy rozwiązania wdrożeniowe prowadzą do wyboru projektów co najmniej „dobrych”, a docelowo – najlepszych, zgodnych z celami Programu i jego oczekiwanymi rezultatami.

Główny cel badań, których wyniki opisuje przedmiotowy raport, ujęto jako ewaluację systemu oraz procesu oceny i wyboru projektów (w tym kryteriów), pod kątem zapewnienia skutecznej i efektywnej realizacji FEŁ2027. Przedmiot badania obejmuje organizację naborów wniosków, przebieg i transparentność oceny kierowanych do dofinansowania w ramach Programu, kompletność dokumentacji naborowej, użyteczność rozwiązań informatycznych, działania informacyjno-szkoleniowe, rolę Komitetu Monitorującego oraz – przede wszystkim – sam zestaw kryteriów wyboru projektów. Cele szczegółowe koncentrują się na trzech wymiarach: trafności (zgodność z celami Programu i zasadami horyzontalnymi), skuteczności (selektywność i jednoznaczność kryteriów, przejrzystość procesu) oraz efektywności (relacja nakładów do efektów, ergonomia narzędzi, obciążenia wnioskodawców), a także na identyfikacji barier dostępu i formułowaniu rekomendacji na przyszłość.

W sferze metodycznej badanie oparto na triangulacji metodologicznej. Oznacza to, że w sferze realizacyjnej badania połączono analizę danych zastanych (dokumentacja naborowa, inne jakościowe źródła zastane, dane statystyczne), mapowanie kryteriów EFRR / EFS+ / FST oraz badania empiryczne – wywiady indywidualne z IZ/IP, ekspertami oceniającymi i doradcami, zogniskowane wywiady grupowe z wnioskodawcami nieskutecznymi, ankiety CAWI (beneficjenci i członkowie KM), studia przypadku i warsztat ewaluacyjny służący doprecyzowaniu rekomendacji. Taki zestaw technik pełnił dwa zadania. Po pierwsze, dotyczył sformułowania diagnozy sytuacji (postaci i funkcjonowania systemu i kryteriów wyboru projektów w Programie, identyfikacji kryteriów problematycznych i ewentualnych niespójności w systemie wyboru). Po drugie, istotna była funkcja kalibracyjna, tu rozumiana jako odpowiednie zaprojektowanie narzędzi badawczych (mieszczących się w metodzie ilościowej i jakościowej), adekwatnych do przedmiotu badania i rokujących pozytywnie co do zgromadzenia odpowiedniego zasobu danych empirycznych (w formie i zakresie odpowiadającym potrzebom ewaluacji).

Jeśli chodzi o układ / strukturę treści, to prezentowany dokument zorganizowaliśmy w układzie ułatwiającym łatwy dostęp do ustaleń i wniosków płynących z badania: po streszczeniu następuje wprowadzenie (opisujące przedmiot i cele badania, i jego metodykę), następnie prezentowane jest podsumowanie mapowania kryteriów i naborów w FEŁ2027 (zakres rzeczowy i porządek rodzajowy kryteriów), w kolejności dwa zasadnicze obszary ustaleń badawczych tj. obszar dotyczący oceny systemu wyboru (roz. 3) oraz rozdział dotyczący kryteriów wyboru (roz. 4), prezentujący wyniki badania w zakresie identyfikacji i omówienia tzw. kryteriów

problematycznych. Raport zawiera również propozycje wskazań doskonalących system i kryteria, zebrane w części rekomendacyjnej. Całość uzupełniają załączniki.

Przedmiot niniejszego badania stanowiły wszystkie uruchomione (rozpoczęte) nabory we wszystkich priorytetach FEŁ2027. Do końca sierpnia 2025 r. w 217 naborach złożono 4 807 wniosków o dofinansowanie, a zawartych zostało 1 206 umów. Za przygotowanie i realizację naborów odpowiadały: Instytucja Zarządzająca (Zarząd Województwa Łódzkiego) lub jedna z dwóch Instytucji Pośredniczących: Centrum Obsługi Przedsiębiorcy lub Wojewódzki Urząd Pracy w Łodzi – w przypadku każdej z tych instytucji zasady naboru nieco się różniły. Dodatkowo zróżnicowanie wynikało z wykorzystywania różnych źródeł finansowania (EFRR, EFS+, FST).

Przedmiotem badania była bardzo duża liczba kryteriów: łącznie 542, przy czym w pojedynczych naborach (głównie realizowanych w sposób konkurencyjny) liczba stosowanych kryteriów także była znaczna. Zazwyczaj wynosiła ona około 40, a maksymalnie nawet 52 kryteriów.

System oceny i wyboru projektów w FEŁ2027 – w świetle zebranych danych – należy ocenić korzystnie. Rozumiany jako całość działa zgodnie z intencją wyłaniania projektów co najmniej „dobrych”, przy wysokim poziomie rzetelności i jawności wszystkich procedur i rozwiązań obecnych w systemie. Najmocniejsze strony to obiektywizm, bezstronność oraz przejrzystość procedur. Badanie pokazuje, że w ocenie tych cech przeważają oceny „raczej dobre” (43-51%) i „bardzo dobre” (24-27%) – dla wszystkich kluczowych cech procesu naboru i oceny, co ogranicza ryzyko dyskryminacji oraz wzmacnia zaufanie wnioskodawców do systemu. Wysoko ocenić należy również jednoznaczność zasad oceny. Przekłada się to na przewidywalność decyzji oraz spójność stosowania kryteriów przez komisje oceniające. Dodatkowym atutem jest funkcjonowanie mechanizmu wyjaśnień i uzupełnień. Beneficjenci generalnie pozytywnie oceniają czytelność wezwań KOP, jakość komunikacji i czas przeznaczony na poprawki i uzupełnienia. W konsekwencji dostrzega się, że mechanizm ten realnie obniża ryzyko odrzucenia wartościowych projektów z przyczyn formalnych lub merytorycznych.

Badanie pokazuje również, że wnioskodawcy sprawnie docierają do informacji o naborach – 72% korzysta ze strony Programu, 35% z serwisu MFiPR, a 33% z wiedzy firm doradczych. Działania informacyjno-szkoleniowe wspierają przygotowanie wniosków (m.in. poprzez spotkania organizowane przez IZ i IP), a ich kierowanie do grup o zróżnicowanym doświadczeniu sprzyja wyrównywaniu szans wejścia do procesu (przy czym, w rekomendacjach wskazujemy, zasadność rozdzielenia szkoleń ze względu na doświadczenia potencjalnych wnioskodawców. Co istotne, zrozumiałość kluczowych elementów dokumentacji aplikacyjnej utrzymuje się na relatywnie wysokim poziomie – sumaryczny odsetek ocen „zrozumiałe/raczej zrozumiałe” waha się w przedziałach ok. 68–83% w zależności od badanego elementu dokumentacji – co w połączeniu z transparentnością zasad oceny tworzy stabilne środowisko aplikowania.

Przy ogólnie dobrej ogólnej ocenie systemu problematyczna pozostaje długość procesu oceny: 58% badanych uznało, że jest on raczej lub zdecydowanie za długi. To jednak nie podważa pozytywnej oceny sprawności mechanizmu selekcji. Zresztą, naszym zdaniem kwestia ta nie ma kluczowego znaczenia – nie zagraża ogólnej jakości funkcjonalnej systemu wyboru. Wskazuje raczej na potrzebę zawsze uzasadnionej optymalizacji organizacyjnej (np. alokacji zasobów ekspertów oceniających i harmonogramów), aby skrócić czas oczekiwania bez uszczerbku dla jakości i bezstronności rozstrzygnięć. Wnioski te wzmacniają rekomendacje operacyjne, które – przy zachowaniu silnych stron systemu, takich jak jawność, rzetelność i jednoznaczność zasad – koncentrują się na dalszym skracaniu procesu oceny oraz różnicowaniu wsparcia informacyjno-szkoleniowego dla mniej doświadczonych wnioskodawców.

Przeprowadzona analiza potwierdza, że zestaw kryteriów FEŁ2027 jest zasadniczo spójny, logicznie ułożony oraz prawidłowo powiązany z celami i logiką wsparcia Programu (i jego unijnych źródeł finansowania: EFRR/EFS+/FST). Zidentyfikowane problemy (niedoskonałości) dotyczące kryteriów nie wynikają z samej ich konstrukcji, lecz najczęściej interpretacji oraz sposobu dokumentowania spełnienia wymogów wynikających z kryteriów – ich odpowiedniego (skutecznego) odzwierciedlenia we wnioskach o dofinansowanie. W praktyce część wnioskodawców „dopasowuje” projekt do kryterium zamiast uwypuklać wkład wnioskowanego projektu w cele Programu, co rodzi wrażenie nadmiernej złożoności czy „nieostrości” kryteriów oceny. Wniosek ogólny stwierdza więc, że głównym wyzwaniem jest odpowiednie stosowanie kryteriów w ocenie, uzasadnianie znaczenia projektu, a nie konieczność gruntownej przebudowy kryteriów.

Z tego powodu postulowane zmiany mają charakter „miękki”. Chodzi w nich o bardziej precyzyjne wyjaśnienie oczekiwań wynikających z kryteriów w praktyce poprzez doprecyzowanie definicji, zaoferowanie wzorcowych interpretacji, przykładów dobrej praktyki w zakresie opisu i dokumentowania (idealnie z odwołaniem do specyfiki branżowej, czy też poziomu innowacyjności przedsięwzięć). Priorytetowo powinno być traktowane opracowywanie instruktaży / przewodników w formie „krok po kroku” dla najczęściej kwestionowanych obszarów (np. innowacyjność, DNSH, równość szans), rozbudowany katalog pytań i odpowiedzi z przykładami „wystarczających” i „niewystarczających” uzasadnień, a także webinary i konsultacje tematyczne dostępne przed startem naborów w Programie). Co ważne, wsparcie informacyjno-edukacyjne należy różnicować pod kątem specyfiki odbiorców. Powinno być ono, z jednej strony, dostosowywane do potrzeb doświadczonych wnioskodawców, a z drugiej, uwzględniać potrzeby i stan wiedzy / doświadczeń nowych podmiotów, z brakiem lub nikłymi doświadczeniami w zakresie pozyskiwania wsparcia w ramach środków unijnej polityki spójności na poziomie regionalnym. Podejście to pozostaje spójne z ogólną oceną dokumentacji i realizacji procesu naboru. Jak wynika z badania, kluczowe elementy dokumentacji aplikacyjnej są postrzegane jako zrozumiałe przez większość badanych – tworzy to solidną bazę

do wzmocnienia przekazu informacji na temat praktyki stosowania kryteriów bez radykalnych zmian w treści kryteriów.

Podsumowując, wskazujemy na pewną „kalibrację wdrożeniową”, a nie całkowitą (czy też daleko idącą) zmianę paradygmatu oceny: kryteria są prawidłowe, natomiast wymagają konsekwentnego objaśniania i upowszechniania, z eksponowaniem dobrych praktyk, aby ograniczyć lukę pomiędzy perspektywą wnioskodawców, którzy naturalnie koncentrują się na rozwoju własnych podmiotów. Wzmocnienie działań informacyjno-edukacyjnych – z naciskiem na praktyczne przykłady i prezentację jasnych, prawidłowych opisów projektów – powinno przełożyć się na wyższą jakość wniosków, bardziej przewidywalne rozstrzygnięcia i mniejszą liczbę sporów interpretacyjnych przy zachowaniu obecnej, zasadniczo trafnej architektury kryteriów.

Ustalenia i wnioski badawcze stały się podstawą do sformułowania kilku rekomendacji, głównie o charakterze operacyjnym¹.

Lista rekomendacji obejmuje:

Rekomendacja 1:

- W procesie przygotowywania dokumentacji zadbanie o jak największą liczbę przykładów „złych praktyk” wypełniania wniosku i załączników.
- Organizacja spotkań informacyjnych, szkoleń, webinarów dotyczących zasad horyzontalnych.
- Stworzenie zakładki w serwisie Programu FEŁ2027 poświęconej zasadom horyzontalnym – z przedstawieniem zasad oraz z repozytorium dokumentów strategicznych, publikacji, prezentacji, opracowań, przewodników, poradników, a także materiałów prezentujących dobre praktyki i przykłady stosowania zasad horyzontalnych w projektach.
- Przygotowanie i upowszechnienie prezentacji multimedialnej nt. stosowania zasad horyzontalnych w Programie FEŁ2027.
- Wskazanie w regulaminach wyboru projektów linków odsyłających do kluczowych dokumentów, dotyczących zasad horyzontalnych, ułatwiających wnioskodawcom ich zrozumienie.
- Opracowanie dokumentu prezentującego kryteria stosowane w danym naborze wraz z komentarzem zawierającym wskazówki interpretacyjne, dotyczące rozumienia wymogów wynikających z poszczególnych kryteriów stosowanych w naborze.

Rekomendacja 2:

- Zaprojektowanie szkoleń i spotkań informacyjnych, dla wybranych działań o dużej potencjalnej liczbie wnioskodawców (np. działania w zakresie wspierania konkurencyjności, transformacji gospodarczej, efektywności energetycznej i OZE, integracji społecznej i kształcenia), w taki sposób,

¹ Prezentujemy je w końcowej części raportu w roz. „Tabela rekomendacji”, w formie standardowej tabeli wniosków i rekomendacji.

aby albo dzielić je na dwie części „podstawową” – dla mniej doświadczonych wnioskodawców i „zaawansowaną” – dla wszystkich wnioskodawców lub też organizacja oddzielnych szkoleń / spotkań dla tych obu grup.

Rekomendacja 3:

- Opracowanie przykładów dobrych uzasadnień do formułowanych ocen (dobre praktyki). Następnie, włączanie ich do programów szkoleń / spotkań informacyjnych dla ekspertów (również uwzględnienie w materiałach szkoleniowych – jeśli są tworzone).
- Przykłady dobrych praktyk, dotyczących wyczerpującego uzasadnienia oceny eksperckiej powinny być sporządzane wariantowo, odpowiednio dla działań wspierających w ramach EFS+, EFRR i FST.

Rekomendacja 4:

- W procesie przygotowywania dokumentacji dotyczącej poszczególnych naborów należy zadbać, aby załącznik Kryteria wyboru projektów był wystandaryzowany w formie i treści.

Rekomendacja 5:

- Aktualizacja „Kryteriów wyboru projektów Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027” poprzez silne ograniczenie zastosowania kryteriów: Współpraca międzynarodowa, Zielone zamówienia, Inicjatywa Nowy Europejski Bauhaus (NEB).

Executive Summary

The starting point of this study is the need for a rigorous assessment of the extent to which the project selection system and criteria in FEŁ2027 enable appropriate targeting of support and the efficient use of funds. This is an application-oriented study rather than a theoretical one. It verifies whether the implementation solutions lead to the selection of projects that are at least “good” and, ultimately, the best – those aligned with the Programme’s objectives and expected results.

The main objective of the research described in this report is to assess the system and the process of evaluation and selection of projects (including the selection criteria) with a view to ensuring the effective and efficient implementation of FEŁ2027. The scope of the study includes the organisation of calls for proposals, the course and transparency of the assessment of applications submitted for funding under the Programme, the completeness of the call documentation, the usability of ICT solutions, information and training activities, the role of the Monitoring Committee, and – above all - the set of the project selection criteria itself. The specific objectives focus on three areas: relevance (alignment with the Programme’s objectives and horizontal principles), effectiveness (selectivity and unambiguity of the criteria, transparency of the process), and efficiency (the input–output relationship, tool ergonomics, applicant’s burden), as well as identification of access barriers and formulating recommendations for the future.

As regards methodology, the study relied on methodological triangulation. This means that at the implementation stage we combined desk research (call documentation, other qualitative secondary sources, statistical data), mapping of ERDF / ESF+ / JTF criteria, and empirical research – individual interviews with IZ/IP, evaluating experts and advisers; focus group discussions with unsuccessful applicants; CAWI surveys (beneficiaries and MC members); case studies; and an evaluation workshop organized in order to refine recommendations. This set of techniques served two purposes. First, it helped to formulate the diagnosis of the situation (the design and functioning of the Programme’s project selection system and criteria, identification of problematic criteria and any inconsistencies in the selection system). Second, it had a calibration function, understood as appropriately designing the research instruments (within quantitative and qualitative methods) suited to the subject of the study and promising in terms of assembling an adequate body of empirical data (in a form and scope matching the evaluation’s needs).

As regards the layout/ structure of the content, the document is organised to facilitate an easy access to the study’s findings and conclusions: an introduction (describing the subject, objectives and methodology of the study) is followed by a synthesis of the mapping of FEŁ2027 criteria and calls (the material scope and typology of criteria). Next come the two principal areas of the study findings: the area concerning the assessment of the project selection system (Chapter 3) and the chapter on selection criteria (Chapter 4), which presents results in terms of identifying and discussing the so-called problematic criteria. The report also includes proposals

for improving the system and the criteria, consolidated in the recommendations section. The report has annexes attached thereto.

The subject of this study covered all launched (initiated) calls across all FEŁ2027 priorities. By the end of August 2025, 4,807 applications for funding had been submitted in 217 calls, and 1,206 contracts had been concluded. The calls were prepared and implemented by the Managing Authority (the Board of the Łódzkie Voivodeship) or one of two Intermediate Bodies: Centrum Obsługi Przedsiębiorcy (BusinessSupport Centre) or Wojewódzki Urząd Pracy w Łodzi (Regional Labour Office in Łódź) – with some differences in call rules between these institutions. Additional differences resulted from the use of different funding sources (ERDF / ESF+ / JTF).

The study addressed a very large number of criteria: 542 in total. In individual calls (mainly those conducted on a competitive basis), the number of criteria applied was also considerable - typically around 40, and up to 51 at maximum.

The projects appraisal and selection system in FEŁ2027 - given the collected evidence - should be assessed as constructive. Taken as a whole, it functions in line with the intention to select projects that are at least “good,” with a high degree of reliability and transparency of all procedures and solutions embedded in the system. Its strongest features are objectivity, impartiality, and procedural transparency. The study shows that, for all key features of the call and assessment process, ratings of “rather good” (43–51%) and “very good” (24-27%) predominate, which mitigates the risk of discrimination and strengthens applicants’ confidence in the system. The clarity and unambiguity of the assessment rules should also be rated highly. This translates into predictability of decisions and consistent application of criteria by evaluation committees. An additional asset is the operation of the mechanism of clarifications and additions Beneficiaries generally view positively the clarity of the requests issued by the Project Evaluation Committee (KOP), the quality of communication, and the time allowed for corrections and additions. Consequently, this mechanism is assessed to tangibly reduce the risk of rejecting valuable projects on formal or substantive grounds.

The study also shows that applicants can efficiently access information about calls - 72% use the Programme website, 35% the Ministry of Development Funds and Regional Policy (MFIPR) portal, and 33% the expertise of consulting companies. Information and training activities are helpful in preparing applications (including meetings organised by the IZ/IP). Targeting these activities at groups with varying experience ensures all applicants are given equal opportunities to enter the process (while in accordance with recommendations it is advisable to organize different training streams depending on the level of applicants’ experience). What is important, the comprehensibility of key elements of the application documentation is relatively high - the combined share of “comprehensible/rather comprehensible” ratings ranges from approximately 68% to 83%, depending on the assessed documentation item –

which, together with transparent assessment rules, creates a stable application environment.

With an overall positive assessment of the system, the length of the appraisal process remains problematic: 58% of respondents considered it rather or definitely too long. However, this does not undermine the positive evaluation of the performance of the selection mechanism. In our view, this issue is not of critical importance – it does not jeopardise the overall functional quality of the selection system. Instead, it points to the need to ensure a justified organisational optimisation (e.g., allocation of assessing experts' resources and scheduling) in order to shorten the waiting time without compromising the quality and impartiality of decisions. These conclusions reinforce the operational recommendations which – while preserving the system's strengths, such as transparency, reliability, and clarity of the rules – focus on such issues as further shortening of the assessment process and tailoring the information and training support to the level of experience of applicants.

The analysis confirms that the FEŁ2027 set of criteria is essentially coherent, logically structured, and adequately aligned with the objectives and logic of Programme's support (and its EU funding sources: ERDF / ESF+ / JTF). The identified issues (shortcomings) concerning the criteria do not result from their construction as such, but most often from interpretation and from the way in which the compliance with criteria-derived requirements is documented - , i.e., their adequate (effective) reflection in applications for funding. In practice, some applicants try to "adapt" the project to meet the criteria n instead of highlighting the project's alignment with the Programme's objectives, which creates an impression of excessive complexity or "lack of clarity" of the assessment criteria. The conclusion, therefore, is that the main challenge lies in the adequate application of the criteria during the assessment and in substantiating the project's significance, rather than in the need for a fundamental change of the criteria.

For this reason, the proposed changes are "soft" in nature. They aim to clarify, in practical terms, what is expected under the criteria in practice by refining definitions, offering model interpretations, and providing examples of good practice as regards describing and documenting (ideally with references to sector-specific features or the level of innovativeness of projects). Priority should be given to preparing step-by-step instructions/guidelines for the areas which are most frequently questioned (e.g., innovativeness, DNSH, equal opportunities), an expanded catalogue of FAQs with examples of "sufficient" and "insufficient" justifications, as well as webinars and thematic consultations available before Programme calls open. What is important y, information and educational support should be tailored to audience profiles. On the one hand, it should be adapted to the needs of experienced applicants; on the other, it must take into account r the needs and the level of knowledge/experience of new entities with little or no prior experience in obtaining support under the EU cohesion policy at the regional level. This approach is consistent with the overall assessment of the call documentation and implementation process. As the study shows, the key elements of the application documentation are perceived as comprehensible by the

majority of the respondents – this lays the solid foundation for strengthening communication on the practical application of the criteria without radical changes to their content.

In summary, we point to a certain “implementation-level “calibration,” not a complete (or far-reaching) change in the assessment paradigm: the criteria are appropriate, but they require consistent explanation and dissemination, with an emphasis on good practices, to bridge the gap with applicants’ perspectives, which naturally focus on the development of their own entities. Strengthening information and educational activities – with a focus on practical examples and the presentation of clear, correct project descriptions – should translate into higher-quality applications, more predictable decisions, and fewer interpretive disputes, while maintaining the current, fundamentally sound architecture of the criteria.

The study’s findings and conclusions formed the basis for several predominantly operational recommendations².

The list includes:

Recommendation 1:

- When preparing the call for proposals documentation, provide as many of bad practice examples as possible concerning completion of the application form and annexes.
- Organise information sessions, training sessions, and webinars on horizontal principles.
- Create a dedicated section on the FEŁ2027 Programme website for horizontal principles - presenting the principles and hosting a repository of strategic documents, publications, presentations, studies, guidelines, handbooks, and materials showcasing good practices and examples of how horizontal principles are applied in projects.
- Prepare and disseminate a multimedia presentation on the application of horizontal principles in the FEŁ2027 Programme.
- In project selection regulations, include links to key documents on horizontal principles to help applicants to better understand those principles.
- Develop a document presenting the criteria used in a given call, accompanied by a commentary with interpretive guidance how to understand the requirements arising from each criterion used in the call.

Recommendation 2:

- Design trainings and information meetings for selected actions with a high potential number of applicants (e.g. actions supporting competitiveness, economic transformation, energy efficiency and RES, social inclusion, and

² They are presented in the final part of the report, chapter “Table of recommendations”, in the form of a standard table of conclusions and recommendations.

education) so that they are either split into two parts – a “basic” stream for less experienced applicants and an “advanced” stream for all applicants – or delivered as separate trainings/meetings for these two groups.

Recommendation 3:

- Develop examples of sound justifications for expert assessments (good practices) and incorporate them into training programmes/information meetings for experts (and include them in training materials, where applicable).
- Good-practice examples of comprehensive justification for expert scoring should be prepared in variants to suit support measures taken under ESF+, ERDF, and JTF.

Recommendation 4:

- In preparing documentation for specific calls, ensure that the annex “Project Selection Criteria” is standardised in both form and content.

Recommendation 5:

- Update the “Project Selection Criteria for European Funds for Łódzkie voivodeship 2021-2027” by significantly limiting the use of the following criteria: International Cooperation, Green Public Procurement, and the New European Bauhaus (NEB) initiative.

Wykaz skrótów

Skrót	Wyjaśnienie
B+R+I	Działalność badawczo-rozwojowa i innowacyjna
CAWI	Computer-Assisted Web Interview – wspomagany komputerowo wywiad, realizowany przy pomocy strony internetowej
COP	Centrum Obsługi Przedsiębiorców
CST2021	Centralny System Teleinformatyczny CST2021
DNSH	Do Not Significant Harm – zasada „nie czyń poważnych szkód”
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS+	Europejski Fundusz Społeczny Plus
FEŁ2027	Program Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027
FST	Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji
IDI	Indywidualny wywiad pogłębiony
IZ	Instytucja Zarządzająca
IP	Instytucja Pośrednicząca
KOP	Komisja Oceny Projektów
KM	Komitet Monitorujący
KPP	Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej
KPON	Konwencja o Prawach Osób Niepełnosprawnych
MFIPR	Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej
Program	Termin używany zamiennie z FEŁ2027
PUP	Powiatowy Urząd Pracy
RIS	Regionalna Strategia Innowacji
SOWA EFS	Aplikacja wspierająca proces ubiegania się o projekty finansowane ze środków EFS+
SUMP	Plan zrównoważonej mobilności miejskiej
WOD2021	Aplikacja wspierająca proces ubiegania się o projekty finansowane ze środków EFRR
WTZ	Warsztaty terapii zajęciowej
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy
UE	Unia Europejska
ZAZ	Zakład aktywizacji zawodowej

1 Wprowadzenie

Niniejszy rozdział otwiera raport końcowy z ewaluacji bieżącej kryteriów i systemu wyboru projektów w programie Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021–2027 (dalej: FEŁ2027 albo Program). Jego celem jest zwięzłe odzwierciedlenie logiki przeprowadzonego badania, przedstawienie jego przedmiotu i celów, a także syntetyczne objaśnienie przyjętej metodyki. Wskazujemy także, jak zorganizowane jest (układ treści) całe opracowanie.

1.1 Struktura i zawartość opracowania

Raport został zaprojektowany jako spójna całość, obrazująca ustalenia badawcze w dwóch obszarach analizy (obszar systemu oceny i jej procesu oraz obszar oceny kryteriów, ze skupieniem się na kryteriach problematycznych), nawiązując do kontekstu badania, zastosowanych metod, prowadzących do sformułowanych wniosków końcowych i wynikających z nich propozycji rekomendacji.

Ogólnie rzecz biorąc, rozdział 1 tworzy ramę interpretacyjną: wyjaśnia założenia, cele i logikę badania. Z kolei rozdział 2 identyfikuje stosowane w Programie kryteria wyboru. Rozdziały 3 i 4 zawierają zasadniczy materiał dowodowy – odpowiednio, dotyczący systemu i oceny różnych elementów procesu wyboru oraz kryteriów – prowadzący do udzielenia odpowiedzi na pytania badawcze (Rozdział 5 dla Obszaru badawczego I oraz Rozdział 6 dla obszaru badawczego II) i sformułowania rekomendacji (Rozdział 7). Załączniki służą zapewnieniu rzetelności i replikowalności analiz.

Raport podzielony został na następujące części redakcyjne :

- Streszczenie (w języku polskim i angielskim) – mające charakter globalnego podsumowania, zogniskowane wokół kluczowych wniosków i rekomendacji.
- Rozdział 1 (Wprowadzenie) – prezentujący strukturę dokumentu, opisujący przedmiot i cele badania, logikę podejścia badawczego oraz rozwiązania metodologiczne.
- Rozdział 2 (Mapa analizowanych kryteriów i naborów) – przedstawia zakres rzeczowy i tematyczny; omawia przegląd naborów oraz porządek rodzajowy kryteriów (m.in. wspólne/horyzontalne, specyficzne, punktowe; tryby oceny).
- Rozdział 3 (Obszar I – system i proces oceny i wyboru projektów) – przedstawia ustalenia badawcze dotyczące systemu wyboru, skupiając się na analizie procesu naborów, jakości dokumentacji, przejrzystości i bezstronności oceny, funkcjonalności systemu informatycznego, skuteczności działań informacyjno-szkoleniowych oraz roli Komitetu Monitorującego w systemie wyboru. Rozdział ten zawiera również syntetyczne podsumowanie ustaleń odnoszących się do pierwszego obszaru ewaluacji.

- Rozdział 4 (Obszar II – kryteria wyboru projektów) – zawiera ogólną ocenę kryteriów wyboru oraz skupia się na identyfikacji kryteriów problematycznych (ze szczególnym uwzględnieniem kryteriów horyzontalnych, z uwagi na ich znaczenie w grupie kryteriów problematycznych); uwzględnia postulaty modyfikacji i podsumowanie.
- Rozdział 5 i 6 (Odpowiedzi na pytania ewaluacyjne, odpowiednio dla Obszaru badawczego I oraz II) – zawiera odpowiedzi pytania badawcze w podziale na wyróżnione obszary ewaluacji.
- Rozdział 7 (Rekomendacje) – przedstawia wnioski operacyjne i odpowiadające im rekomendacje – w formie standardowej tabeli rekomendacji.
- Załączniki – przekazywane jako odrębne pliki.

Prezentowany układ zapewnia przejrzystość oraz możliwość szybkiego dotarcia do interesujących odbiorcę części. Ponadto, aby ułatwić korzystanie z dokumentu, stosujemy jednolite konwencje: (i) pojęcia specjalistyczne są definiowane przy pierwszym użyciu; (ii) skróty funduszy i instytucji (EFRR, EFS+, FST, IZ, IP, KM) są rozwinięte w wykazie skrótów; (iii) tabele i wykresy są numerowane w sposób ciągły; (iv) rekomendacje zostały podzielone uwzględniając podział na obszary ewaluacji.

1.2 Przedmiot i cele badania

Wyniki niniejszego badania służą maksymalizacji korzyści wynikających z wdrożenia wsparcia publicznego w programie FEŁ2027. Korzyści te mają znaczenie dla całej sfery instytucjonalnej i funkcjonalnej związanej z realizacją Programu. Prawidłowe funkcjonowanie systemu i kryteriów wyboru w Programie ma znaczenie pierwszorzędne, bowiem wpływa na skuteczność i efektywność, jak również trafność ukierunkowania wsparcia, odpowiadającą celom interwencji regionalnej.

Konkretne ukształtowanie systemu wyboru projektów służy zapewnieniu sprawnego przebiegu wyboru projektów, które mają być dofinansowane ze środków Programu. Przy czym, najbardziej ogólnym celem funkcjonowania systemu wyboru i kryteriów oceny jest wybór projektów zapewniających wykorzystanie środków programu FEŁ2027 zgodnie z jego celami i oczekiwanymi rezultatami. Chodzi tu o projekty, które scharakteryzować można co najmniej jako dobre, a idealnie najlepsze. Zatem, celem rozwiązań systemu wdrażania FEŁ2027 jest eliminacja projektów niewystarczająco adekwatnych z uwagi na cele i oczekiwane rezultaty interwencji publicznej. W związku z tym, szczególnego znaczenia nabierają kryteria wyboru projektów – zarówno ich treść merytoryczna, jak wywoływanie określonych skutków w sferze selekcji projektów pozyskujących dofinansowanie ze środków Programu. Założenia te prowadzą do sformułowania głównego celu niniejszej ewaluacji w następujący sposób:

Ewaluacja systemu oraz procesu oceny i wyboru projektów, w tym kryteriów wyboru projektów dla FEŁ2027 pod kątem zapewnienia skutecznej i efektywnej realizacji FEŁ2027.

Źródło: Raport metodologiczny.

Główny cel ewaluacji wynika z wiązki postawionych celów szczegółowych, obejmującej:

- Weryfikację trafności systemu i kryteriów (adekwatność do celów Programu i poszczególnych działań; zgodność z zasadami horyzontalnymi – w tym równościowymi i środowiskowymi – oraz z wymogami regulacyjnymi).
- Ocenę skuteczności (selektywność i jednoznaczność kryteriów w praktyce, zdolność do wyboru projektów o wysokiej jakości; przejrzystość i bezstronność procesu; jego kompletność i użyteczność).
- Ocenę efektywności (relacja nakładów organizacyjnych i czasowych do efektów; jakość i ergonomia narzędzi informatycznych wspomagających funkcjonowanie systemu; adekwatność harmonogramów; obciążenia i niezbędne nakłady po stronie wnioskodawców).
- Identyfikację barier dostępu i nadmiernych obciążeń po stronie wnioskodawców/beneficjentów oraz wskazanie usprawnień w dokumentacji i procedurach.
- Sformułowanie rekomendacji na kolejne lata wdrażania FEŁ2027 oraz – w sytuacjach, gdy jest to zasadne – wskazania o charakterze bardziej perspektywicznym.

Jeśli chodzi o przedmiot badania to jest nim funkcjonowanie systemu oceny i wyboru projektów FEŁ2027, ze szczególnym uwzględnieniem: (i) organizacji naborów i przebiegu oceny (formalnej, merytorycznej, negocjacyjnej), (ii) jakości i kompletności dokumentacji naborowej, (iii) użyteczności rozwiązań informatycznych, (iv) działań informacyjno-szkoleniowych, (v) roli i praktyk Komitetu Monitorującego oraz – przede wszystkim – (vi) kryteriów wyboru projektów.

W niniejszym badaniu analizie poddano nabory obszarów interwencji FEŁ2027 (EFRR/EFS+/FST), z rozróżnieniem ich trybów, typów projektów oraz grup docelowych. Zarys mapy kryteriów wyboru został przedstawiony w Rozdziale 2 (mapa szczegółowa / analityczna stanowi jeden z załączników do niniejszego raportu).

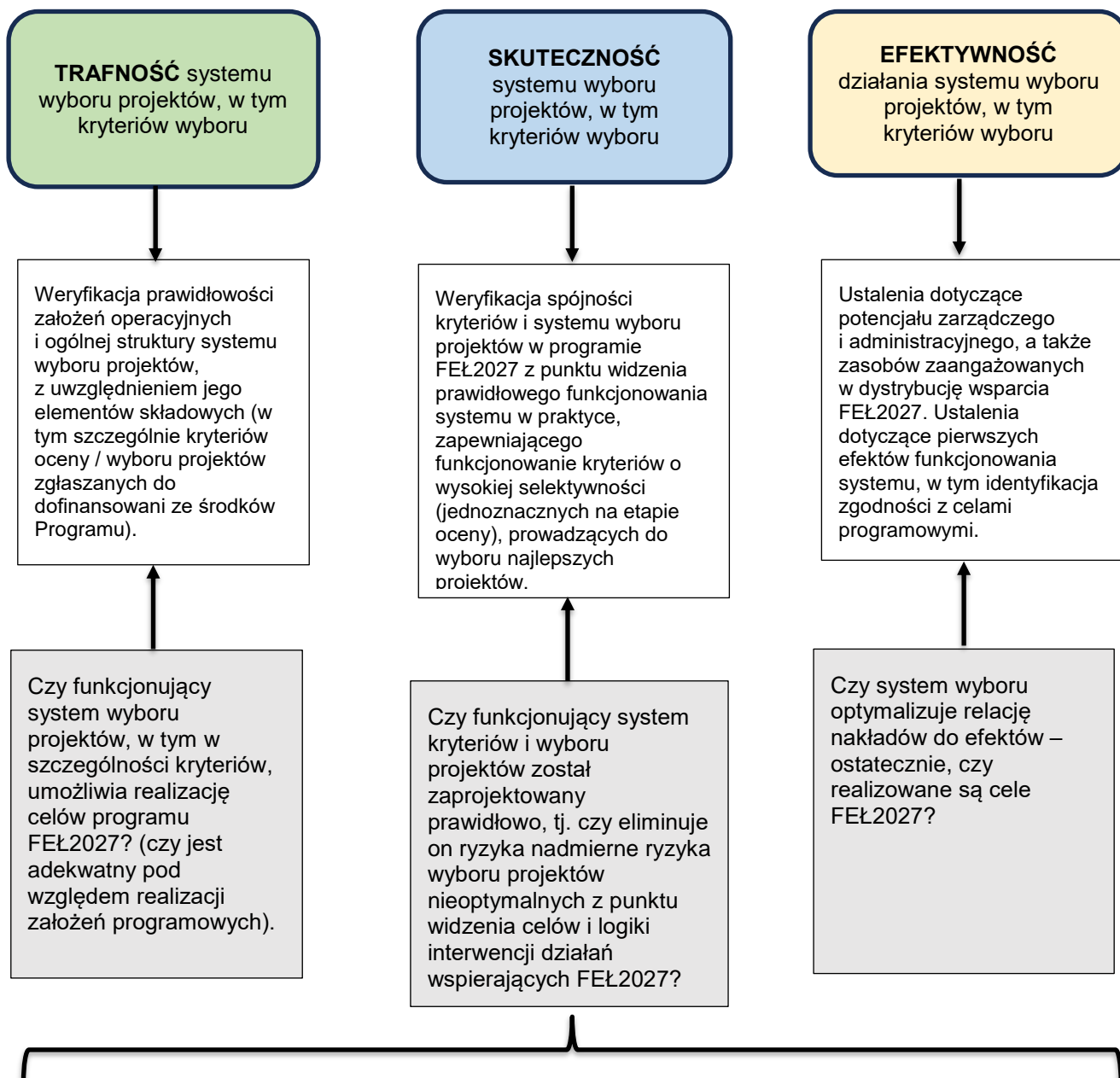
1.3 Logika podejścia badawczego

Punktem wyjścia jest podział badania na dwa komplementarne obszary tematyczne:

- **Obszar I – System i proces:** reguły i praktyki naborów, organizacja oceny, dokumentacja, systemy informatyczne, komunikacja i rola KM.
- **Obszar II – Kryteria:** projekt kryteriów (wspólne i specyficzne, punktowe), ich zrozumiałość, selektywność i konsekwencje wdrożeniowe.

Oba obszary spina reasumpcja, w ramach której integrujemy wyniki badawcze pochodzące z różnych źródeł i formułujemy rekomendacje. Logika badania odwołuje się do trzech kryteriów ewaluacyjnych: trafność, skuteczność, efektywność.

Schemat 1. Schemat logiki badania

Jakie są rekomendacje Wykonawcy badania w zakresie kryteriów i systemu wyboru projektów FEŁ2027 na kolejne lata realizacji FEŁ2027 i ewentualnie na perspektywę 2027+?”

Źródło: Raport metodologiczny.

1.4 Metodyka badania

W badaniu uwzględniono podejście triangulacyjne, łączące metody jakościowe i ilościowe oraz analizę danych zastanych. Poniżej przedstawiamy szczegółowy opis komponentów metodycznych.

- **Analiza danych zastanych (desk research)** – Przegląd dokumentacji naborowej FEŁ2027 (regulaminy, ogłoszenia, karty oceny – formalnej i merytorycznej, instrukcje, odpowiedzi na pytania), wcześniejszych ewaluacji (w tym doświadczeń RPO WŁ 2014–2020 i wybranych programów krajowych), a także danych statystycznych o naborach, wnioskodawcach i beneficjentach. Analiza źródeł danych pełniła dwie funkcje: (i) diagnostyczną – identyfikacja luk i niespójności, (ii) kalibracyjną – dostrojenie narzędzi jakościowych i ilościowych.
- **Mapowanie kryteriów** – Systematyczne odwzorowanie układ kryteriów dla EFRR, EFS+ i FST, z uwzględnieniem: kryteriów wspólnych/horyzontalnych, specyficznych oraz punktowanych (na skalach). Dla każdego działania/typu projektu określono zestawy kryteriów.
- **Wywiady indywidualne (zdalne) z przedstawicielami IZ/IP (TDI)** – Ogląd systemowy i wdrożeniowy: organizacja naborów, organizacja pracy komisji oceny projektów, spójność interpretacji. Zrealizowano 14 wywiadów (z 13 zaplanowanych w raporcie metodologicznym).
- **Wywiady indywidualne (zdalne) z ekspertami oceniającymi wnioski o wsparcie (TDI)** – Praktyki i problemy w stosowaniu kryteriów, spójność kart oceny, jasność instrukcji, rola wyjaśnień uzupełniających. Zrealizowano 12 wywiadów (zgodnie z raportem metodologicznym).
- **Wywiady indywidualne (zdalne) z doradcami (TDI)** – Perspektywa operacyjna w zakresie wspomaganie wnioskodawców w przygotowaniu wniosków konkursowych. Zrealizowano 3 wywiady (zgodnie z raportem metodologicznym).
- **Studia przypadku** – Poglębione analizy organizacji systemu naboru i oceny projektów w innych programach regionalnych, zasilająca ustalenia / wnioskowanie w odniesieniu do systemu wyboru i kryteriów FEŁ2027. Zrealizowano 3 studia przypadku (zgodnie z raportem metodologicznym).

- **Zogniskowane wywiady grupowe (FGI) z wnioskodawcami nieskutecznymi** – identyfikacja barier dostępu, niejednoznaczności kryteriów i elementów procedur generujących nieskuteczność wnioskowanie o wsparcie w FEŁ2027. Zrealizowano 2 wywiady grupowe (zgodnie z raportem metodologicznym).
- **Warsztat ewaluacyjny** – doprecyzowanie i priorytetyzacja rekomendacji z udziałem kluczowych interesariuszy. Zrealizowano warsztat ewaluacyjny (zgodnie z raportem metodologicznym).
- **CAWI z beneficjentami** – ocena użyteczności systemu i jasności kryteriów z perspektywy praktycznej; pytania dotyczyły m.in. przejrzystości dokumentacji, skali obciążeń, innych istotnych kwestii, w tym przede wszystkim identyfikacji kryteriów problematycznych. Parametry realizacyjne badania:
 - beneficjenci ogółem do badania CAWI = 1 143,
 - liczebność bazy wysyłkowej beneficjentów = 949 (po „wyczyszczeniu”, np. beneficjenci wielokrotni),
 - realizacja (efektywne wywiady) = 587,
 - wskaźnik skuteczności (*response rate*) (w odniesieniu do bazy wysyłkowej) $\approx 62\%$,
 - błąd maksymalny badania $\approx 2\%$.
- **CAWI z członkami Komitetu Monitorującego FEŁ2027** – opinie na temat użyteczności, przejrzystości i skuteczności systemu oraz jakości kryteriów i innych stosowanych rozwiązań. Parametry badania:
 - Członkowie KM ogółem do badania CAWI = 57,
 - liczebność bazy wysyłkowej = 57,
 - realizacja (efektywne wywiady) = 24,
 - wskaźnik skuteczności (*response rate*) (w odniesieniu do bazy wysyłkowej) $\approx 42\%$,
 - ze względu na małą liczebność populacji błąd maksymalny badania nie jest liczony.

2 Mapa analizowanych kryteriów i naborów

2.1 Nabory

Zawarte umowy pochodzą z wszystkich 12 priorytetów Programu. Ogółem w 217 naborach (niemal dokładnie w połowie przypadków dotyczyły one wyboru konkurencyjnego i w połowie wyboru niekonkurencyjnego) do końca sierpnia 2025 r. zostało złożonych 4 807 wniosków o dofinansowanie. Dotąd zostały uruchomione (rozpoczęte) nabory we wszystkich priorytetach – stanowiły one przedmiot niniejszego badania.

Tabela 1. Liczba naborów w FEŁ2027 i liczba złożonych w nich wniosków o dofinansowanie

Priorytet	Liczba naborów	Liczba wniosków o dofinansowanie
1. Fundusze europejskie dla innowacyjnego Łódzkiego	18	999
2. Fundusze europejskie dla zielonego Łódzkiego	57	687
3. Fundusze europejskie dla mobilnego Łódzkiego	11	30
4. Fundusze europejskie dla lepiej połączanego Łódzkiego	18	67
5. Fundusze europejskie dla rozwoju lokalnego w Łódzkiem	17	70
6. Fundusze europejskie dla Łódzkiego przyjaznego mieszkańcom	10	224
7. Fundusze europejskie dla zatrudnienia i integracji w Łódzkiem	30	701
8. Fundusze europejskie dla edukacji i kadr w Łódzkiem	24	1 198
9. Fundusze europejskie dla Łódzkiego w transformacji	23	822
10. Pomoc techniczna EFRR	3	3
11. Pomoc techniczna EFS+	3	3
12. Pomoc techniczna FST	3	3
Razem	217	4 807

Źródło: stan wdrażania Funduszy Europejskich w Polsce w latach 2021-2027, dane wg stanu na 31.08.2025 r.

Wsparcie zostało udzielone we wszystkich priorytetach, co stworzyło możliwości pozyskania w ewaluacji cennych informacji od beneficjentów. W Programie do końca sierpnia 2025 r. zawarto 1 206 umów. Pierwsze z nich zostały podpisane w końcu lipca 2023 r. i dotyczyły 3 projektów dotyczących pomocy technicznej (priorytety numer: 10, 11, 12) oraz aktywizacji zawodowej PUP (Działanie 7.1).

Największa część spośród ogólnej liczby umów wsparcia dotyczy Priorytetu 8 (374 umowy – 31% łącznej liczby umów) oraz Priorytetu 1 (264 umowy – 22%) i Priorytetu 7 (248 umów – 21%). Na pozostałe priorytety przypada łącznie 27% umów, przy czym w żadnym z priorytetów udział w łącznej liczbie umów nie przekracza 10%.

Tabela 2. Podpisane umowy wsparcia projektów w FEŁ2027

Priorytet / Działanie FEŁ2027	Liczba umów	Wartość umów (mln zł)	Dofinansowanie UE (mln zł)
1. Fundusze europejskie dla innowacyjnego Łódzkiego	264	1 114	825
1.2 Inwestycje przedsiębiorstw w badania i innowacje	17	76	49
1.3 PPO	1	12	10
1.4. Cyfryzacja	2	67	42
1.5. Konkurencyjność MŚP	243	340	198
1.6. Inwestycje w MŚP – IF	1	619	526
2. Fundusze europejskie dla zielonego Łódzkiego	107	910	719
2.1. Efektywność energetyczna	3	21	8
2.2. Efektywność energetyczna – ZIT Łódzki Obszar Metropolitalny	2	37	21
2.3. Efektywność energetyczna – IF	1	120	102
2.5. Odnawialne źródła energii	22	289	244
2.7. Odnawialne źródła energii – IF	1	164	139
2.8. Dostosowanie do zmian klimatu, zapobieganie klęskom i katastrofom	30	47	40
2.12. Gospodarowanie wodą	10	26	18
2.13. Gospodarka o obiegu zamkniętym	34	150	100
2.14. Gospodarka o obiegu zamkniętym – IF	1	22	19
2.15. Bioróżnorodność	1	5	4
2.16. Bioróżnorodność – ZIT Łódzki Obszar Metropolitalny	1	22	19
2.18. Ochrona przyrody – ZIT Łódzki Obszar Metropolitalny	1	7	5
3. Fundusze europejskie dla mobilnego Łódzkiego	6	179	120
3.1. Mobilność miejska	3	28	21
3.2. Mobilność miejska - ZIT Łódzki Obszar Metropolitalny	3	151	99
4. Fundusze europejskie dla lepiej połączonego Łódzkiego	30	497	406
4.1. Drogi wojewódzkie	11	325	267
4.2. Drogi lokalne	14	143	115
4.3. Transport kolejowy	1	3	3
4.4. Publiczny transport pozamiejski	4	26	21
5. Fundusze europejskie dla rozwoju lokalnego w Łódzkiem	2	44	15

Priorytet / Działanie FEŁ2027	Liczba umów	Wartość umów (mln zł)	Dofinansowanie UE (mln zł)
5.1. Kultura i turystyka - ZIT Łódzki Obszar Metropolitalny	2	44	15
6. Fundusze europejskie dla Łódzkiego przyjaznego mieszkańcom	43	566	391
6.1. Infrastruktura edukacyjna	9	41	34
6.2. Infrastruktura społeczna	4	59	40
6.3. Infrastruktura zdrowotna	1	44	36
6.4. Kultura i turystyka	28	380	245
6.5. Kultura i turystyka – IF	1	42	36
7. Fundusze europejskie dla zatrudnienia i integracji w Łódzkiem	248	1 139	968
7.1. Aktywizacja zawodowa – PUP	47	401	341
7.2. Aktywizacja zawodowa – OHP	1	7	6
7.3. Aktywizacja zawodowa – WUP	1	21	18
7.4. Kadry PSZ	6	1	1
7.5. Integracja i społeczeństwo obywatelskie	76	99	84
7.6. Ekonomia społeczna	4	41	35
7.7. Integracja obywateli państw trzecich	12	25	21
7.9. Usługi społeczne i zdrowotne	44	339	288
7.10. Usługi społeczne i zdrowotne - ZIT Łódzki Obszar Metropolitalny	2	48	41
7.12. Usługi na rzecz rodziny	53	144	122
7.13. Włączenie społeczne	1	3	2
7.14. Włączenie społeczne - ZIT Łódzki Obszar Metropolitalny	1	11	9
8. Fundusze europejskie dla edukacji i kadr w Łódzkiem	374	759	643
8.1. Wzmocnienie równości płci	2	3	2
8.2. Usługi rozwojowe dla pracowników	6	136	113
8.3. Outplacement	7	19	17
8.4. Zdrowy pracownik	50	49	42
8.5. Poprawa organizacji pracy	4	4	4
8.6. Edukacja przedszkolna	64	43	37
8.7. Kształcenie ogólne	69	50	42
8.8. Kształcenie zawodowe	138	287	244
8.9. Kształcenie zawodowe – stypendia	1	27	23
8.10. Edukacja włączająca	18	8	7
8.11. Usługi rozwojowe dla osób dorosłych	8	128	109

Priorytet / Działanie FEŁ2027	Liczba umów	Wartość umów (mln zł)	Dofinansowanie UE (mln zł)
8.12. Aktywność edukacyjna	7	5	4
9. Fundusze europejskie dla Łódzkiego w transformacji	123	896	624
9.1. Gospodarka w transformacji	78	353	193
9.2. Społeczeństwo w transformacji	25	173	145
9.3. Przestrzeń w transformacji	19	370	285
9.6. B+R dla transformacji	1	1	1
10. Pomoc techniczna EFRR	3	227	193
10.1. Pomoc techniczna EFRR	3	227	193
11. Pomoc techniczna EFS+	3	32	27
11.1. Pomoc techniczna EFS+	3	32	27
12. Pomoc techniczna FST	3	22	19
12.1. Pomoc techniczna FST	3	22	19
Razem	1 206	6 386	4 949

Źródło: lista projektów realizowanych z Funduszy Europejskich w Polsce w latach 2021-2027, dane wg stanu na 31.08.2025 r.

2.2 Układ i struktura rodzajowa kryteriów wyboru

Instytucją odpowiedzialną za realizację większości naborów (wraz z oceną projektów i publikacją informacji o wyborze projektów do dofinansowania lub o ich negatywnej ocenie) w większości działań jest Instytucja Zarządzająca (Zarząd Województwa Łódzkiego: Departament Wdrażania Programu Regionalnego, Departament Wdrażania EFS oraz Departament Promocji / Wydział Komunikacji Funduszy Europejskich). W części przypadków nabory wniosków są realizowane przez Instytucje Pośredniczące (IP):

- Centrum Obsługi Przedsiębiorcy (COP) – IP dla Priorytetu 1. FE dla innowacyjnego Łódzkiego) oraz
- Wojewódzki Urząd Pracy w Łodzi (WUP) – IP dla Priorytetu 7. FE dla zatrudnienia i integracji w Łódzkiem).

Zróżnicowanie systemu wyboru projektów w znacznym stopniu wynika także ze względu na źródło dofinansowania:

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) – Priorytety: 1-6 i 10,
- Europejski Fundusz Społeczny+ (EFS+) – Priorytety: 7-8 i 11,
- Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST) – Priorytety: 9 i 12.

Dla Priorytetów 1-9 zostały opracowane zestawy kryteriów dla działań finansowanych z każdego funduszu („Kryteria wyboru projektów dla programu regionalnego

Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027³ – osobne dla finansowania z EFRR, EFS+ i FST, zaktualizowane w lipcu 2025 r.). Dla Priorytetów 10-12 opracowano zestaw kryteriów dotyczących pomocy technicznej (zaktualizowane we wrześniu 2025 r.).

Dodatkowym źródłem podziału jest realizowanie naborów w trybie wyboru konkurencyjnego lub niekonkurencyjnego.

Analiza systemu kryteriów dla 3 funduszy FEŁ2027 – pod kątem identyfikacji grup stosowanych kryteriów oraz innych elementów systemu wyboru projektów w Programie – wskazuje na istnienie w tym zakresie określonych reguł:

- 1) W przypadku wsparcia z **EFRR** powtarza się następujący układ kryteriów:
 - Wspólne kryteria wyboru projektów dla priorytetów 1-6:
 - 15 kryteriów dostępu formalnych (ich spełnienie jest konieczne do przyznania dofinansowania): Typ beneficjenta, Typ projektu, Zgodność z instrukcją wypełniania wniosku, Zgodność z regulaminem wyboru projektów, Wykluczenie wnioskodawcy, Partnerstwo, Projekt hybrydowy, Miejsce realizacji projektu, Zasady równościowe, Działania dyskryminujące, Karta Praw Podstawowych, Konwencja o Prawach Osób Niepełnosprawnych, Zrównoważony rozwój, Przeniesienie produkcji, Właściwa metoda rozliczania wydatków;
 - 10 kryteriów dostępu merytorycznych (ich spełnienie jest konieczne do przyznania dofinansowania): Zgodność z typem projektu, Zgodność projektu z obowiązującymi przepisami, Wykonalność techniczna, technologiczna projektu, Wykonalność finansowa i trwałość projektu, Wykonalność instytucjonalna projektu, Kwalifikowalność kosztów w projekcie, Budżet projektu, Realność wskaźników, Odporność infrastruktury na zmiany klimatu, Inwestycje produkcyjne w przedsiębiorstwach innych niż MŚP;
 - kryteria punktowe ogólne (dla projektów wybieranych w sposób konkurencyjny i projektów ZIT): Przygotowanie projektu, Zasada „n+3”, Współpraca międzynarodowa, Zielone zamówienia, Obszary wiejskie.
 - Kryteria specyficzne dla poszczególnych działań i typów projektów (kryteria dostępu specyficzne oraz kryteria punktowe). Przykładowo dla Działania 1.2 Inwestycje przedsiębiorstw w badania i innowacje (typ projektów „projekty badawczo-rozwojowe przedsiębiorstw - budowa, przebudowa, rozbudowa, modernizacja infrastruktury B+R w przedsiębiorstwach”) są to:
 - kryteria dostępu specyficzne (Miejsce działalności, Plan prac badawczo-rozwojowych),
 - kryteria punktowe (Rodzaj badań, Wpisywanie się w RIS, Współpraca w obszarze B+R, Wielkość przedsiębiorstwa, Zastosowanie rozwiązań

³ [Kryteria wyboru projektów Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027](#) (dostęp 26.09.2025 r.).

ekologicznych, System ekozarządzania i audytu EMAS lub ISO 14001).

Z kolei dla działania 2.8 Dostosowanie do zmian klimatu, zapobieganie klęskom i katastrofom (Typ projektu 1. adaptacja miast do zmian klimatu) są to:

- kryteria dostępu specyficzne (Wpływ projektu na stan wód i obszary Natura 2000, Wody opadowe, Miejsce realizacji projektu)
- kryteria punktowe (Efektywność kosztowa projektu, Obszar zielonej gospodarki, Realizacja wskaźnika, Zastosowanie rozwiązań ekologicznych, Zakres projektu).

Osobny zestaw kryteriów obowiązuje dla działań wdrażanych w formie instrumentów finansowych (Działanie 1.6 Inwestycje w MŚP – IF, Działanie 2.3 Efektywność energetyczna – IF, Działanie 2.7 Odnawialne źródła energii – IF, Działanie 2.14 Gospodarka o obiegu zamkniętym – IF, Działanie 6.5 Kultura i turystyka – IF):

- kryteria dostępu formalne (8 kryteriów),
- kryteria dostępu merytoryczne (9 kryteriów),
- kryteria dostępu specyficzne – dla poszczególnych działań.

2) Nieco inny układ kryteriów funkcjonował w przypadku wsparcia z **EFS+**:

- Wspólne kryteria wyboru projektów dla priorytetów 7-8:
 - 10 kryteriów merytorycznych dostępu – dla wyboru projektów w sposób konkurencyjny,
 - 5 kryteriów merytorycznych punktowych – dla wyboru projektów w sposób konkurencyjny (spełnienie wszystkich kryteriów merytorycznych punktowych, koniecznych do przyznania dofinansowania, warunkuje przyznanie punktów za spełnienie kryteriów premiujących; do dofinansowania są wybierane projekty, które spełniły wszystkie wymagane kryteria w ramach naboru i uzyskały najwyższą liczbę punktów na liście za ocenę kryteriów merytorycznych punktowych i kryteriów premiujących),
 - ogólne kryterium podsumowujące – dla projektów wybieranych w sposób konkurencyjny, weryfikowane na etapie negocjacji (Negocjacje zakończyły się wynikiem pozytywnym).

W przypadku wyboru projektów w sposób niekonkurencyjny obowiązywały tylko grupy kryteriów merytorycznych dostępu i kryteria merytoryczne.

- Kryteria specyficzne dla poszczególnych działań i typów projektów (w części działań tylko specyficzne kryteria merytoryczne, w części także kryteria premiujące). Przykładowo dla Działania 7.5 Integracja i społeczeństwo obywatelskie, Typy projektów: 1 (programy obejmujące instrumenty aktywizacji społecznej, zawodowej, zdrowotnej, edukacyjnej i kulturalno-rekreacyjnej oraz 2 (usługi aktywizacji społecznej i zawodowej w ramach podmiotów reintegracji społecznej) są to:

- 13 specyficznych kryteriów merytorycznych (Liczba złożonych wniosków, Uczestnicy projektu, Indywidualizacja wsparcia, Preferencje grup docelowych, Gwarancje dla młodzieży, Umiejętności cyfrowe, Narzędzia realizacji wsparcia, Wdrożenie instrumentów aktywizacji zawodowej, Zakres wsparcia, Trwałość, Długość wsparcia w ramach WTZ i ZAZ, Rezultat wsparcia w projektach WTZ, Rezultat wsparcia w projektach ZAZ),
 - kryterium premiujące (Podmioty Ekonomii Społecznej).
- 3) Układ kryteriów, który funkcjonował w przypadku wsparcia z **FST** bardzo przypominał układ kryteriów EFRR i obejmował:
- wspólne kryteria wyboru projektów dla Priorytetu 9:
 - kryteria dostępu formalne,
 - kryteria dostępu merytoryczne,
 - kryteria punktowe ogólne – dla projektów wybieranych w sposób konkurencyjny,
 - kryteria specyficzne dla poszczególnych działań i typów projektów – kryteria dostępu specyficzne oraz kryteria punktowe. Przykładowo dla Działania 9.4 Mobilność lokalna w transformacji (Typ projektu 2: inwestycje dotyczące infrastruktury publicznego transportu zbiorowego) były to:
 - kryteria dostępu specyficzne (Planowanie mobilności miejskiej, Obiekty Park & Ride),
 - kryteria punktowe (Zastosowanie rozwiązań ekologicznych, Kompleksowość projektu, Bezpieczeństwo, Preferencja dla SUMP, Integracja taryfowa).

Analiza dokumentacji naborowej pokazuje, że przedmiotem badania jest bardzo duża liczba kryteriów: łącznie 542⁴ – zarówno tych o charakterze formalnym / horyzontalnym (tzn. powtarzających się w wielu zestawach kryteriów), jak i bardzo licznych kryteriów o charakterze merytorycznym, w tym punktowych (tzn. specyficznych dla pojedynczych schematów wsparcia, a często wręcz unikatowych w skali całego Programu).

Widoczne jest znaczne zróżnicowanie liczby kryteriów występujących w poszczególnych naborach. Tylko 13 kryteriów (najmniej) występowało w naborach dotyczących projektów pomocy technicznej (priorytety numer: 10, 11, 12). W pozostałych priorytetach (o numerach od 1 do 9) liczba kryteriów (w naborach w danym priorytecie) wahała się od 16 aż do 52. W tym przypadku najmniej kryteriów występowało w Priorytecie 7 (w zależności od naboru od 16 do 33). Z kolei największa liczba kryteriów (51) wystąpiła w Priorytecie 1 (w jednym naborze). Jednocześnie warto zauważyć, że przypadki występowania tak dużej liczby kryteriów

⁴ Liczba 542 odnosi się do kryteriów w ogłoszonych naborach i dotyczy liczby niepowtarzających się nazw kryteriów.

(45 i więcej) miały miejsce tylko w 12 naborach. Co do zasady liczba kryteriów była większa w naborach konkurencyjnych niż niekonkurencyjnych.

Tabela 3. Liczba kryteriów w pojedynczych naborach w FEŁ2027 – w zależności od Priorytetu i typu naboru

Priorytet / typ naboru	Minimalna liczba kryteriów	Maksymalna liczba kryteriów
FELD.01	24	51
konkurencyjny	37	51
niekonkurencyjny	24	32
FELD.02	17	43
konkurencyjny	32	43
niekonkurencyjny	17	38
FELD.03	32	44
konkurencyjny	40	44
niekonkurencyjny	32	40
FELD.04	25	45
konkurencyjny	37	45
niekonkurencyjny	25	38
FELD.05	30	45
konkurencyjny	45	45
niekonkurencyjny	30	40
FELD.06	18	47
konkurencyjny	37	47
niekonkurencyjny	18	40
FELD.07	16	33
konkurencyjny	20	33
niekonkurencyjny	16	28
FELD.08	18	35
konkurencyjny	21	35
niekonkurencyjny	18	18
FELD.09	23	47
konkurencyjny	23	47
FELD.10, FELD.11, FELD.12 (PT)	13	13
niekonkurencyjny	13	13

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentacji naborów FEŁ2021-2027.

Można zidentyfikować grupę kryteriów weryfikowanych w zdecydowanej większości naborów (kryteria dostępu). Najczęściej (w co najmniej 60% naborów) pojawiły się:

- Zrównoważony rozwój,
- Działania dyskryminujące,
- Partnerstwo,

- KPON (w części naborów kryterium występowało pod nazwą: Zgodność projektu z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych),
- KPP (w części naborów kryterium występowało pod nazwą: Zgodność projektu z Kartą Praw Podstawowych),
- Realność wskaźników,
- Zgodność z typem projektu,
- Zasady równościowe,
- Miejsce realizacji projektu,
- Typ beneficjenta,
- Wykonalność instytucjonalna projektu,
- Wykonalność finansowa i trwałość projektu,
- Zgodność projektu z obowiązującymi przepisami.

Także kryteria punktowe występowały w zdecydowanej większości (88%) naborów. Było to regułą w przypadku naborów realizowanych w trybie konkurencyjnym, ale i częstym zjawiskiem w naborach w trybie niekonkurencyjnym.

3 Obszar I. System i proces oceny i wyboru projektów

3.1 Proces naboru i cechy procedury oceny wniosków o dofinansowanie

Proces naboru wniosków o dofinansowanie w ramach działań wspierających i ogłaszanych naborów obejmuje po stronie wnioskodawcy kluczowy etap merytoryczny, w ramach którego dochodzi ostatecznie do opracowania wniosku. Etap ten wymaga realizacji rozmaitych czynności / zadań. Badani beneficjenci zostali poproszeni o wskazanie najbardziej pracochłonnych czynności i zadań.

Jak wynika z prezentowanych poniżej danych, najbardziej obciążające czasowo jest zapoznanie się z całością dokumentacji naborowej, następnie przygotowanie kosztorysu / budżetu projektu. Jako czasochłonne często oceniane jest także opracowanie koncepcji projektu oraz skompletowanie niezbędnych dokumentów wymaganych dla danego naboru.

Wykres 1. Uznawane za najbardziej czasochłonne czynności związane z przygotowaniem wniosku o dofinansowanie

Źródło: opracowanie na podstawie badania CAWI wśród beneficjentów Programu, n=587 (liczba wskazań = 1 239).

Dokumentacja naborowa jest rzeczywiście obszerna, stąd też nie może dziwić taki rozkład odpowiedzi na zadane pytanie. Warto przy tym dodać, że rodzi to określone negatywne skutki, które często – zdaniem przedstawicieli IZ i IP – powodują słabe (pobieżne) zapoznanie się z dokumentacją. Jest to widoczne w kierowanych zapytaniach o wyjaśnienia lub interpretację określonych kwestii / pojęć, które, jak się okazuje, są przedstawione i wyjaśnione w dokumentacji.

Powyższe pytanie ogólne o czasochłonność działań prowadzących do przygotowania wniosku o dofinansowanie zostało uszczegółowione. Mianowicie, beneficjenci zapytani zostali również o konkretne elementy wniosku, które, ich zdaniem, były skomplikowane, a tym samym czasochłonne w przygotowaniu.

Wykres 2. Przygotowanie elementów wniosku o dofinansowanie i/lub załączników do wniosku, które było uznawane przez beneficjentów za najbardziej czasochłonne

Źródło: opracowanie na podstawie badania CAWI wśród beneficjentów Programu, n=424 (liczba wskazań = 697).

Najbardziej czasochłonne okazały się elementy związane z budżetem i uzasadnieniami kosztów, a w ślad za nimi: szczegółowy opis zadań, „Informacje dodatkowe”, załączniki oraz wskaźniki. Prace nad budżetem absorbowaly najwięcej czasu, bowiem wymagały jednoczesnego: realistycznego oszacowania pozycji (oferty, kosztorysy, specyfikacje), weryfikacji kwalifikowalności i limitów, rozstrzygnięć dot. podatku VAT oraz ścisłego powiązania każdej pozycji z konkretnym zadaniem i rezultatem. „Uzasadnienia wydatków” były równie pracochołonne, gdyż wymagały logicznego powiązania strony rzeczowo-finansowej z kryteriami oceny i efektami projektu (w tym wskaźnikami). Sekcja „Zadania” pochłaniała czas na dekompozycję działań, przygotowanie harmonogramu, przypisanie zasobów i ryzyk oraz zapewnienie, że opisy są spójne z budżetem i wskaźnikami. W „Informacjach dodatkowych” (rozbudowana, wieloelementowa sekcja wniosku) trudność wynikała z konieczności zapewnienia zgodności pomiędzy różnymi elementami (m.in. polityki horyzontalne, interoperacyjność, komplementarność) i dowodowego charakteru opisu. Załączniki – zwłaszcza analizy popytu/potrzeb, kosztorysy i koncepcje programowe – wymagały zgromadzenia rozmaitych danych i potwierdzeń rynkowych.

Wreszcie, „Wskaźniki” były czasochłonne ze względu na kalibrację logiki interwencji (mierzalność, źródła danych, punkty pomiaru, warunki weryfikacji), a „Analiza ryzyka” z uwagi na konieczność operacjonalizacji ryzyk i środków zaradczych.

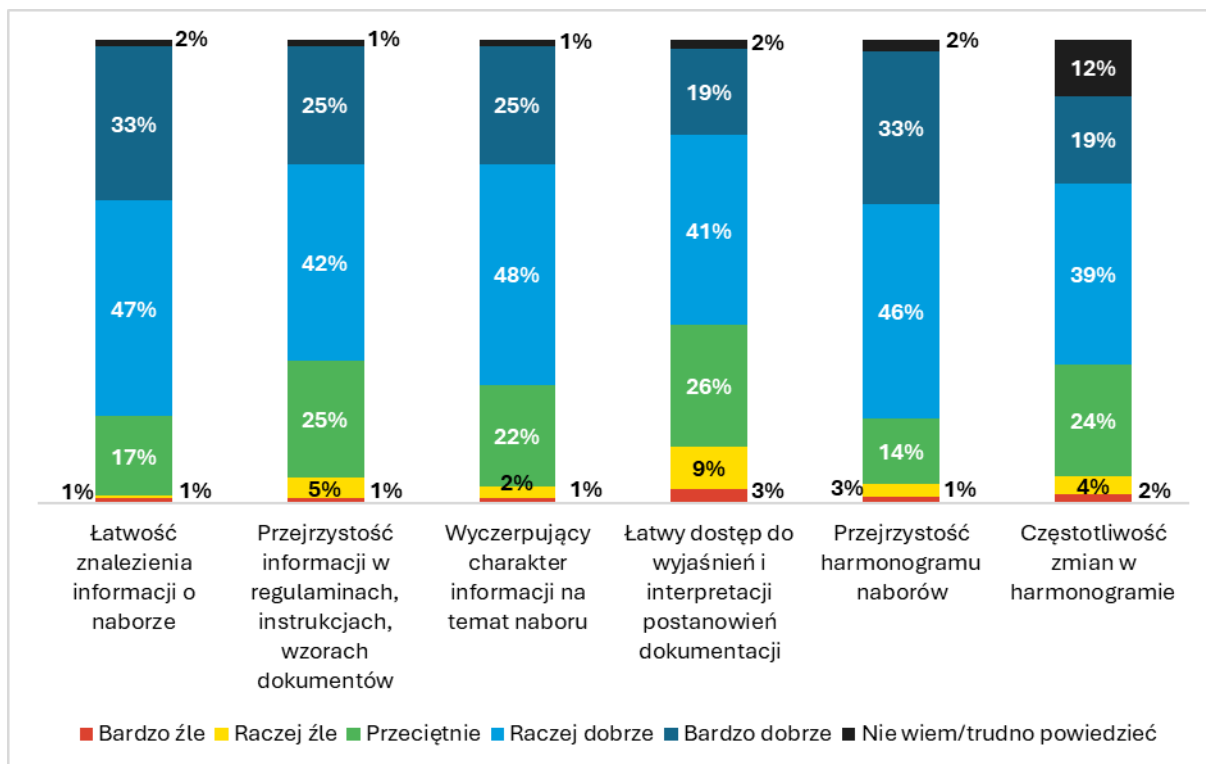
Sumarycznie rzecz biorąc, największe obciążenie wynikało z wysokiej złożoności merytorycznej połączonej z wymogiem pełnej spójności między sekcjami – każda korekta w budżecie implikowała korekty w zadaniach, wskaźnikach, harmonogramie i załącznikach.

Analizując czasochłonność i skomplikowanie poszczególnych elementów wniosku, kluczowe znaczenie miało przygotowanie budżetu wraz z uzasadnieniem wydatków. Odpowiedzi na pytanie uszczegóławiające są spójne z odpowiedziami na wcześniejsze pytanie, w odpowiedzi na które na drugim miejscu wskazywano na „oszacowanie i przygotowanie kosztorysu projektu” (cyt. /.../ *Najbardziej czasochłonne jest przygotowanie budżetu, które wymaga pozyskania ofert i przygotowania dokładnej specyfikacji i uzasadnienia do nabywanych środków trwałych. Są to czynności pochłaniające ok. połowy czasu przygotowania całego wniosku /.../ oraz /.../ Budżet projektu + uzasadnienia wydatków – bo wymaga dużej precyzji, uzgodnień i zgodności z kwalifikowalnością kosztów /.../*).

Dodatkowo, respondenci wielokrotnie podkreślali, że trudność i czasochłonność przygotowania tego elementu wynikała w dużej mierze z ograniczonego miejsca we wniosku na odpowiedni (tj. wyczerpujący, dobrze uzasadniający) opis. Poza tym trzeba pamiętać, że ten element wniosku wiązał się z koniecznością pozyskania danych rynkowych uzasadniających proponowane stawki i poziomy wydatków we wniosku, co oczywiście stanowiło dodatkowe utrudnienie.

Inne opinie respondentów zebrane w badaniu ilościowym umożliwiają dalszą pogłębioną ocenę rozwiązań obecnych w systemie naboru Programu.

Wykres 3. Ocena poszczególnych aspektów związanych z naborami wniosków o wsparcie

Źródło: opracowanie na podstawie badania CAWI wśród beneficjentów Programu , n=586.

Prezentowane powyżej zestawienie ocen artykułowanych przez respondentów dotyczy ważnego zagadnienia dostępności i jakości informacji na temat przeprowadzanych naborów, a także ich umiejscowienia w czasie wdrażania Programu. Kwestie te są istotne w związku z przygotowaniem wniosków o wsparcie, a także ogólną oceną skuteczności działania systemu naboru FEŁ2027.

Dane na rysunku uwidaczniają, że beneficjenci generalnie dobrze oceniają dostępność i jakość informacji o naborach. W przypadku wszystkich analizowanych aspektów widoczna jest dominacja ocen dobrych i bardzo dobrych. Pod tym kątem nieco gorzej wypada „dostępność wyjaśnień i interpretacji postanowień dokumentacji” związanej z naborami oraz „częstotliwość zmian w harmonogramach”, przy czym wciąż i w tych przypadkach zdecydowanie przeważają oceny pozytywne. Tego typu stanowiska pozwalają sformułować jednoznacznie pozytywną ocenę systemu pod kątem wskazanych aspektów.

Harmonogram naborów FEŁ2027 jest generalnie czytelny i łatwy do odnalezienia na stronie Programu. Zawiera najważniejsze informacje o planowanych naborach na kolejny rok, co stanowi odpowiednie wyprzedzenie dla potencjalnych wnioskodawców. Dokument jest systematycznie aktualizowany – zazwyczaj co miesiąc lub dwa⁵. Wśród wnioskodawców może to powodować poczucie

⁵ Analiza strony internetowej Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027- [Harmonogram](#) (dostęp w dniu 13.10.2025 r.).

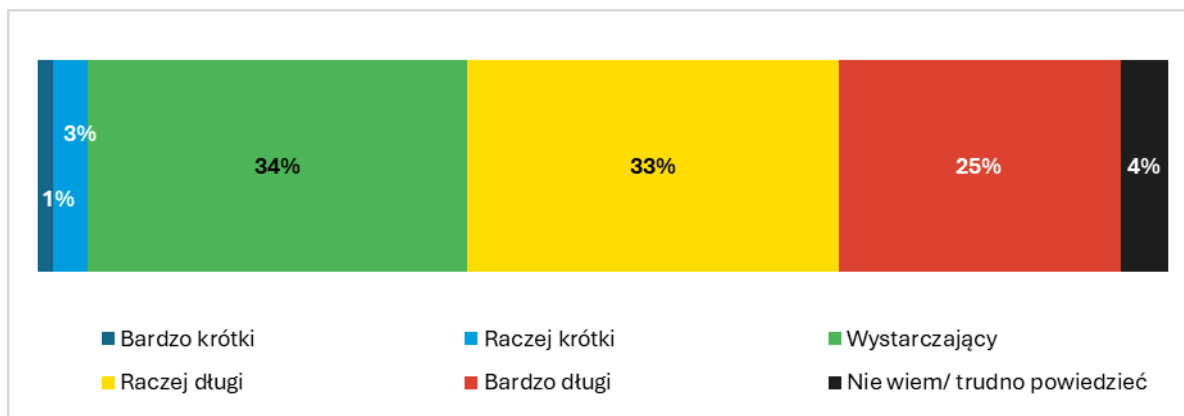
nieprzewidywalności w zakresie długoterminowego planowania aplikowania, tym bardziej, że zmiany harmonogramu obejmują m.in. opóźnienia lub przyspieszenia uprzednio opublikowanych terminów naboru. Śledzenie zmian harmonogramu ułatwia publikowany (czytelny i łatwy do odnalezienia) dokument – „Opis zmian w harmonogramie naborów”. Zawartość i sposób publikowania kolejnych wersji harmonogramu odpowiada Wytycznym dotyczącym wyboru projektów na lata 2021-2027⁶. Z punktu widzenia możliwości dobrego przygotowania się wnioskodawców, rekomenduje się ograniczenie do minimum zakresu zmian w harmonogramie, przede wszystkim w odniesieniu do naborów planowanych do rozpoczęcia w najbliższych trzech miesiącach (licząc od daty opublikowania harmonogramu). W sytuacji zmienności harmonogramu naborów, dobrym rozwiązaniem może być wydłużenie terminu naborów ponad wymagany w cytowanych Wytycznych okres 40 dni (od dnia upublicznienia ogłoszenia o naborze – w postępowaniach konkurencyjnych). Takie rozwiązanie pozwoliłoby wnioskodawcom przygotować się do aplikowania, co jest istotne biorąc pod uwagę znaczną liczbę kryteriów w naborach i znaczną objętość dokumentacji naboru.

Beneficjenci widzą pole do usprawnień w szybkości procesu oceny projektów – opinie tego typu nie są jednak specyficzne dla województwa łódzkiego. Trzeba bowiem pamiętać, że wiele zależy od indywidualnej sytuacji beneficjenta. Jednocześnie okresy trwania naborów oraz czas rozstrzygnięć (bazując na danych zastanych) w Programie, nie są bynajmniej nadmiernie wygórowane. Tym niemniej, warto pamiętać o takim właśnie postrzeganiu procesu oceny, pamiętając, iż generalnie jest on oceniany pozytywnie.

Prezentowane poniżej dane badawcze pokazują, że większość beneficjentów wskazuje potrzebę skrócenia okresu oceny. W sumie 58% badanych jest zdania, że jest to okres raczej (33%) lub bardzo długi (25%) – naturalnie większe znaczenie należy przypisywać opiniom zdecydowanym, a te sięgają 1/4 badanych, co w jakiś sposób łagodzi znaczenie tego zagadnienia. Choć na podstawie wyników badania trudno byłoby stwierdzić, że długi okres oceny wpływa zdecydowanie negatywnie na wyniki wdrażania Programu, to jednak jest to zapewne pole ewentualnych działań usprawniających.

⁶ Wytyczne dotyczące wyboru projektów na lata 2021-2027, Minister Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa, 3 czerwca 2025 r.

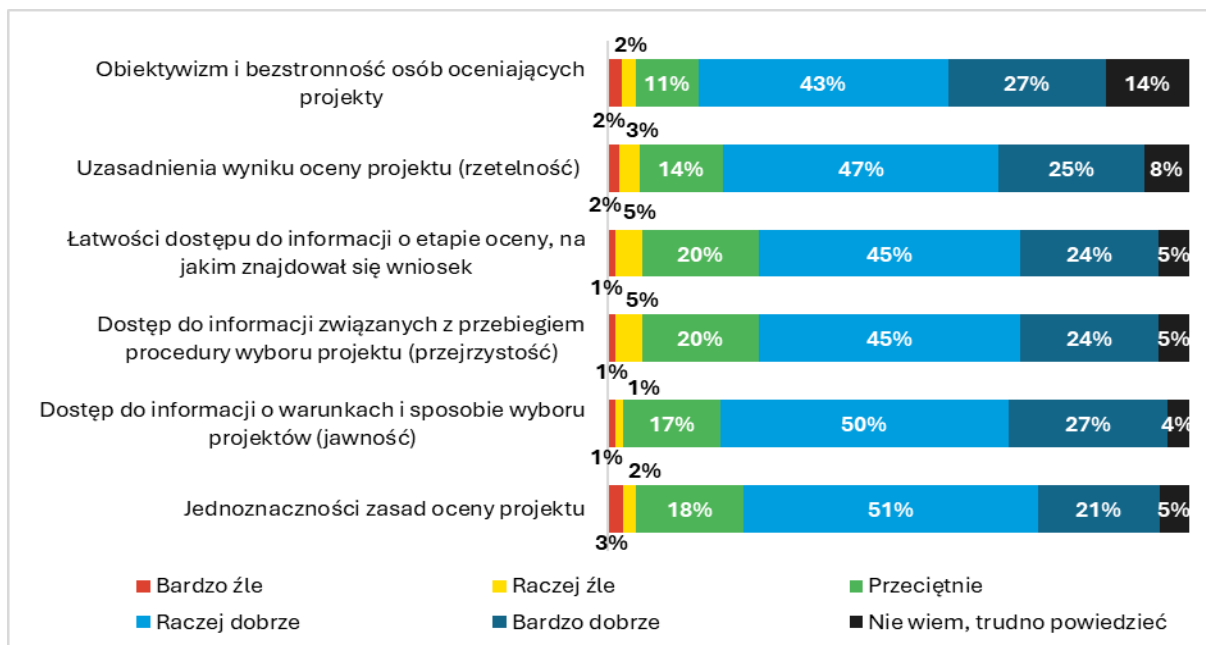
Wykres 4. Jak oceniacie Państwo długość procesu oceny projektu (czas od dnia złożenia wniosku do dnia ogłoszenia wyników oceny), czy był on ...

Źródło: opracowanie na podstawie badania CAWI wśród beneficjentów Programu, n=587

Natomiast na pewno mocną stroną systemu jest szereg jego innych, istotnych cech, w szczególności takich jak obiektywizm, bezstronność i rzetelność oceny, także dostępność informacji o przebiegu oceny oraz o warunkach i sposobie wyboru projektów (jawność procesu). Wreszcie, podobnie pozytywna ocena dotyczy także bardzo ważnej cechy, którą jest jednoznaczność zasad oceny wniosków. Wszystkie te cechy zdecydowanie ograniczają ryzyko dyskryminacji niektórych wnioskodawców. Dane prezentowane na kolejnym rysunku pokazują, że każda z tych cech w zdecydowanie przeważającej mierze oceniana jest raczej dobrze (udział takich ocen jest wysoki – oscyluje w granicach od 43% do 51%) lub bardzo dobrze (udział ocen od 24% do 27%). Tego rodzaju cechy (i ich wysoka ocena) jednoznacznie przemawia za wysoką jakością stosowanych w systemie rozwiązań, a ponadto, dotyczy także praktycznej strony funkcjonowania systemu oceny.

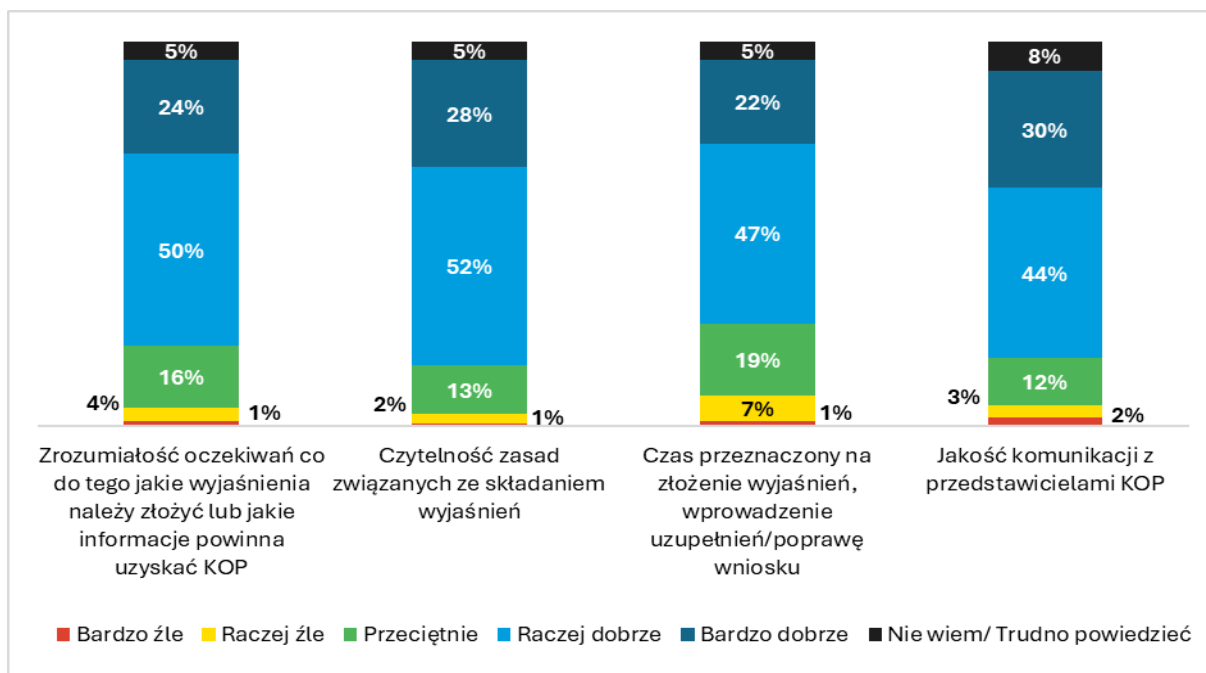
Wykres 5. Jak oceniacie Państwo następujące aspekty naboru wniosków o wsparcie?

Źródło: opracowanie na podstawie badania CAWI wśród beneficjentów Programu, n=586.

Pozytywne oceny dominują także w przypadku etapu oceny, na którym wnioskodawcy proszeni są o przygotowywanie poprawek i wyjaśnień do ocenianych wniosków. Wyniki badania na ten temat przedstawia kolejny wykres.

Wykres 6. Jak oceniacie Państwo proces składania wyjaśnień/uzupełnień lub poprawy informacji dotyczących Państwa projektu?

Źródło: opracowanie na podstawie badania CAWI wśród beneficjentów Programu, n=565.

Naturalnie, istnienie możliwości poprawy stanowi ważną cechę systemową naborów obecnego okresu finansowania polityki spójności. Jest istotne, bowiem przynajmniej w pewnym stopniu ogranicza ryzyko odrzucenia wniosku. Jak pokazują wyniki badania, wyraźnie przeważają pozytywne oceny związane z różnymi aspektami przebiegu etapu poprawek / uzupełnień we wnioskach. Jednocześnie, ocena ta dotyczy szeregu bardzo istotnych cech, ponieważ decydują one o efektywności przebiegu tego etapu. Chodzi tu o takie elementy jak: zrozumiałość formułowanych oczekiwań Komisji Oceny Projektów (KOP) w sprawie poprawy, czytelność zasad wzywania i składania wyjaśnień, dostępny czas na poprawę / wyjaśnienia kwestionowanych fragmentów wniosków, czy wreszcie jakość komunikacji z Komisją Oceny Projektów. Ten pozytywny aspekt zauważają także eksperci oceniający projekty, wskazując, że możliwość wprowadzania poprawek i uzupełnień jest ważnym mechanizmem, który przyczynia się do tego, że ostatecznie projekty stają się lepiej przygotowane, a proces wyboru na pewno nie eliminuje projektów dobrych (nie jest przypadkowy).

Stanowiska krytyczne, dotyczące zrozumiałości oczekiwań KOP co do uzupełnień i wyjaśnień, a także w zakresie obiektywizmu i profesjonalizmu dokonywanych ocen udało się natomiast zidentyfikować na podstawie badań jakościowych – mianowicie, niektórzy uczestnicy zogniskowanych wywiadów grupowych (uczestnikami tych wywiadów byli wnioskodawcy nieskuteczni) podkreślali, że:

- warto byłoby udoskonalić komunikację, w której przedstawiane są oczekiwania co do poprawy / uzupełnień wniosków, poprzez bardziej klarowne formułowanie uwag, zwłaszcza w przypadku zbilansowanych interpretacji pojęć, takich jak np. „innowacyjność”, czy „proces badawczy”, a także szczegółowych kwestii np. dotyczących opisu planowanych wydatków w ramach poszczególnych pozycji budżetowych, czy też wskaźników (podkreślano przy tym, że niejasności często mogą wynikać z wymuszonego zbyt zwięzłego opisu, który jest limitowany maksymalnie dopuszczalną liczbą znaków w określonej części wniosku (cyt. *U nas to były uwagi do wskaźników, wynikających z przewidzianych we wniosku zadań /.../ jest ograniczona liczba znaków na opisanie wskaźnika i pojawiła się potem uwaga, że on był niejasno i niewystarczająco opisany. Tak, na pewno to był jakiś problem, bo ja zgadzam się, że skomplikowany wskaźnik trudno jest opisać wyczerpująco przy bardzo ograniczonej liczbie znaków*)),
- oceny eksperckie bywają bardzo subiektywne – odczucie takie rodzi się głównie z uwagi na zbyt dużą zwięzłość argumentów uzasadniających ocenę (cyt. */.../ nie może być tak, że ekspert sobie coś powie, nie podeprze tego żadnymi uzasadnieniami i tak zostaje. Projekt nie jest innowacyjny, kropka. Dlaczego? Nie wiadomo. Jakie są bardziej innowacyjne? Nie wiadomo. Po prostu ekspert wie lepiej. Nie ukrywam, że to mnie tak bardzo dotyka, bo widzę, że to jest bardzo różnie. W niektórych naborach przechodzą wnioski, które są wątpliwe, w niektórych naborach wnioski,*

które są dobre są odrzucane z powodu jakiegoś naprawdę czepiania się (.../),

- wnioskodawcy nieskuteczni bardzo często upatrywali problemów głównie odnosząc się do sfery kompetencji ekspertów, podkreślając, że zróżnicowanie branżowe wnioskodawców i specyficzne dla nich modele postępowania, wymagają głębokiej specjalizacji po stronie oceniających przy jednoczesnej znajomości problematyki finansowania projektów w oparciu o środki polityki spójności,
- w konsekwencji, to właśnie w sferze kompetencji ekspertów oceniających dość powszechnie upatrywano adekwatnych pól usprawnień – jak ujął to jeden z respondentów cyt. *„/.../ ocena merytoryczna z gruntu rzeczy dotyczy absolutnie różnych obszarów /.../. Nie wierzę, że macie Państwo takich ludzi, którzy są specjalistami w każdej z tych dziedzin. Z tego płynie jedna rekomendacja, aby wskazać, że taką piętą achillesową systemu może być jakość ekspertów, to znaczy, trzeba by pracować nad tym garniturem eksperckim i w miarę możliwości powinien być jak najlepiej wyprofilowany /.../”.*

Podsumowując omówione dotychczas kwestie i oceny cech systemu wyboru FEŁ 2027, największe obciążenia po stronie wnioskodawców kumulują się na etapie merytorycznym przygotowania aplikacji. Badanie pokazuje, że najbardziej czasochłonne jest zapoznanie się z pełną dokumentacją naborową, a następnie przygotowanie budżetu projektu w powiązaniu z zaplanowanymi zadaniami. Wysoko w hierarchii pracochłonności lokują się także opracowanie koncepcji projektu i kompletowanie wymaganych załączników. Układ ten wskazuje, że kluczowe „wąskie gardła” leżą na styku rozumienia wymagań i ich przełożenia na spójny opis przedsięwzięcia w formularzu wniosku.

Uszczegóławiając, to komponent rzeczowo-finansowy determinuje odczuwaną złożoność: prace nad budżetem i uzasadnieniami kosztów wymagają równoległego oszacowania pozycji wydatkowych (oferty, kosztorysy, specyfikacje), weryfikacji kwalifikowalności i limitów, rozstrzygnięć w zakresie VAT oraz precyzyjnego powiązania każdej pozycji z zadaniami i zakładanymi rezultatami (w tym wskaźnikami). Jako istotnie absorbujące czas respondenci wskazują ponadto: opis zadań, sekcję „Informacje dodatkowe”, załączniki i wskaźniki – przy czym każdorazowo krytyczna okazuje się spójność logiczna między opisem projektu, budżetem i wskaźnikami. W rezultacie, to odpowiednie opisanie logiki rzeczowo-finansowej projektu i jej udokumentowanie stanowi główny czynnik zaangażowania czasowego po stronie przygotowujących wniosek.

Implikacją dla organizacji procesu – w granicach obserwacji w niniejszym podrozdziale – jest potrzeba koncentrowania działań przygotowawczych właśnie na elementach budżetowo-merytorycznych oraz na zapewnieniu:

- spójności konkretnych pozycji kosztowych budżetu,
- opisu zadań, których realizacja wymaga poniesienia konkretnych wydatków, wreszcie
- odzwierciedlenia produktów i rezultatów finansowanych zadań w postaci wskaźników projektowych.

To te części w największym stopniu różnicują odczuwaną trudność i czasochłonność, a ich dopracowanie przekłada się na płynność całego procesu naborowego po stronie wnioskodawców.

Dodatkowo należy podkreślić, że wśród respondentów dominują odpowiedzi pozytywne dla kluczowych atrybutów – przede wszystkim przejrzystości i obiektywizmu, ale też użyteczności i skuteczności procesu naboru. Oznacza to, że – mimo zidentyfikowanych „wąskich gardeł” związanych z komponentem rzeczowo-finansowym – ogólny odbiór systemu jest korzystny: większość badanych uznaje, że reguły jego działania są czytelne, stosowane w sposób bezstronny i wspierają trafny wybór projektów. Jednocześnie obecny jest pewien odsetek ocen bardziej wstrzemięźliwych, co koresponduje z opisanymi wcześniej obciążeniami operacyjnymi: to one – raczej niż sama logika funkcjonowania systemu wyboru – różnicują doświadczenia użytkowników procesu.

3.2 Jakość dokumentacji dotyczącej wnioskowania o dofinansowanie

Z punktu widzenia wnioskodawców oraz osób oceniających wnioski projektowe, bardzo ważnym elementem jest jakość dokumentacji, związanej z wnioskowaniem o dofinansowanie, takiej jak regulamin wyboru projektów, czy też kształt wniosku o dofinansowanie.

Oczywiście nie ulega wątpliwości, że jakość dokumentacji, związanej z naborami ma pierwszorzędne znaczenie, bowiem decyduje o zrozumieniu celów i logiki naboru (pośrednio działania wspierającego Programu, w ramach którego organizowany jest nabór wniosków), stawianych wymagań co do opisu proponowanego przedsięwzięcia, zakresu i treści opisu oraz szeregu innych kwestii odpowiednio (w myśl zasad danego naboru) dokumentujących propozycję wnioskodawcy. Ewentualne niejasności (np. wynikające z braku precyzji dokumentacji) będą czynić przygotowanie wniosku bardziej skomplikowanym oraz rodzić niebezpieczeństwo pojawiania się opisów proponowanych przedsięwzięć niedopasowanych do zasad naboru – ostatecznie wszystko to może podnosić ryzyko niepowodzenia procesu aplikowania, zarówno pod kątem formalnym, jak i merytorycznym. Co więcej, jakość dokumentacji jest także istotna z punktu widzenia ekspertów oceniających wnioski. Chodzi mianowicie o to, aby i oni byli w stanie wyinterpretować oczekiwania „systemu”, co do prawidłowego opisu przedsięwzięcia.

W zaprezentowanej dalej tabeli (Tabela 4) prezentujemy informacje zaczerpnięte z badania ilościowego, dotyczące tego, jak beneficjenci oceniali zrozumiałość informacji zawartej w poszczególnych dokumentach.

Z analizy wyników można wyciągnąć następujące wnioski:

- Udział beneficjentów uważających poszczególne dokumenty za zrozumiałe lub raczej zrozumiałe jest stosunkowo wysoki – waha się od 67,9% (lista definicji wskaźników, o ile w danym naborze była ona stosowana) do 83,1% (formularz wniosku o dofinansowanie)⁷.
- Jako stosunkowo najbardziej niezrozumiała była oceniana lista definicji wskaźników, udział badanych uznających ją za niezrozumiałą lub raczej niezrozumiałą wynosił 5,8%; warto jednak wskazać, że nadal jest to udział stosunkowo niewysoki.
- Z oczywistych powodów (badaniem objęliśmy tylko beneficjentów) duża część badanych nie miała zdania co do procedury odwoławczej i obowiązujących w jej ramach reguł.

⁷ Konkluzja ta znalazła potwierdzenie także wśród badanych reprezentujących grono wnioskodawców nieskutecznych (badanych w ramach zogniskowanych wywiadów grupowych). Przywołać tu można kilka stanowisk na ten temat: cyt. „/.../ powiem, że tak. Sam opis naboru odpowiadał jak najbardziej potrzebom. To był opis bardzo szeroki, także jakichś takich ograniczeń nie było, także pod tym względem ja nie mam żadnych uwag /.../”, cyt. „/.../ tutaj dosyć krótko, bo mam podobne zdanie co mój poprzednik. Nie przypominam sobie, żebym miała jakieś zastrzeżenia co do opisu [zasad, warunków] naboru /.../”, cyt. „/.../ To znaczy ja też się tutaj podpiszę pod tym, co mówili moi przedmówcy /.../”. Zatem, bilans ocen płynących z FGI wypada pozytywnie. Uczestnicy wywiadu, mający doświadczenia w aplikowaniu o środki unijne w przeszłości, podkreślali, że dokumentacja stała się prostsza i czytelniejsza (choć nadal jest rozbudowana). Podkreślano widoczne uproszczenie języka oraz ograniczenie żargonu urzędniczego. Generalnie, wszyscy uczestnicy zauważali także, że ma miejsce lepsze dopasowanie zakresu dokumentacji do wymogów oceny. Zauważano jednocześnie, że główne źródło trudności nie leży w jakości dokumentacji, ale często wynika z niekorzystnych, wyrobionych już nawyków tj. przede wszystkim zbyt pobieżnego zapoznawania się z dokumentacją, czy też nie przypisywania wystarczającego znaczenia instrukcji wypełnienia wniosku. Z drugiej strony wskazywano, że fakt możliwości pozyskania wyjaśnień do pytań dotyczących dokumentacji powinien być silniej eksponowany poprzez podkreślanie znaczenia instrukcji wypełnienia wniosku, która powinna być w tym zakresie pomocna.

Tabela 4. Stopień zrozumiałości informacji zawartych w poszczególnych elementach dokumentacji naborów

	Regulamin wyboru projektów	Kryteria wyboru projektów	Instrukcja wypełniania wniosku o dofinansowanie projektu w ramach FEŁ2027	Formularz wniosku o dofinansowanie projektu	Umowa o dofinansowanie z załącznikami	Procedura odwoławcza wraz ze wzorem protestu	Lista definicji wskaźników	Instrukcja użytkownika systemu informatycznego o wspierającego złożenie wniosku
Niezrozumiałe	0,5%	1,0%	0,5%	0,5%	0,5%	0,2%	1,0%	0,3%
Raczej niezrozumiałe	0,7%	1,5%	1,4%	1,2%	1,0%	1,5%	4,8%	2,2%
Przeciętnie zrozumiałe	18,1%	17,2%	17,6%	13,3%	15,0%	10,4%	20,0%	16,2%
Raczej zrozumiałe	40,3%	40,3%	38,6%	37,4%	40,1%	35,1%	36,9%	39,9%
Zrozumiałe	39,2%	38,6%	39,6%	45,7%	41,2%	30,5%	31,0%	35,5%
Łącznie zrozumiałe i raczej zrozumiałe	79,5%	78,9%	78,2%	83,1%	81,3%	75,6%	67,9%	75,4%
Nie wiem, trudno powiedzieć	1,2%	1,4%	2,4%	1,9%	1,4%	22,2%	6,3%	5,8%

Źródło: Źródło: opracowanie na podstawie badania CAWI wśród beneficjentów Programu, n=587.

Jeżeli chodzi o osoby oceniające wnioski, to nie miały one większych uwag do jakości dokumentacji, podkreślając, że dokumenty były zrozumiałe dla nich jako osób zajmujących się profesjonalnie daną tematyką, jednak wnioskodawcy mogli napotykać problemy.

Badani byli też pytani, jakie elementy dokumentacji były przez nich uznawane za najbardziej niezrozumiałe. Najczęściej wskazywano na :

- Niejasny, niezrozumiały dla wielu osób język, bardzo „urzędowy” i sformalizowany oraz pojęcia używane w dokumentacji. Badani zwracali uwagę na to, że takie pojęcia jak np. „demarkacja kosztów”, czy „dochód wygenerowany w projekcie” często nie są zrozumiałe dla osób spoza administracji.
- Fakt, że w dokumentacji dotyczącej naborów jest stanowczo zbyt mało przykładów dotyczących prawidłowego i błędnego (a więc przykładów pozytywnych i negatywnych) przygotowywania wniosku projektowego. Wskazywano w tym kontekście na brak przykładów pokazujących, jak łączyć poszczególne sekcje i informacje w nich zawarte (np. budżet vs. harmonogram vs. wskaźniki).
- Zdaniem części badanych definicje niektórych pojęć są rozproszone – część znajduje się w wytycznych, część w dokumentach programu regionalnego, a część w samym generatorze wniosku. Zdaniem osób oceniających, pojawiają się też niekiedy pewne rozbieżności między poszczególnymi dokumentami.

Z drugiej strony, pojawiały się też opinie, artykułowane także przez beneficjentów, że jakość dokumentacji była dobra i była ona generalnie zrozumiała. Przedstawiciele IZ oraz IP również wskazywali, że przygotowując dokumentację starali się stosować reguły tzw. prostego języka, aby dokumentacja była jak najbardziej zrozumiała dla wnioskodawców – odzwierciedlała specyfikę grupy docelowej, co do zasady, słabiej zaznajomionej z pojęciami wyboru projektów w programach polityki spójności. Warto też wskazać, że wielu wnioskodawców nie czyta uważnie dokumentacji, stąd później pojawiają się problemy. Dodatkowo duża część wymagań, które stwarzają problemy wnioskodawcom wynika albo z obowiązujących przepisów prawa (polskiego i europejskiego) albo z wytycznych i oczekiwań Komisji Europejskiej lub Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej. Nota bene, problemy związane ze skomplikowaniem dokumentacji dotyczącej naborów ma większość instytucji zarządzających programami perspektywy 2021-2027, problemy te nie są bynajmniej specyficzne dla województwa łódzkiego.

Badanych beneficjentów pytaliśmy także, czy liczba załączników do wniosku projektowego nie była nadmierna⁸ i czy z niektórych z nich nie można by zrezygnować. 33% badanych wskazało, że ich liczba była odpowiednia, 15% było

⁸ Warto przy okazji zaznaczyć, że w przypadku naborów finansowanych ze środków EFS+ nie były wymagane jakiegokolwiek załączniki do wniosku.

odmiennego zdania, a większość (52%) nie miało na ten temat zdania. Ta ostatnia opinia jest najbardziej zrozumiała, beneficjenci nie muszą wszakże znać wszystkich uwarunkowań związanych z powodami wymagania konkretnych załączników do wniosku projektowego.

Osoby, które wskazywały, że niektóre załączniki nie są ich zdaniem niezbędne były dopytywane (w pytaniu otwartym) jakie są to, ich zdaniem, załączniki⁹. W tym kontekście wskazywano na następujące dokumenty:

- Wstępne oferty potencjalnych dostawców lub usługodawców – na tę kwestię zwracała uwagę największa grupa badanych (nadal jednak w tym i innych przypadkach mówimy o nie więcej niż kilku osobach).
- Analiza ekonomiczno-finansowa.
- Oświadczenia dotyczące pomocy publicznej.
- Analiza oddziaływania na środowisko z uwzględnieniem zasady „Nie czyni znaczącej szkody” (zasady DNSH).

Część badanych wskazywała wręcz, że do wniosku nie powinno się dodawać żadnych załączników, a ewentualne oświadczenia powinny być elementem samego wniosku. Zwracano też uwagę na to, że być może część dokumentacji, znajdującej się w załącznikach powinna być wymagana dopiero na etapie po ogłoszeniu listy rankingowej, a przed podpisaniem umowy.

Zdaniem ewaluatora, trudno jest jednoznacznie ocenić na ile wymagana liczba załączników jest nadmierna, gdyż, jak wspominaliśmy, konieczność ich załączania wynika z wielu uwarunkowań i regulacji. Z całą pewnością natomiast warto dążyć do upraszczania dokumentacji i (tam wszędzie gdzie jest to możliwe) do przenoszenia części załączników na etap przed podpisaniem umowy.

Aż 60% badanych korzystało w procesie przygotowania wniosku z usług zewnętrznej firmy doradczej, przy czym w przypadku 45% badanych pomoc dotyczyła całości wniosku, a 15% tylko jego wybranych elementów.

Jak można się było spodziewać, udział beneficjentów korzystających z pomocy firm doradczych był zróżnicowany, biorąc pod uwagę priorytet w ramach którego ubiegał się o wsparcie dany beneficjent. Najczęściej badani korzystali z zewnętrznego wsparcia (pomoc w przygotowaniu części lub całego wniosku) w ramach:

- Priorytetu 2 „Fundusze europejskie dla zielonego Łódzkiego” – 93% badanych;
- Priorytetu 6 „Fundusze europejskie dla Łódzkiego przyjaznego mieszkańcom” – 89% badanych
- Priorytetu 9 „Fundusze europejskie dla Łódzkiego w transformacji” – 88% badanych;

⁹ Warto przy tym wskazać, że liczba załączników wymaganych w poszczególnych naborach była dość zróżnicowana.

- Priorytetu 1 „Fundusze europejskie dla innowacyjnego Łódzkiego” – 81% badanych.

Bardzo rzadko natomiast korzystali z usług firm doradczych beneficjenci Priorytetu 7 „Fundusze europejskie dla zatrudnienia i integracji w Łódzkiem” – sytuacja taka dotyczyła zaledwie 13% badanych. Biorąc pod uwagę specyfikę tego priorytetu jest to całkowicie zrozumiałe – realizowane projekty miały „miękki” charakter, a wnioskodawcami były w dużej mierze podmioty publiczne (takie jak powiatowe urzędy pracy albo jednostki samorządu terytorialnego), bądź też organizacje pozarządowe.

Jeżeli chodzi o powody korzystania z usług firm doradczych przy przygotowywaniu wniosku (o co dopytywaliśmy w pytaniu otwartym), to były one dość oczywiste i wiązały się ze skomplikowaniem dokumentacji formalnej, systemu oceny oraz brakiem doświadczeń w ubieganiu się o środki europejskie. W tym kontekście najczęściej wskazywano na:

- Brak jakichkolwiek wcześniejszych doświadczeń w ubieganiu się o środki europejskie.
- Złożoność całej procedury ubiegania się o środki europejskie, w tym dużą liczbę dokumentów regulujących proces aplikowania o finansowanie.
- Brak odpowiedniej kadry, mogącej przygotować wnioski o finansowanie.
- Trudny i hermetyczny język, używany w dokumentacji, związanej z naborami.
- Niezrozumienie pewnych elementów wniosku o dofinansowanie.
- Przekonanie, że skorzystanie z usług profesjonalnej firmy doradczej zwiększa szanse na pozyskanie finansowania.
- Krótki czas na przygotowanie wniosku o finansowanie.
- Potencjalne problemy z przygotowaniem niektórych punktów wniosku o finansowanie lub załączników do niego.

Opinie na temat jakości pracy firm przygotowujących wnioski były zróżnicowane, niekiedy konsekwencje określonych rozwiązań projektowych okazywały się niezbyt korzystne na etapie realizacji projektu, cyt. *„Łatwo zapisać coś na papierze, a potem się okazuje, że w realizacji to jednak nie jest tak łatwo”*.

Dodatkowo, uczestnictwo firm doradczych w przygotowaniu wniosków projektowych miało także inne, nieco nieoczekiwane konsekwencje, na przykład w sferze odwołań od wyników oceny, cyt. *„.../ odwołania prawie zawsze są. .../ w tej perspektywie widzimy coś takiego, że myślę, że .../ 85% wnioskodawców pisze odwołania. To znaczy z natury rzeczy pewnie to wynika z umów z firmami konsultingowymi, bo firmy konsultingowe bardzo często mają taką umowę, że .../ prowadzą projekt do procesu odwoławczego, żeby później dostać pieniądze .../ za napisanie [wniosku].* Takie konsekwencje są oczywiście negatywne, oznacza to, że tacy wnioskodawcy odwołują się od wyników oceny także w sytuacji, gdy nie ma do

tego żadnych sensownych powodów, przysparzając tylko pracy IZ/IP oraz ekspertom oceniającym wnioski.

Niestety, bardzo trudno przeciwdziałać tego typu sytuacjom, jedyną, raczej całkowicie teoretyczną, możliwością, byłoby wprowadzenie opłat za wnoszenie protestów, wymagałoby jednak zmian w ustawie wdrożeniowej na lata 2021-2027.

Jak można się spodziewać, nie był to jedyny problem związany ze wsparciem nie zawsze wystarczająco profesjonalnych firm doradczych. Inny widoczny problem (naturalnie spotykany w całym kraju) dotyczył kopiowania przez niektóre firmy wniosków składanych przez różne podmioty do tych samych lub zbliżonych działań. W rezultacie niektóre wnioski były bardzo zbliżone do siebie, a czasami – poza danymi identyfikującymi wnioskodawcę – niemal identyczne. Naturalnie, formalnie takich wniosków nie można było odrzucić, choć oczywiście często były one nisko oceniane, co też miało swoje konsekwencje: cyt. „ *I nie dość, że wpływały właśnie kalki, wnioski o dofinansowanie, jest ich mnóstwo, kiedy one dostaną negatywną ocenę, takie też kalki protestowe do nas również wpadają*”. Takim sytuacjom też bardzo trudno przeciwdziałać, jedyne rozwiązanie (mające jednak nieco wad) to ewentualne wprowadzenie dwuetapowej oceny wniosku i wówczas w ramach I etapu ocena ogólnej sensowności i spójności wniosku i odrzucanie tego typu wniosków.

Takie sytuacje miały jeszcze jedną konsekwencję. Mianowicie, tego typu wnioski często trafiały do odmiennych par ekspertów, zdarzało się, że ich ocena była też odmienna, co oczywiście skutkowało składaniem protestów, cyt: „*.../ tak się stało też w tej osi, że w przypadku wozów strażackich jedna firma konsultingowa pisała dla 3 gmin z różnego końca województwa /.../. Ale dochodzi do takich sytuacji, że właśnie firma konsultingowa to odwołanie pisze, w tym samym naborze inni eksperci przyznali punkty, a ci nie*”. Niestety przy dużej liczbie wniosków i trwających naborów bardzo trudno przeciwdziałać takim sytuacjom.

Także w tym przypadku nie bardzo widzimy możliwości przeciwdziałania takim sytuacjom, jedyne rozwiązanie to prowadzenie wstępnej analizy wniosków projektowych, identyfikowanie wniosków mających identyczną treść i w rezultacie kierowanie ich do tego samego zespołu ekspertów; byłoby to jednak dość pracochłonne.

3.3 Obiektywizm, przejrzystość, użyteczność i skuteczność systemu naboru

Analizowane w niniejszym rozdziale cechy systemu i procesu oceny i wyboru projektów w FEŁ2027 były oceniane w oparciu o szereg informacji, pochodzących z realizacji wszystkich metod badawczych w ewaluacji.

Przede wszystkim należy podkreślić, że brak jest istotnych zastrzeżeń co do obiektywizmu systemu. Za taką oceną przemawia brak istotnych uwag odnośnie transparentności kryteriów wyboru, aczkolwiek (tak jak wskazaliśmy w tym rozdziale

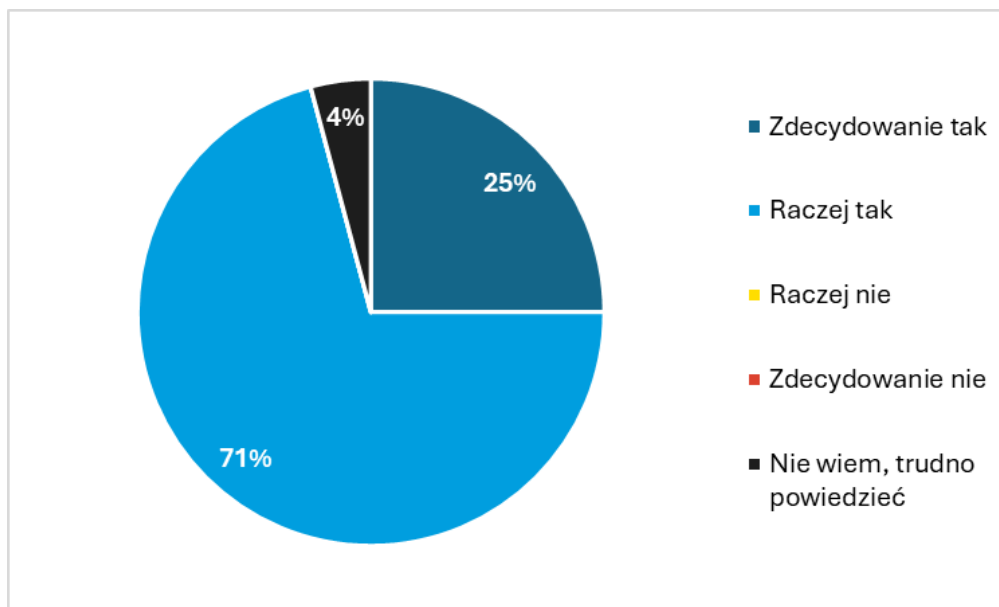
– r. 3.1, r. 3.2) duża liczba odwołań od wyników oceny, a także pojawiające się zastrzeżenie co do obiektywizmu osób oceniających projekty, wskazują na konieczność poprawy funkcjonowania systemu naboru. Każdy nabór miał precyzyjnie określone kryteria (zgodne z celami Programu oraz wytycznymi krajowymi i Unii Europejskiej), według których prowadzono ocenę wniosków. Ponadto, wszystkie kryteria (w podziale na kryteria EFRR, FST i EFS+) zostały zebrane w osobnych dokumentach. Obiektywizm systemu zapewniała także profesjonalna ocena wniosków, realizowana przez pracowników instytucji realizujących nabory oraz zewnętrznych ekspertów (oceny w tym zakresie są zdecydowanie pozytywne, choć jednocześnie z badania płynie sugestia, że niezbędne jest kontynuowanie starań o zapewnienie jakości i obiektywizmu oceny – trzeba jednak pokreślić, że uwagi w tym aspekcie stanowią mniejszość; naturalnie trzeba o nich pamiętać, konkludując jednakże, iż kwestia ta nie miała charakteru dysfunkcji, którą można by określić jako niedoskonałość systemową, a więc odnoszącą się w szerokim zakresie do całego systemu oceny¹⁰).

Przejrzystość (a także obiektywizm) zapewnia przyjęty i aktualizowany przez IZ opis systemu zarządzania i kontroli¹¹, a także dobry dostęp do informacji na temat Programu oraz kryteriów oceny i zasad aplikowania – na stronie FEŁ2027 oraz w punktach informacyjnych Funduszy Europejskich (w Łodzi, Sieradzu i Bełchatowie). Przejrzystość systemu zapewnia także co do zasady wysoki stopień zrozumiałości zasad realizacji naborów (informacje dostępne w dokumentacji naborów, proces składania wyjaśnień/uzupełnień lub poprawy, publikowane komunikaty i wyniki naboru, w tym listy wybranych projektów) – szczegółowe oceny przejrzystości i zrozumiałości różnych aspektów związanych z naborami wniosków przedstawiliśmy w podrozdziale 3.1.

¹⁰ Jak zaznaczyliśmy to w podrozdziale 3.1 (końcowa jego część), problem ten podnoszony był przez niektórych wnioskodawców nieskutecznych (wskazywany w ramach dyskusji prowadzonych na FGI), przy czym respondenci zgłaszający takie uwagi wnioskowali o tym problemie głównie odnosząc się do, ich zdaniem, zbyt ubogich / zwięzłych uzasadnień formułowanych przez ekspertów oceniających wnioski o wsparcie w przypadku kryteriów ocenianych negatywnie. Stanowiska takie w zasadzie nie podważają prawidłowości oceny jako takiej, ale raczej nieodpowiednim przedstawieniem argumentów przemawiających za taką oceną – należy natomiast zadbać o to, aby negatywne oceny artykułowane przez ekspertów były bardzo dobrze uzasadnione merytorycznie. Uzasadnienia takie powinny być kompletne, rozwinięte i dobre merytorycznie – w ten sposób mieć będą one także walor edukacyjny (wszystkie oceny eksperckie – przekrojowe poprzez wszystkie nabory w Programie – powinny charakteryzować się takimi cechami).

¹¹ Opis systemu zarządzania i kontroli programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027, Wersja 6, Załącznik do Uchwały nr 139/25 Zarządu Województwa Łódzkiego z dnia 5 lutego 2025 r.

Wykres 7. Czy system wyboru projektów w Programie FEŁ2027 jest spójny z celami i założeniami programu FEŁ2027?

Źródło: CAWI członkowie Komitetu Monitorującego FEŁ2027, n=24.

Z drugiej strony, przejrzystość zasad ogranicza wysoki stopień skomplikowania obowiązujących zasad i dokumentacji naborowej. Wnioskodawcom trudno jest się zapoznać ze wszystkimi obowiązującymi ich wytycznymi i w rezultacie często decydują się na pomoc firm doradczych, świadomi, że nie są w stanie samodzielnie przygotować wniosku o dofinansowanie zgodnie ze wszystkimi wymogami. Zdaniem beneficjentów, system i proces wyboru projektów powinien zostać uproszczony i należy w większym stopniu posługiwać się mniej skomplikowanym językiem. W związku z tym potrzebne są także, bardziej aktywnie niż obecnie prowadzone, działania promocyjne i informacyjne: poprzez media społecznościowe, newsletter, listy mailingowe, spotkania (także w miastach powiatowych).

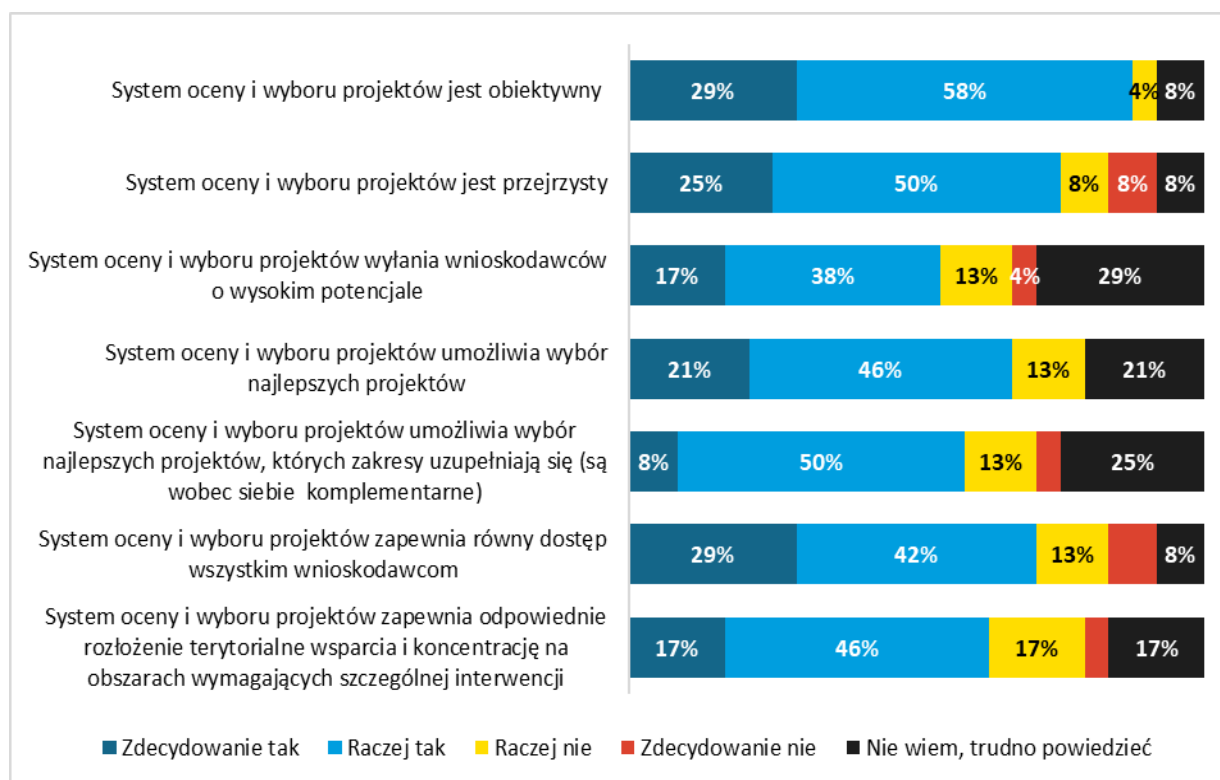
Przejrzystości systemu sprzyja wykorzystanie systemu teleinformatycznego CST2021, dzięki któremu wnioskodawcy mają ułatwiony dostęp do informacji na temat swojego projektu – jego statusu i etapu realizowanej oceny.

Kryteria i wymogi w naborach zapewniły wysoki stopień zgodności wybranych projektów z celami i założeniami FEŁ 2027.

Większość badanych członków Komitetu Monitorującego FEŁ2027 wskazuje na takie cechy systemu i procesu oceny jak: obiektywizm, zdolność do zapewnienia równego dostępu wszystkim wnioskodawcom, przejrzystość, zdolność do wyłonienia wnioskodawców o wysokim potencjale / najlepszych projektów (w tym projektów wobec siebie komplementarnych), odpowiednie rozłożenie terytorialne wsparcia i koncentrację na obszarach wymagających szczególnej interwencji. Opinie te znajdują potwierdzenie także w ocenach innych badanych grup respondentów: przedstawicieli IZ i IP, ekspertów dokonujących oceny projektów, firm doradczych wspierających aplikowanie. Dominacja pozytywnych ocen nie stoi w sprzeczności z

istnieniem pola do poprawy funkcjonowania systemu, na co zwracamy uwagę w niniejszym rozdziale.

Wykres 8. Opinie na temat systemu oceny i wyboru projektów w FEŁ2027

Źródło: CAWI członkowie Komitetu Monitorującego FEŁ2027, n=24.

System oceny i wyboru projektów charakteryzuje się wysoką użytecznością i skutecznością. Tak jak wskazano w rozdziale 2, dotychczasowe działania pozwoliły zrealizować przeszło 200 naborów, wpłynęło 4,8 tys. wniosków o dofinansowanie, a liczba zawartych umów o dofinansowanie przekroczyła poziom 1,2 tys.

Badani beneficjenci zazwyczaj nie wskazywali sytuacji, w których, mimo chęci, nie mieli możliwości ubiegania się o wsparcie w FEŁ2027.

Na problemy mieszczące się w kategorii użyteczności i skuteczności działania kryteriów wskazało 10% beneficjentów. Skarżyli się oni m.in. na: wygórowane zasady oceny w kryteriach merytorycznych, trudne do spełnienia wymogi (np. obowiązek realizacji projektów w partnerstwie z NGO), krótki okres na przygotowanie wniosku (połączony z czasochłonnością przygotowania dokumentacji aplikacyjnej), brak możliwości pełnego zrozumienia warunków udziału w naborze, przekładanie / wyeliminowanie naborów dla pewnych przedsięwzięć. Choć takie wskazania były rzadkie, to zgłoszone problemy mogły wyeliminować część wartościowych projektów i obniżyć skuteczność Programu.

3.4 System informatyczny wspomagający wnioskowanie o dofinansowanie

Niniejsza ewaluacja była także próbą udzielenia odpowiedzi na pytanie, na ile systemy informatyczne przeznaczone do obsługi procedur związanych ze złożeniem

wniosek o dofinansowanie oraz z oceną i wyborem projektów w ramach FEŁ2027 są funkcjonalne, sprawne i intuicyjne oraz zapewniające ergonomię użytkownika. W tym miejscu zaznaczyć należy, że w obecnej perspektywie finansowej, do obsługi Programu FEŁ2027 Instytucja Zarządzająca wykorzystuje Centralny System Teleinformatyczny CST2021, utworzony przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (MFiPR), a w jego ramach:

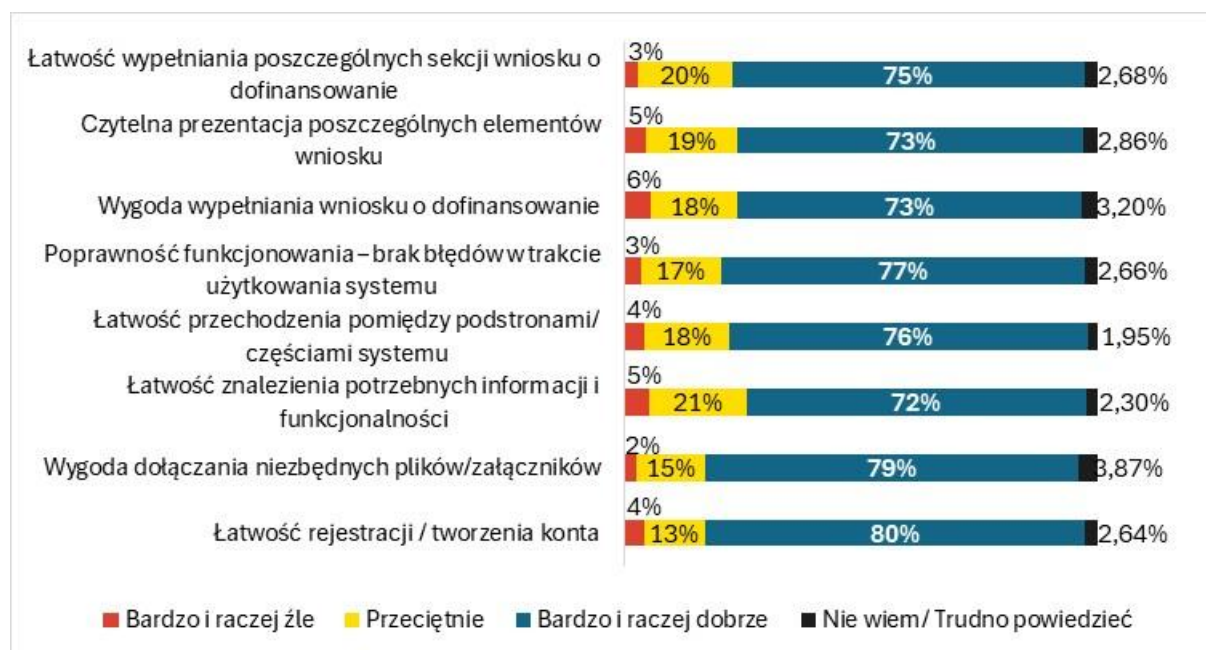
- aplikację wspierającą proces ubiegania się o środki EFRR i FST – WOD2021 oraz
- aplikację wspierającą proces ubiegania się o środki EFS+ – SOWA EFS.

Ewaluatorzy w ramach badania ilościowego Programu zapytali beneficjentów FEŁ2027 o ocenę funkcjonalności systemu informatycznego, za pomocą którego składano aplikacje o dofinansowanie projektów.

Z przedstawionych opinii wynika, że system uznawany jest za przyjazny i użyteczny i łatwy w obsłudze. Poszczególne elementy systemu, takie jak łatwość i wygoda wypełniania danych nt. projektu w aplikacji, czytelność, przejrzystość systemu, poprawność funkcjonowania, 3/4 badanych oceniło bardzo i raczej dobrze, negatywne opinie dotyczą niewielkiej liczby respondentów.

Analiza rozkładu odpowiedzi respondentów wskazuje, że nieco wyższe oceny poszczególnych funkcjonalności systemu informatycznego częściej przypisywane są aplikacji SOWA EFS, niż aplikacji WOD2021, nadal jednak opinie użytkowników obu podsystemów informatycznych są bardzo pozytywne – ponad 70% pozytywnych wskazań.

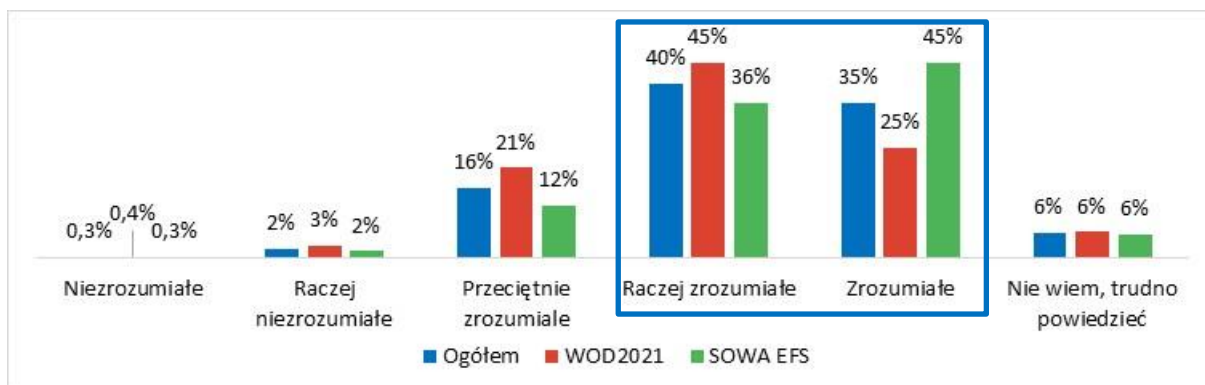
Wykres 9. Ocena poszczególnych elementów systemu informatycznego wspierającego proces ubiegania się o środki pochodzące z FEŁ2027

Źródło: CAWI z beneficjentami, n=568.

Te pozytywne oceny mają zapewne także związek ze zrozumiałością informacji zawartych w instrukcji użytkownika aplikacji WOD2021/SOWA EFS, niezależnie od rodzaju aplikacji, z której korzystali wnioskodawcy, za zrozumiałe uznaje je większość badanych (częściej użytkowników aplikacji SOWA EFS – 80%, niż aplikacji CST2021 – 70%).

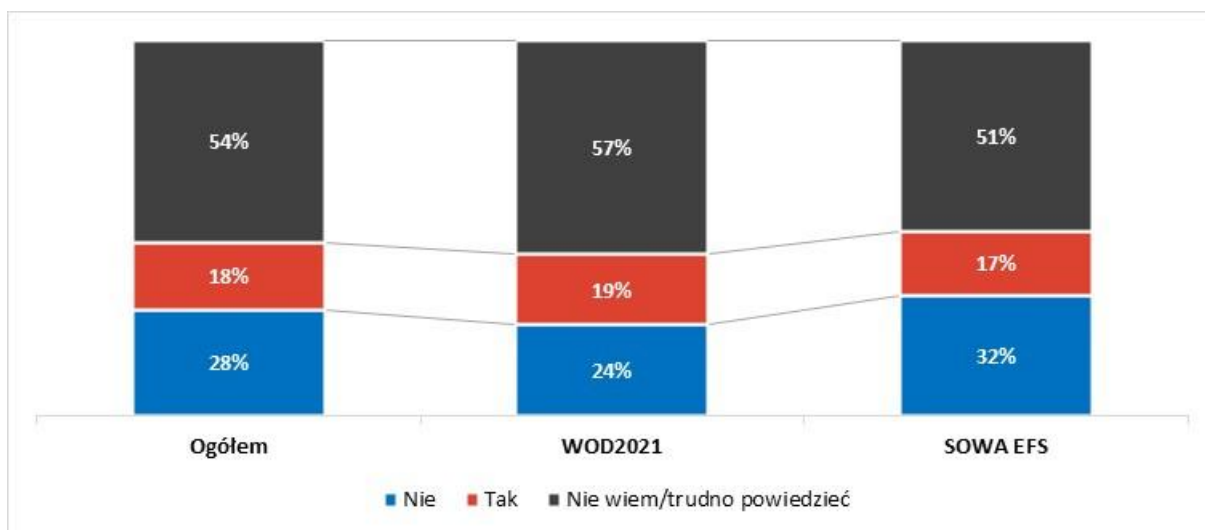
Wykres 10. Zrozumiałość informacji zawartych w instrukcji użytkownika systemu informatycznego wspierającego złożenie wniosku o dofinansowanie?

Źródło: CAWI z beneficjentami, n=586; oceniający WOD2021, n=280, oceniający SOWA EFS, n=306.

Naturalnie, nie oznacza to, że w systemie nie należy dokonywać żadnych modyfikacji. Pomimo, że przeważająca większość badanych nie ma w tej kwestii zdania lub nie widzi konieczności dokonywania zmian, to opinie pozostałych 18 % respondentów, wskazują na obszary do doskonalenia systemu informatycznego (niezależnie od rodzaju aplikacji, z której korzystali).

Wykres 11. Konieczność wprowadzenia zmian w systemie informatycznym wspierającym proces ubiegania się o wsparcie

Źródło: CAWI z beneficjentami, n=536; oceniający WOD2021, n=253, oceniający SOWA EFS, n=283.

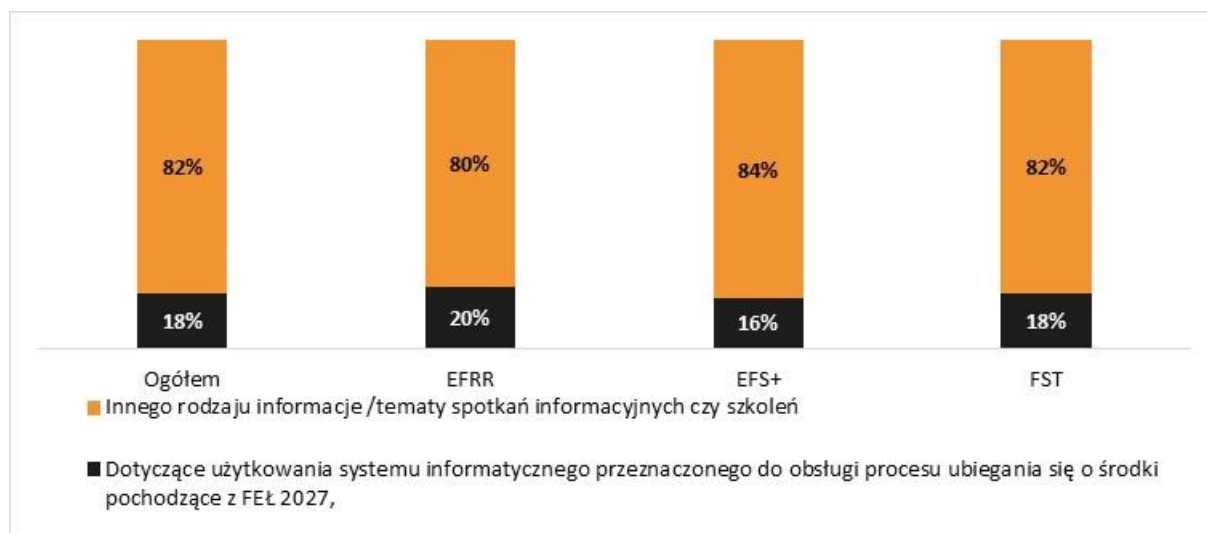
Wśród zgłaszanych propozycji modyfikacji w aplikacji SOWA EFS i CST2021, usprawniających funkcjonowanie systemu informatycznego beneficjenci wskazują na:

- zwiększenie limitów znaków w polach opisowych,
- wprowadzenie automatycznego zapisywania wprowadzanych danych podczas przechodzenia z jednej sekcji do drugiej,
- wprowadzenie technicznego ułatwienia w postaci widocznego pola długości pól tekstowych – bez konieczności ręcznego rozszerzania,
- modyfikację części dotyczącej budżetu, tak aby była bardziej przyjazna w wypełnianiu, poprzez:
 - automatyzację wypełniania pól w budżecie,
 - bezpośrednie powiązanie uzasadnienia wydatku z każdą pozycją budżetową, w tym możliwość „zaciągania” pozycji z budżetu do uzasadnienia wydatków (uzasadnień do budżetu dostępne są w osobnej sekcji i nie są skorelowane z nazwami pozycji budżetowych, uzasadnienia trafiają do jednej listy, bez logicznego podziału, co w przypadku projektów z wieloma zadaniami utrudnia kontrolę i korelację kosztów z działaniami, postuluje się więc wprowadzenie automatycznego grupowanie uzasadnień według zadań),
 - podział budżetu na lata kalendarzowe,
 - możliwość powielania uzupełnionych komórek, jeśli dotyczą takich samych wydatków, a instrukcja do wniosku wymaga, żeby ująć je w oddzielnych pozycjach (dotyczy konstruowania budżetu w projektach ryczałtowych),
 - umożliwienie importu / eksportu budżetu do pliku Excel,
 - dodanie opcji wstawiania pozycji budżetowych w wybranym miejscu lub sortowania ich według zadań – nowo dodana pozycja automatycznie trafia na koniec listy, co przy dużej liczbie pozycji wymaga ręcznego „przeklikiwania” i powoduje dużą stratę czasu,
 - uruchomienie automatycznego wyliczania źródeł finansowania – w obecnym generatorze należy je liczyć ręcznie, co może powodować niepotrzebne błędy,
- możliwość automatycznego przeliczania wydatków w poszczególnych latach trwania projektu,
- wprowadzenie możliwości wgrywania pojedynczych załączników oraz dodania większej liczby załączników niż przewidziana w systemie, a także możliwość dołączania załączników o większej pojemności
- weryfikację przez generator czy wkład własny jest na minimalnym wymaganym poziomie,
- wskazywanie czasu pozostałego do upływu momentu zakończenia złożenia aplikacji.

Z badania wynika także, pomimo pozytywnej oceny aplikacji informatycznych, że 1/5 respondentów oczekuje, by kwestie związane z użytkowaniem systemu informatycznego przeznaczonego do obsługi systemu oceny i wyboru projektów w ramach FEŁ2027, jako przydatne w procesie przygotowywania wniosków

o dofinansowanie projektów, były tematem spotkań informacyjnych czy szkoleń organizowanych przez Instytucję Zarządzającą czy instytucje pośredniczące.

Wykres 12. Tematy spotkań informacyjnych czy szkoleń, które mogą być przydatne w procesie przygotowywania wniosków o dofinansowanie projektów

Źródło: CAWI z beneficjentami, n=587, beneficjenci EFRR, n=213, EFS+, n=306, FST, n= 68.

Ekspert oceniający wskazuje na intuicyjność i wygodę pracy, obie aplikacje oceniane są jako intuicyjne i dobrze sprawdzają się w codziennej obsłudze oceny projektów. Nowa funkcja systemu informatycznego ułatwia wykrywanie powtarzalności „jednego stylu” w wielu aplikacjach, co pozwala na „wyłapanie” wniosków o dofinansowanie przygotowywanych „przez kalkę”. Tym, co przeszkadza części oceniającym wnioski w ramach EFS+, jest to, że ocena aplikacji wnioskodawców i wypełnianie kart oceny projektów odbywa się poza systemem informatycznym. Do rozważenia jest więc wprowadzenie do systemu elektronicznego modułu „Karta oceny projektu”, umożliwiającego wypełnianie kart w aplikacji, ich edytowanie, podpisywanie, śledzenie zmian czy zautomatyzowanie liczenia punktów przyznanych w poszczególnych kryteriach przy czym ów moduł nie może prowadzić jedynie do zapisywania w systemie ostatecznej karty, pozostawiając cały proces dochodzenia do finałowej wersji karty oceny projektu nadal poza aplikacją. Takie rozwiązanie mogłoby przyspieszyć proces oceny wniosków, a automatyzacja i walidacja całego procesu w systemie zmniejszyłaby ryzyko i liczbę ewentualnych błędów. Jeden z naszych rozmówców z grona oceniających wskazał również na problem związany z wysyłaniem przez system powiadomień e-mailowych, które nie trafiają do właściwych osób odpowiedzialnych za ocenę danego wniosku. Osoba przypisana do danego wniosku nie dostaje powiadomień o „swoich” sprawach, a dostaje o cudzych, co powoduje zalew nieistotnych alertów i wzrost ryzyka przeoczenia ważnych komunikatów systemowych. Na podstawie badania brak jest jednak podstaw, aby stwierdzić, że opisana sytuacja jest powtarzalna – choć obrazuje pewne dysfunkcjonalności, to jednak nie wydaje się, aby była to poważna ułomność systemowa).

Przedstawiciele IZ i IP pozytywnie oceniają funkcjonowanie systemu informatycznego i działanie aplikacji SOWA EFS i WOD2021, cenią sobie również dobry bieżący kontakt z administratorami systemu, którzy w miarę możliwości odpowiadają na zgłaszane propozycje - system „pracuje” i jest cały czas unowocześniany i zmieniany. W opinii przedstawicieli IZ i IP, ani oceniający projekty, ani wnioskodawcy nie mają większych problemów (poza sporadycznymi trudnościami technicznymi) w obsłudze aplikacji, o czym świadczy malejąca liczba pytań dotyczących CST, w czym pomocne były zarówno organizowane szkolenia, jak i przygotowane instrukcje korzystania z systemu. W poprzedniej perspektywie IZ RPO WŁ 2014-2020 miała własny system elektronicznego przesyłania, gromadzenia i przetwarzania danych związanych z realizacją projektów, co w obecnej początkowo sprawiało wnioskodawcom pewne trudności związane ze zmianą przyzwyczajeń i koniecznością poznania nowego systemu, niemniej obecnie nie identyfikowane są trudności w obsłudze narzędzi informatycznych.

Podsumowując:

- System informatyczny oceniany jest jako generalnie sprawny, stabilny i dostępny. Z przygotowaniem i złożeniem wniosku z wykorzystaniem tego systemu beneficjenci nie mieli większych trudności, jeśli zdarzały się problemy, były raczej jednostkowe i dotyczyły kwestii technicznych.
- System informatyczny jest także dobrze oceniany przez oceniających wnioski o dofinansowanie.
- Szkolenia i instrukcje korzystania z aplikacji WOD2021 i SOWA EFS pomagają zrozumieć logikę systemu informatycznego, należy je więc utrzymać.
- Sam system nie wymaga znaczących modyfikacji, choć jak się wydaje warto byłoby pochylić się nad zasygnalizowanymi przez użytkowników trudnościami, po przeprowadzeniu pogłębionej analizy kosztów i korzyści wynikających z wprowadzenia zmian w aplikacjach – nie tylko użytkowników systemu informatycznego zastosowanego w FEŁ2027, ale także zgłaszanych przez użytkowników aplikacji w innych programach krajowych i regionalnych, w których są wykorzystywane (wnioskodawców, beneficjentów oraz oceniających wnioski o dofinansowanie).

3.5 Działania informacyjno-szkoleniowe

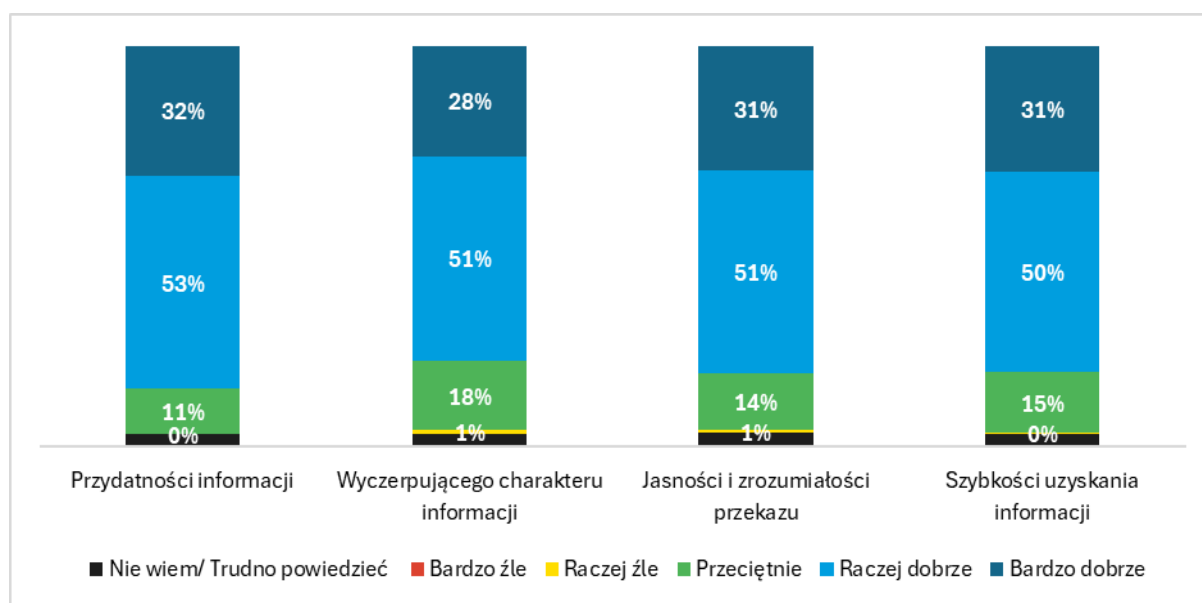
Wnioskodawcy w ramach FEŁ 2027 korzystali z różnych źródeł informacji o naborach wniosków i wymaganych w ich ramach dokumentach. Najczęściej były to:

- informacje: pozyskiwane ze strony internetowej, dotyczącej Programu (www.funduszeue.lodzkie.pl), z tego źródła informacji korzystało 72% badanych. Udział tego źródła informacji rozkłada się w miarę jednolicie, jeżeli chodzi o poszczególne priorytety FEŁ, najczęściej korzystali z niego beneficjenci Priorytetu 2, 6 i 7 FEŁ (od 80 do 84% badanych),

- strona prowadzona przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (www.funduszeuropejskie.gov.pl), z informacji na niej zawartych korzystało 35% badanych,
- bardzo ważnym źródłem informacji były też informacje przekazywane przez współpracującą z beneficjentem firmę doradczą (33% badanych) – dominowali tutaj beneficjenci z Priorytetu 1 (59% badanych wskazało to źródło informacji) i Priorytetu 9 (67% badanych wskazało to źródło informacji),
- informacje przekazywane na spotkaniach i szkoleniach organizowanych przez Instytucję Zarządzającą FEŁ oraz przez instytucje pośredniczące – z tego źródła korzystało 16% badanych, ale aż 33% beneficjentów w ramach Priorytetu 7.

Jakość i przydatność tych informacji była generalnie oceniana bardzo korzystnie, co obrazuje poniższy wykres. Generalnie, w zależności od ocenianego wymiaru, pozytywne oceny (dobre i bardzo dobre) wystawiało od 79% (wyczerpujący charakter pozyskanych informacji) do 85% badanych (przydatność pozyskanych informacji).

Wykres 13. Ocena jakości i użyteczności informacji o naborach w ramach programu FEŁ 2021-2027 w wybranych wymiarach

Źródło: opracowanie na podstawie badania CAWI wśród beneficjentów Programu, n=296.

Beneficjentów FEŁ pytaliśmy także o to, jaka tematyka szkoleń byłaby dla nich najbardziej przydatna, biorąc pod uwagę proces przygotowywania wniosków o dofinansowanie projektów. Wyniki prezentujemy w poniższej tabeli.

Tabela 5. Postulowana tematyka spotkań informacyjnych i szkoleń w procesie przygotowywania wniosków o dofinansowanie projektów

Szkolenia dotyczące:	Udział odpowiedzi
Zasad horyzontalnych (równości kobiet i mężczyzn, równości szans i niedyskryminacji, KPP, KPON, zrównoważonego rozwoju, zasady DNSH „nie czyn poważnych szkód” itd.).	34%
Zasad promocji projektów	23%
Pomocy publicznej	26%
Prawa zamówień publicznych	40%
Kwalifikowalności wydatków	44%
Przygotowania wniosku o dofinansowanie	40%
Kryteriów wyboru projektów	37%
Użytkowania systemu informatycznego przeznaczonego do obsługi procesu ubiegania się o środki pochodzące z FEŁ 2027	18%
Kontroli i rozliczania projektów	58%
Inne	1,5%

Źródło: CAWI wśród beneficjentów FEŁ N=587.

Można je podsumować następująco:

- najbardziej oczekiwane były szkolenia, dotyczące zasad kontroli i rozliczania projektów – takich szkoleń oczekiwało aż 58% badanych. Najwyraźniej ta tematyka szkoleń jest dla beneficjentów najważniejsza, prawdopodobnie zdają sobie oni sprawę, że ewentualne nieprawidłowości wykryte w trakcie kontroli mogą mieć dla nich bardzo niekorzystne skutki.
- 44% badanych wskazywało na szkolenia, dotyczące kwalifikowalności wydatków, powody są zapewne zbliżone,
- co interesujące znacząca, ale jednak wyraźnie mniejszościowa grupa badanych (34%) wskazywała na szkolenia z zasad horyzontalnych¹² (równości kobiet i mężczyzn, równości szans i niedyskryminacji, KPP, KPON, zrównoważonego rozwoju, zasadą DNSH „nie czyn poważnych szkód” itd.). Z drugiej strony tę tematykę szkoleń jako postulowaną wskazuje znacznie więcej przedstawicieli beneficjentów priorytetów, w których realizowane są przede wszystkim projektu infrastrukturalne, a więc Priorytetu 4. „Fundusze europejskie dla lepiej połączonego Łódzkiego” (53%) i Priorytetu 6. Fundusze europejskie dla Łódzkiego przyjaznego mieszkańcom (54%).

Tylko pojedynczy beneficjenci postulowali poszerzenie zakresu szkoleń/spotkań o nowe tematy (co oczywiście nie znaczy, że tego typu potrzeb nie ma, tylko po prostu

¹² Sfera ta jest dość powszechnie wskazywana jako stosunkowo problematyczna.

nie zostały przez nich wyrażone). Interesujący pomysł (wskazały go aż 2 osoby) dotyczył szkoleń (choć szkolenia takie nie są związane z oceną wniosków, a raczej z zasadami realizacji projektów) z zasad prowadzenia konta instytucji w mediach społecznościowych, poświęconej realizacji projektu w ramach FEŁ, tak, by było ono zgodne z regulacjami dotyczącymi RODO, praw autorskich i respektowało zasady ochrony wizerunku osób, które mogłyby się pojawić na prezentowanych zdjęciach, czy filmach.

W ramach prowadzonych badań jakościowych wskazywano ponadto na następujące kwestie:

- Dyskusja na szkoleniach związanych z konkretnymi naborami bywała niekiedy nieco zdominowana przez najbardziej doświadczonych wnioskodawców oraz przedstawicieli firm doradczych, pomagających przygotowywać wnioski, którzy skądinąd dość korzystnie oceniali jakość realizowanych szkoleń.
- W rezultacie najmniej doświadczeni wnioskodawcy mogli mieć problem ze zdobyciem odpowiednich informacji, gdyż tematy dyskusji mogły być dla nich zbyt „zaawansowane”, a mogli się wstydzić zadawać pytania o podstawowe kwestie.
- Z tego punktu widzenia warto się zastanowić, czy na przyszłość nie warto organizować (przynajmniej w naborach ze spodziewaną dużą liczbą wnioskodawców) oddzielnych spotkań/szkoleń dla mniej doświadczonych wnioskodawców, które mogłyby się koncentrować na prezentowaniu/omówieniu bardziej podstawowych kwestii.

Odrębną kwestią były szkolenia lub spotkania informacyjne dla osób oceniających wnioski, w tym ekspertów zewnętrznych (w tej grupie były realizowane wyłącznie badania jakościowe, brak było badań ilościowych).

Jak wynika ze zrealizowanych wywiadów, tego typu spotkania były realizowane przed rozpoczęciem oceny w przypadku większości naborów, przeważnie w sposób zdalny.

W ich ramach zwracano uwagę na najbardziej trudne do oceny lub potencjalnie niejasne kryteria, niekiedy też prezentowano mini-przewodnik po kryteriach stosowanych w danym naborze, następnie zaś była prowadzona dyskusja i były wyjaśniane wątpliwości.

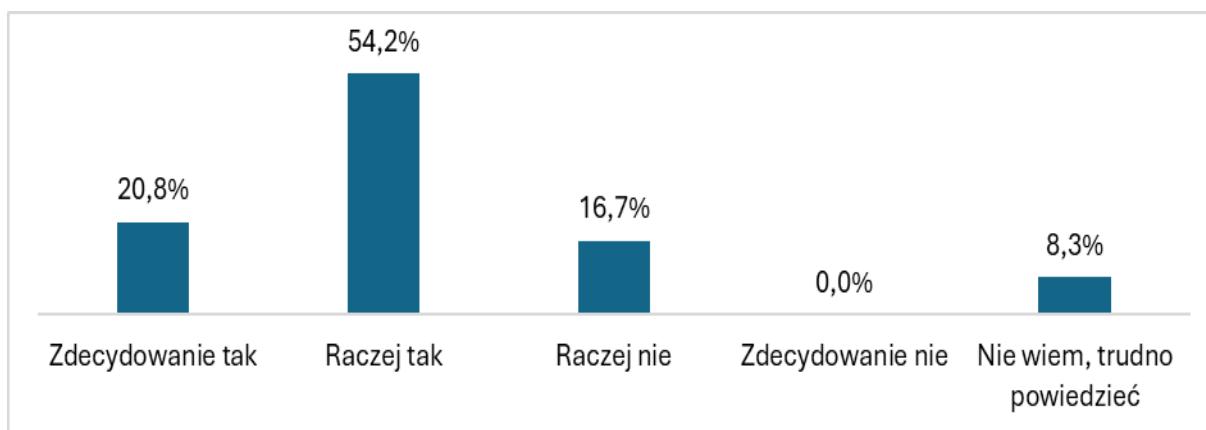
Oceny przydatności organizowanych spotkań i jakości prezentacji i wyjaśnień ze strony przedstawicieli IZ lub danej IP były przeważnie bardzo pozytywne. Niektórzy badani zwracali tylko uwagę na to, że w niektórych przypadkach (co niestety bywa problemem zwłaszcza w przypadku spotkań organizowanych zdalnie) część uczestników była bardzo mało aktywna, nie zadawała pytań i nie prezentowała żadnych opinii i postulatów. Mogło to niestety mieć pewien wpływ na jakość oceny, nie można wprawdzie wykluczyć, że mało aktywne osoby po prostu miały bardzo dużą wiedzę na temat kryteriów, wszystko było dla nich mniej więcej zrozumiałe i dlatego nie zadawały pytań, jednak równie, a nawet nieco bardziej, możliwa jest

teoria, że takie osoby były po prostu niezbyt zainteresowane tematyką szkolenia/spotkania lub też były nieśmiałe, w rezultacie oceniane wniosków przez takie osoby mogło być odległe od ideału.

3.6 Komitet Monitorujący jako organ doradczy kształtujący system naboru i kryteria oceny

Komitet Monitorujący (KM FEŁ2027) jest odpowiedzialny m.in. za zatwierdzenie metodyki i kryteriów stosowanych przy wyborze projektów oraz propozycji zmian FEŁ2027, a także za analizę postępu we wdrażaniu FEŁ2027. Większość badanych członków KM potwierdza, że Komitet ma faktyczny wpływ na kształtowanie kryteriów wyboru projektów. W trakcie spotkań KM miały miejsce intensywne dyskusje nad kryteriami, zatem zostały stworzone warunki do przyjęcia trafnych zasad naborów, uwzględniających uwarunkowania i potrzeby województwa łódzkiego.

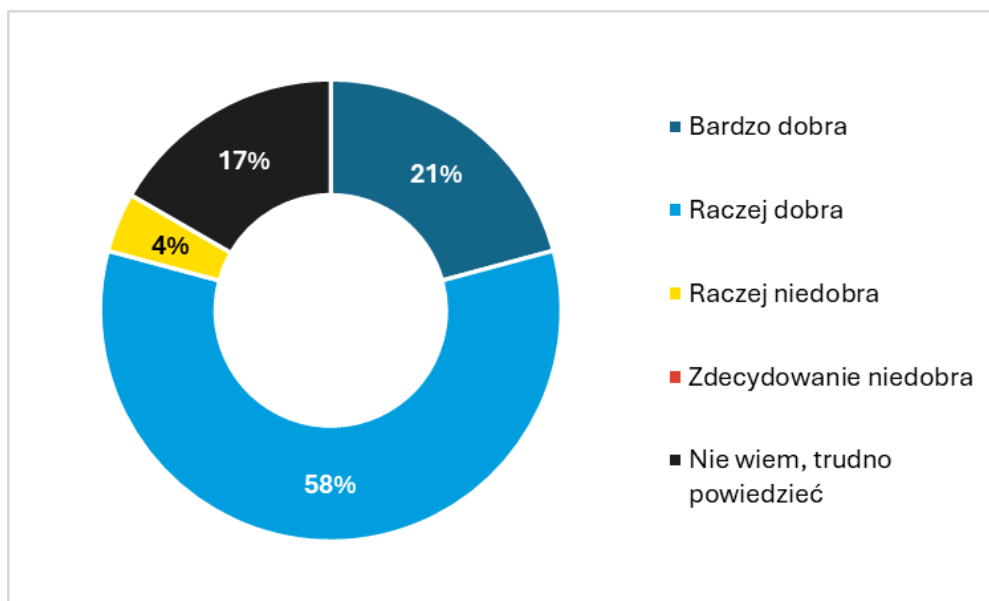
Wykres 14. Czy członkowie Komitetu Monitorującego mają faktyczny wpływ na kształtowanie kryteriów wyboru projektów?

Źródło: CAWI członkowie Komitetu Monitorującego FEŁ2027, n=24.

Bardzo pozytywnie został oceniony wpływ KM na jakość systemu kryteriów wyboru projektów w FEŁ2027 – aż $\frac{4}{5}$ badanych członków Komitetu dobrze oceniło tę sferę.

Wykres 15. Ocena efektywności funkcjonowania Komitetu Monitorującego z punktu widzenia jego wpływu na jakość systemu kryteriów wyboru projektów w FEŁ2027

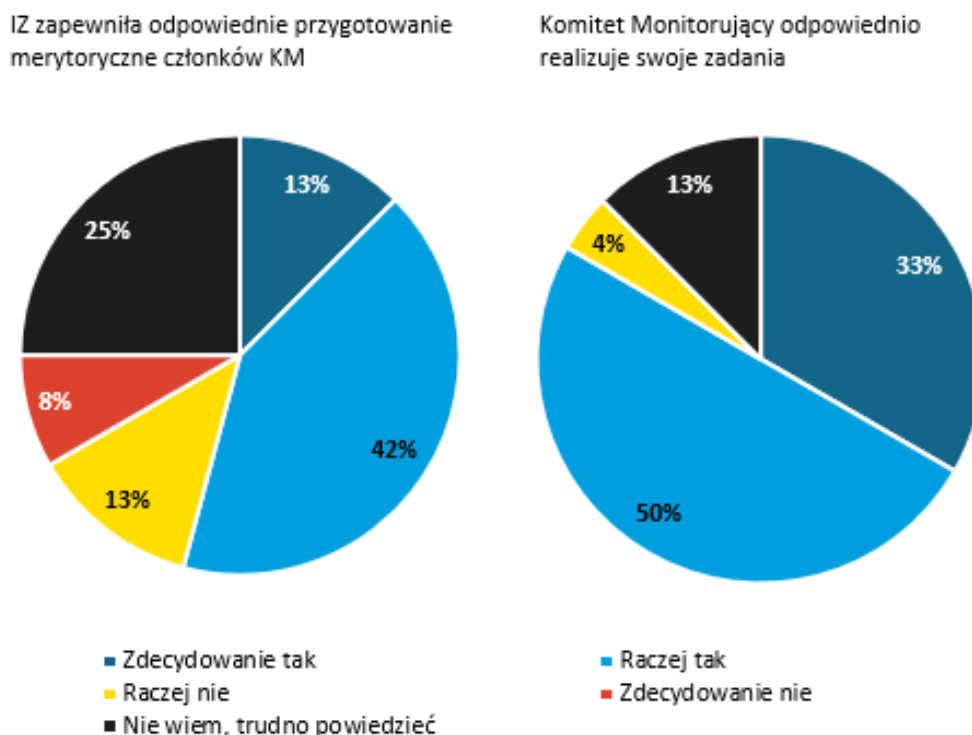

Źródło: CAWI członkowie Komitetu Monitorującego FEŁ2027, n=24.

Członkowie KM doceniają wkład grup roboczych (jako ciał doradczych Komitetu) w decyzje podejmowane przez Komitet. Zdaniem 42% ten wkład jest istotny, zaś według 13% – bardzo istotny. Odmiennego zdania (ocena wkładu grup roboczych jako nieistotnego lub mało istotnego) było 21% ankietowanych.

Badani generalnie pozytywnie oceniają zapewnienie przez IZ przygotowania merytorycznego członków KM. Materiały, w tym propozycje kryteriów wyboru projektów, przedstawiane przez przedstawicieli IZ/IP na posiedzeniach KM, są oceniane jako przejrzyste i wyczerpujące, a na dyskusję nad nimi przeznaczono wystarczającą ilość czasu.

Wykres 16. Ocena zapewnienia przez IZ przygotowania merytorycznego członków KM oraz ocena czy KM odpowiednio realizuje swoje zadania

Źródło: CAWI członkowie Komitetu Monitorującego FEŁ2027, n=24.

Choć większość badanych ocenia, że KM odpowiednio realizuje swoje zadania, to zostały także zgłoszone sugestie działań mogących zwiększyć użyteczność Komitetu w procesie kształtowania systemu naboru i kryteriów wyboru. Przede wszystkim zwrócono uwagę na potrzebę szkoleń przygotowujących do efektywnego uczestniczenia w pracach KM. Zwrócono uwagę, że nie każdy członek KM jest specjalistą od funduszy unijnych, znającym stosowaną nomenklaturę oraz sposób funkcjonowania tych funduszy. Zatem szkolenia powinny dotyczyć również takich podstaw. W materiałach wewnętrznych powinno się używać w większym stopniu języka prostego niż branżowego, warto ograniczyć używania skrótów, które nie są znane wszystkim członkom KM.

Istnieje ryzyko, że kryteria wyboru, które nie są do końca zrozumiałe dla wnioskodawców, nie są w pełni zrozumiałe także dla wszystkich członków KM. Zwrócono uwagę na potrzebę organizacji większej liczby spotkań roboczych i szkoleń, na których by objaśniano członkom KM zmieniające się regulacje i dokumenty wpływające na funkcjonowanie Programu. Dałoby to członkom KM podstawy do świadomego i kompetentnego podejmowania decyzji w trakcie prac Komitetu i byłoby ważnym czynnikiem doskonalenia systemu oceny i wyboru projektów.

3.7 Ogólna ocena systemu wyboru projektów

Przeprowadzona analiza i ocena system wyboru projektów w Programie FEŁ2027 upoważnia do sformułowania pozytywnej oceny jego jakości i operacyjności¹³.

Przeprowadzona analiza wskazuje, że mechanizmy naboru i oceny wniosków o wsparcie z Programu (proponowanych projektów) funkcjonują sprawnie, zapewniając wysoką przejrzystość zasad oraz bezstronność procedur. Podkreślenia wymaga fakt, że kryteria wyboru projektów (w zakresie objętym badaniem systemu wyboru) oraz reguły ich stosowania zostały jasno zdefiniowane dla poszczególnych naborów. Zgodność ta dotyczy celów Programu, jak i rozmaitych wymogów regulacyjnych tj. wytycznych krajowych i przepisów unijnych. W naszej ocenie gwarantuje to realizację procedur oceny wniosków według obiektywnych, jawnych zasad. W efekcie system sprzyja wyborowi projektów o wysokim potencjale, spójnych z założeniami FEŁ2027, przy jednoczesnym zachowaniu zasad równego dostępu i niedyskryminacji wnioskodawców. Naturalnie, nie można jednoznacznie określić skali liczbowej trafności systemu pod tym względem, ale zebrane w badaniu opinie pozwalają stwierdzić, że jest ona wysoka (wystarczająca / zoptymalizowana).

Co ważne, dzięki funkcjonującym rozwiązaniom systemowym, w szczególności zaś, dotyczącym możliwości poprawy lub uzupełnienia wniosku, dochodzi do skutecznego ograniczenia ryzyka eliminacji projektów wysokiej jakości (dobrych i bardzo dobrych), zarówno z powodów formalnych, jak i merytorycznych (oczywiście rozwiązanie to nie jest specyficzne dla województwa łódzkiego, jednak jest w nim szeroko stosowane). Oczywiście jest zatem, że rozwiązanie to jest wysoko cenione przez beneficjentów i świadczy o nastawieniu instytucji wdrażających „na dobro” wnioskodawców. Oceny działalności komisji oceny projektów i ekspertów oceniających wnioski również wypadły bardzo dobrze (jak zaznaczyliśmy, formułowane w tym zakresie uwagi nie są częste, obiektywizm ocen jest podważany rzadko, a także w specyficzny sposób – oczekuje się większej precyzji w formułowaniu uzasadnień ocen negatywnych w ramach oceny merytorycznej, także dla celów edukacyjnych; generalnie, proces oceny postrzegany jest jako fachowy i rzetelny). Zatem, wszelkie wspomniane w tym zakresie zastrzeżenia co do jakości oceny eksperckiej miały charakter incydentalny. W ten sposób, naszym zdaniem, zasadny jest wniosek, że nie stanowią one przejawu systemowej nieprawidłowości (wady rodzącej szczególne ryzyka, zagrażające funkcjonowaniu całego systemu wyboru projektów), a raczej sygnał do stałego doskonalenia jakości i jednolitości pracy oceniających (postulat taki wydaje się zresztą oczywisty i zapewne zawsze aktualny).

¹³ Kanwą tej oceny jest szereg ustaleń badawczych zaprezentowanych wcześniej, w szczególności zaś zidentyfikowane opinie, które opisaliśmy w podrozdziale 3.3, wyeksponowane danymi zaprezentowanymi na wykresie 8 (uwzględnione tam cechy oceny obejmowały obiektywizm systemu, jego przejrzystość, zdolność do selekcji dobrych i najlepszych projektów, komplementarność, zagwarantowanie równego dostępu do wsparcia publicznego w ramach Programu, czy też odpowiednia dyslokacja terytorialna wsparcia). Naszym zdaniem daje to dobre podsumowanie całościowej, wysokiej oceny jakości systemu wyboru projektów (także w zgodzie z pozostałymi wnioskami).

Dokumentacja i procedury aplikacyjne zostały ocenione jako kompleksowe i profesjonalnie przygotowane (także jako rezultat doświadczeń zgromadzonych w Instytucji Zarządzającej i instytucjach pośredniczących, wynikających z rozwiązań wypracowywanych dla minionych perspektyw finansowych UE), co przekłada się na wysoki poziom akceptacji wnioskodawców odnośnie wymagań i zasad realizacji naborów. Większość beneficjentów (w zależności od dokumentu łącznie ok. 70–80%) uznała kluczowe elementy dokumentacji – takie jak regulaminy naborów, wzór wniosku czy instrukcje – za zrozumiałe i czytelne. Zauważalne jest i jednoznacznie pozytywne to, że Instytucja Zarządzająca (we współpracy z IP) dołożyła skutecznych starań, aby używać możliwie prostego języka i jasno wyjaśniać wszelkie pojęcia oraz kryteria (nawet, jeśli przyjąć, że efekty tych starań nie są idealne, to jednak widać postęp w tym zakresie w stosunku do minionych perspektyw wdrażania środków wsparcia unijnego na poziomie regionalnym). Materiały dla wnioskodawców są co prawda obszerne (co jest jakąś ich wadą, mającą jednak podstawy obiektywne), ale dobrze uporządkowane: kryteria wyboru zebrano w oddzielnych dokumentach, udostępniono też listę definicji wskaźników, wzory umów, zaprojektowano powszechnie dostępne procedury odwoławcze itp. Dzięki temu potencjalni beneficjenci dysponują pełną informacją niezbędną do przygotowania wniosków projektowych. Co więcej, proces oceny jest transparentny również na kolejnych etapach – wnioskodawcy mają dostęp do informacji o wynikach naborów (publikowane listy rankingowe) oraz generalnie jasne wytyczne formułowane przez KOP odnośnie żądanych uzupełnień lub wyjaśnień. Wszystko to buduje zaufanie wobec systemu, jednocześnie zmniejsza obszar dowolności interpretacyjnej. Dowolność ta niekiedy występuje, ale uwagi odnoszące się do takiego właśnie postępowania nie występują często, co stanowi bardzo dobre uzasadnienie wysokiej jakości stosowanych rozwiązań.

Należy podkreślić, że narzędzia informatyczne wspierające nabory znacząco podnoszą użyteczność i efektywność funkcjonowania systemu. W obecnej perspektywie w województwie łódzkim stosowany jest Centralny System Teleinformatyczny CST2021 (obejmujący m.in. generator wniosków WOD2021 dla EFRR/FST oraz SOWA EFS dla EFS+), który umożliwia elektroniczne złożenie i obsługę wniosku. Z badania wynika, że aplikacje te są oceniane przez użytkowników bardzo pozytywnie – ponad 3/4 badanych beneficjentów uznało system za przyjazny, intuicyjny i stabilny. Wypełnianie formularza wniosku online jest oceniane jako wystarczająco wygodne, a ryzyko błędów zmniejsza się dzięki wbudowanym walidacjom. Dodatkowym atutem jest możliwość śledzenia statusu projektu na każdym etapie oceny poprzez własne konta, które posiadają wnioskodawcy w systemie. To zaś ma duże znaczenie dla podnoszenia poczucia kontroli procesu i jego transparentności – ze strony wnioskodawcy. Również osoby oceniające projekty generalnie dobrze wypowiadają się o narzędziu – system usprawnia ich pracę administracyjną i pozwala skupić się na ocenie merytorycznej. Warto zaznaczyć, że Instytucja Zarządzająca zadbała o zaplecze szkoleniowe i instruktażowe: dostępne są instrukcje użytkownika, a przed uruchomieniem naborów organizowano szkolenia

z obsługi aplikacji WOD2021/SOWA EFS. Dzięki temu, zarówno wnioskodawcy, jak i personel oceniający nabywali niezbędne kompetencje potrzebne do sprawnego korzystania z systemu. Zidentyfikowane sporadycznie problemy techniczne miały charakter jednostkowy i były na bieżąco rozwiązywane (ułatwia to bieżąca współpraca IZ/IP z administratorami CST2021). Można zatem stwierdzić, że informatyzacja procesu naboru stała się mocną stroną systemu – przyczynia się do przyspieszenia procedur, ograniczenia błędów i ujednoczenia standardów obsługi wniosków. Tym niemniej, można w tym zakresie wskazywać na pewne dziedziny usprawnień, mające jednak charakter standardowej „konserwacji” i działań modyfikacyjnych, jeszcze bardziej usprawniających funkcjonowanie tych aplikacji (to zaś oznacza, iż nie ma potrzeby przechodzenia na inne rozwiązania – nie byłoby to optymalne, biorąc po uwagę przeważające opinie pozytywne dotyczące obecnie stosowanych rozwiązań).

Działania informacyjne i szkoleniowe to kolejny element, który wzmacnia pozytywną ocenę systemu wyboru projektów. Zapewniono wielokanałowy dostęp do informacji o naborach: przede wszystkim poprzez oficjalną stronę internetową programu (z której korzystało łącznie ponad 70% badanych beneficjentów), ale także poprzez portal Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, sieć Punktów Informacyjnych Funduszy Europejskich oraz bezpośrednią komunikację mailową i ogłoszenia. Ponadto Instytucja Zarządzająca i IP regularnie organizowały spotkania informacyjne oraz szkolenia dla potencjalnych wnioskodawców, podczas których omawiano zasady aplikowania i wyjaśniano wątpliwości dotyczące kryteriów czy procedur. Jakość i przydatność tych działań została oceniona bardzo wysoko – odsetek pozytywnych ocen uczestników szkoleń i odbiorców informacji przekraczał 80%. Beneficjenci podkreślali przydatność uzyskanej wiedzy w przygotowaniu lepszych projektów. Interesującym i ważnym postulatem w tej sferze jest pewna specjalizacja szkoleń pod kątem statusu ich uczestników, a więc w podziale na podmioty posiadające i nie posiadające doświadczeń we wnioskowaniu o wsparcie unijne w ramach Programu. Trzeba podkreślić, że w ramach niniejszej ewaluacji pojawiły się tego rodzaju postulaty, a więc organizowania dodatkowych, bardziej zindywidualizowanych szkoleń – np. oddzielnych sesji szkoleniowych dla mniej doświadczonych wnioskodawców (aby zapewnić im komfort zadawania podstawowych pytań bez dominacji ze strony ekspertów czy firm konsultingowych). Sądzymy, że rozwiązanie takie zwiększy efektywność szkoleń, szczególnie w odniesieniu do grona wnioskodawców nieposiadających takich doświadczeń. W efekcie może to prowadzić do poszerzenia grona przyszłych beneficjentów wsparcia regionalnego, co oczywiście będzie kolejną pozytywną cechą systemu wyboru. Zatem, wprowadzenie takiego zróżnicowania form wsparcia informacyjno-szkoleniowego mogłoby jeszcze lepiej wypełnić zdiagnozowane luki informacyjne, choć już obecnie wsparcie informacyjno-szkoleniowe oceniane jest bardzo dobrze. Również zakres tematyczny wsparcia jest stopniowo dostosowywany do potrzeb: z badania wynika, że największe zapotrzebowanie dotyczyło szkoleń z rozliczania projektów, kwalifikowalności wydatków, zasad zamówień publicznych czy

przygotowania wniosku – i w tych obszarach już podjęto lub planuje się pogłębione sesje szkoleniowe i warsztaty. W ten sposób system naboru nie ogranicza się do oceny projektów, ale stara się aktywnie zadbać o podniesienie kompetencji wnioskodawców, co w konsekwencji przekłada się na wyższą jakość składanych propozycji przedsięwzięć do dofinansowania z wykorzystaniem środków Programu.

Nadzór i doskonalenie systemu zapewnia aktywna rola Komitetu Monitorującego FEŁ2027. Organ ten zgodnie z przyjętymi zasadami zatwierdza kryteria wyboru projektów i monitoruje przebieg wdrażania Programu – i faktycznie, jak potwierdzają członkowie KM, ma realny wpływ na kształt systemu naboru. Każda propozycja kryteriów przed wprowadzeniem była dyskutowana na posiedzeniach KM, co pozwoliło uwzględnić specyfikę i potrzeby województwa łódzkiego. W ocenach członków Komitetu zdecydowanie przeważa pogląd, że KM efektywnie przyczynia się do poprawy jakości kryteriów i procedur wyboru projektów. Na uznanie zasługuje także sposób organizacji pracy – uczestnicy oceniają pozytywnie przejrzystość materiałów przygotowywanych przez IZ/IP (propozycje kryteriów, analizy) oraz dostateczny czas poświęcony na dyskusję podczas posiedzeń. Dodatkowo, w ramach KM funkcjonują grupy robocze o charakterze doradczym, których wkład w decyzje Komitetu został oceniony jako istotny, a więc odpowiednio oddziałujący na ostateczną postać systemu. Tego rodzaju fakty badawcze pokazują, że struktura zarządzania systemem naboru jest wielostopniowa i włącza w proces rozmaite perspektywy analizowanych kwestii – od ekspertów dziedzinowych po przedstawicieli interesariuszy Programu. Pewne usprawnienia sugerowane przez członków KM dotyczą zwiększenia dostępności szkoleń wprowadzających dla nowych członków (nie wszyscy są specjalistami od funduszy UE, stąd postulaty szkoleń z podstaw nomenklatury i procedur) oraz używania prostszego języka w dokumentach wewnętrznych Komitetu.

Podsumowując, ogólna ocena systemu wyboru projektów FEŁ2027 jest pozytywna, przy jednoczesnym zidentyfikowaniu kilku obszarów wymagających optymalizacji.

Do słabszych stron systemu zaliczyć można przede wszystkim pewne trudności operacyjne – wysoki stopień skomplikowania procedur aplikacyjnych i obciążenie administracyjne wnioskodawców. Przygotowanie wniosku wymaga wnikliwego zapoznania się z obszerną dokumentacją oraz zapewnienia pełnej spójności wielu elementów (budżetu, harmonogramu, wskaźników, załączników), co jest czasochłonne i bywa postrzegane jako bariera, zwłaszcza dla mniej doświadczonych wnioskodawców. W konsekwencji znaczna ich część (ok. 60%) korzystała z zewnętrznego doradztwa przy opracowaniu wniosków, co samo w sobie nie jest zjawiskiem negatywnym, jednak świadczy o złożoności systemu. Zdarzały się przy tym sytuacje, że powtarzalne („szablonowe”) wnioski tworzone przez niektóre firmy doradcze uzyskiwały rozbieżne oceny u różnych par ekspertów, co rodziło protesty – takie przypadki pokazują potrzebę dalszego doskonalenia spójności oceny eksperckiej oraz lepszej wymiany informacji między ekspertami oceniającymi wnioski.

Najczęściej podnoszoną przez beneficjentów kwestią problematyczną jest czas realizacji oceny projektów. Mimo, że nie stwierdzono, by wydłużony proces ocen znacząco paraliżował realizację Programu, z perspektywy użytkowników skrócenie przebiegu procedury oceny byłoby pożądane. Pamiętać jednak należy, iż w naszej ocenie trudno jest mówić o jakimś szczególnym znaczeniu tego problemu (nie sądzimy, aby miał on znaczenie kluczowe).

Inne sygnalizowane ułomności dotyczyły głównie kwestii komunikacyjnych i informacyjnych. Część mniej doświadczonych wnioskodawców postulowała bardziej przystępny język i więcej praktycznych przykładów w dokumentacji, a niektórzy uczestnicy szkoleń sugerowali potrzebę lepszego moderowania dyskusji (tak, aby dominujące głosy ekspertów nie przysłaniały pytań podstawowych i aby dbać o „atmosferę” zachęcającą do zgłaszania najprostszycych wydawaloby problemow oraz pytań).

Pojedyncze uwagi zgłaszano również w odniesieniu do komunikacji zwrotnej, pochodzącej od ekspertów podczas wzywania do poprawek lub uzupełnień ocenianych wnioskow o wsparcie – np. postulowano klarowniejsze formułowanie uwag w związku z kryteriami wymagającymi głębszej interpretacji (np. innowacyjność, proces badawczy itp.) oraz zwiększenie objętości opisow (pól) we wniosku, co pozwoliłoby lepiej spełnić wymagania wynikające z kryteriow oceny.

W sumie oceniamy jednak, że wszystkie powyższe zagadnienia stanowią elementy doskonalące i nie mogą być traktowane jako istne braki systemowe. Kluczowym pozostaje to, że problemy operacyjne – takie jak zawilosc procedur czy techniczny żargon – w dużej mierze wynikają z ogólnych ram prawnych i wytycznych (dotyczą większości programow w kraju), a nie są konsekwencją błędow samego, zaprojektowanego i stosowanego w regionie, regionalnego systemu wyboru projektow w FEŁ2027.

W żadnym razie wskazane mankamenty nie podważają całościowej wysokiej jakości systemu wyboru projektow FEŁ2027. Ogólny obraz wyłaniający się z badania to system spójny z celami Programu, zapewniający obiektywną i przejrzystą selekcję najlepszych inicjatyw. Mocne strony – takie jak jednoznaczność kryteriow, transparentność procedur, profesjonalizm oceniających, skuteczne narzędzia IT oraz rozbudowane wsparcie informacyjne – zdecydowanie dominują nad zidentyfikowanymi ułomnościami. System już teraz przynosi wymierne rezultaty (ponad 200 zakończonych naborow, ponad 1 200 dofinansowanych projektow) i jest postrzegany jako wiarygodny oraz przydatny instrument realizacji polityki rozwoju regionalnego. Rekomendowane usprawnienia (m.in. upraszczanie języka i wymogow, dalsza automatyzacja procesu oceny, intensyfikacja szkoleń i działan informacyjnych oraz skracanie czasu oceny) mają charakter optymalizacyjny – ich wdrożenie w przyszłości może uczynić system jeszcze bardziej przyjaznym i efektywnym, nie zmienia to jednak faktu, że już w obecnym kształcie system wyboru projektow FEŁ2027 oceniany jest generalnie dobrze i spełnia stawiane przed nim zadania.

3.8 Doświadczenia innych programów regionalnych – studia przypadku

Analiza systemu wyboru projektów w trzech programach regionalnych (stanowiąca element niniejszego badania) pozwoliła na weryfikację szeregu hipotez oraz identyfikację dobrych praktyk, które mogą znaleźć zastosowanie w FEŁ2027.

1) Harmonogram naborów

Harmonogramy naborów we wszystkich analizowanych programach, podobnie jak w przypadku FEŁ2027, są czytelne i łatwe do odnalezienia na stronie danego Programu (w dwóch spośród trzech przypadków na stronie głównej). Zawierają wszystkie najważniejsze, z punktu widzenia aplikowania, informacje o planowanych naborach na kolejne 12 miesięcy. W analizowanych programach, podobnie jak w FEŁ2027, harmonogram jest aktualizowany kilkakrotnie w ciągu roku, co nieco utrudnia planowanie aplikowania.

Zidentyfikowano potencjalnie dobrą praktykę, polegającą na wyraźnym zaznaczeniu, że harmonogram może ulec zmianie. W jednym z regionów na górze harmonogramu znalazł się dopisek: „Informacje podane w harmonogramie mają charakter planistyczny, kurs euro jest szacunkowy”. W innym zaś podobną informację zawarto w przypisie: „Harmonogram jest aktualizowany raz na kwartał i może ulec zmianie”¹⁴.

Dobłą praktyką jest także publikowanie harmonogramu w formacie innym niż – jak w przypadku FEŁ2027 – pdf. Optymalnym formatem wydaje się arkusz kalkulacyjny, obsługiwany przez Excel (ma to miejsce w dwóch analizowanych regionach), ewentualnie plik tekstowy (Word), co obok pliku pdf ma miejsce w jednym analizowanym przypadku (harmonogram jest publikowany w dwóch formatach). Zwłaszcza plik Excel ułatwia sprawne wyszukiwanie informacji, filtrowanie zaplanowanych naborów, ich pogłębioną analizę. Ma to znaczenie zarówno dla potencjalnych wnioskodawców, jak i dla wspierających je firm doradczych.

¹⁴ Zgodnie z faktami, ten przypis powinien wskazywać, że dokument może ulec zmianie co najmniej raz na kwartał.

2) System informatyczny służący do przyjmowania i oceny wniosków

Analizowane przypadki objęły zarówno województwa korzystające z aplikacji WOD2021 / SOWA EFS (a więc podobnie jak województwo łódzkie), jak i region korzystający z własnego, lokalnego systemu informatycznego (LSI).

Uzyskane informacje wskazują, że oba rozwiązania można traktować jako równorzędne i dobrze spełniające swoją rolę wspierania procesu aplikowania i rozstrzygania naborów. Ogromną zaletą, zapewnioną w bieżącym okresie finansowania było wprowadzenie pełnej cyfryzacji tych procesów. O ile początkowo system CST 2021 wykazywał pewne wady (poza tym był nowością i wymagał zapoznania się z nim), to obecnie funkcjonuje już poprawnie. Stanowi duże ułatwienie dla użytkowników (wnioskodawców i ekspertów oceniających) przygotowujących i oceniających projekty w różnych programach. LSI zapewnia IZ większą kontrolę nad przechodzącym przez niego procesem, natomiast można odnieść wrażenie, że za decyzją IZ o korzystaniu z LSI stoją przede wszystkim pozytywne doświadczenia z wykorzystania własnego systemu w poprzednich perspektywach finansowych.

3) Dokumentacja naboru – m.in. regulamin, instrukcje wypełnienia wniosku, lista kryteriów, publikowane pytania i odpowiedzi

Dokumentacja naborów we wszystkich analizowanych programach nie budzi wątpliwości – jest bardzo obszerna (uwzględniając także dokumenty, do których prowadzą odnośniki), jednak brak jest zastrzeżeń do jej poprawności, czytelności, przejrzystości i wyczerpującego charakteru zawartych informacji. Analizując poszczególne przypadki można wskazać na dobre praktyki możliwe do zaadaptowania w Programie:

- zamieszczanie w tytule naboru (i następnie w tytule sekcji jemu poświęconej) informacji „nabór konkurencyjny” lub „nabór niekonkurencyjny”;
- zamieszczenie w informacji o danym naborze „Często zadawanych pytań w ramach naboru”, prezentacji i filmów ze zrealizowanych szkoleń i spotkań informacyjnych dla potencjalnych wnioskodawców (dla danego naboru);
- organizowanie odpowiednio wcześniej szkoleń i spotkań informacyjnych dla potencjalnych wnioskodawców – aby mogły być wykorzystane w procesie aplikowania;
- rozbudowanie strony z naborami o możliwość ich filtrowania po takich cechach jak: status naboru oraz sposób wyboru projektów.

4) Opis procedury rozpatrywania protestów

Analiza nie wykazała żadnych dobrych praktyk w tym obszarze. Obserwuje się, że odwołań jest coraz więcej, gdyż wnioskodawcy korzystają z przysługującego im

prawa. Fakt ten nie jest jednak związany bezpośrednio z funkcjonowaniem systemu wyboru projektów.

5) Charakterystyka i zakres stosowania naborów niekonkurencyjnych

Podział naborów na konkurencyjne i niekonkurencyjne został założony zgodnie ze strategicznym podejściem danego województwa do poszczególnych obszarów wsparcia. Dobrą praktyką jest podkreślenie trybu wyboru w nazwie naboru lub w wyeksponowanym miejscu jego opisu.

6) Stosowane kryteria

Funkcjonowanie kryteriów w żadnym z badanych programów nie jest bezproblemowe. Dobrą praktyką jest wykorzystywanie wniosków z jednego naboru w zakresie kryteriów w innych naborach także je zawierających (rodzaj wewnętrznej mikroewaluacji).

Problemem jest brak szczegółowych wytycznych (wprost w dokumentacji naboru) w zakresie zgodności projektu z politykami horyzontalnymi precyzyjnie pokazujących sposoby ich spełnienia na przykładzie typów projektów w danym naborze. W tej sytuacji dobrym rozwiązaniem wydaje się wzmocnienia działań szkoleniowych i informacyjnych, dotyczących tych kryteriów.

7) Problemy w realizacji naborów

Problemem w analizowanych regionach jest przedłużanie wyznaczonego terminu zakończenia postępowania, wskazanego w regulaminie naboru. Powoduje to niedogodności dla wnioskodawców. Instytucje organizujące nabór w takiej sytuacji decydowały się wydłużać zadeklarowany termin, co choć dawało dodatkowy czas na rozstrzygnięcie, to z perspektywy wnioskodawcy nie rozwiązywało problemu. Dobrą praktyką może być zastosowanie sprawdzonego z powodzeniem w jednym z regionów schematu postępowania, obejmującego: staranne planowanie harmonogramu naborów z zachowaniem między nimi odpowiednich odstępów (aby jedno opóźnione rozstrzygnięcie naboru nie powodowało opóźnień kolejnych), ostrożne (tzn. z zachowaniem zapasu czasowego) określanie spodziewanego czasu rozstrzygnięcia (z perspektywy wnioskodawcy korzystniejsze jest poznanie wyniku oceny wcześniej niż zakładano, niż mierzenie się nawet w niewielkim opóźnieniu), a także wczesne reagowanie w przypadku pojawienia się ryzyka opóźnienia rozstrzygnięcia (na przykład przez dokonanie realokacji wewnętrznych zasobów instytucji realizującej nabór). Jeden z regionów dla usprawnienia procedur oceny, w przypadku mniej skomplikowanych naborów w EFS+, wprowadził realizację oceny projektu tylko przez jednego eksperta (nie dotyczy to procedury odwoławczej).

Na jakość oceny, a więc pośrednio i na liczbę odwołań od wyników oceny ma wpływ jakość pracy ekspertów oceniających. Dobrą praktyką jest zatem wykorzystywanie szerokiego zasobu ekspertów sprawdzonych w poprzednich perspektywach finansowych oraz zapewnienie praktycznego instruktażu (dotyczącego oceny kryteriów, obowiązujących procedur) w związku z rozpoczynaniem oceny w każdym kolejnym naborze.

4 Obszar II. Kryteria wyboru projektów

4.1 Stanowiska w zakresie ogólnej oceny kryteriów

Na początek warto przypomnieć jedno z ustaleń badawczych, które zostało zaprezentowane we wcześniejszej części opracowania (analiza i ocena systemu wyboru, przedstawiona w roz. 3 podrozdział 3.6 raportu), z którego to wynikała pozytywna ocena, dotycząca efektywności funkcjonowania Komitetu Monitorującego z punktu widzenia jego wpływu na jakość systemu kryteriów wyboru projektów w Programie. Jak wspomnieliśmy ocena ta była generalnie pozytywna, bowiem zdecydowana większość respondentów (badanie CAWI członków KM) reprezentowało stanowisko co do generalnie dobrego wpływu Komitetu na kształtowanie kryteriów oceny projektów stosowanych w Programie. W rezultacie można mówić o wysokiej jakości kryteriów. Wniosek taki potwierdza się również w opiniach wnioskodawców nieskutecznych (fokusy), którzy nie wypowiadali negatywnych opinii co do postaci kryteriów, raczej zwracając uwagę na pewne (ich zdaniem) mankamenty w zakresie przebiegu oceny (pamiętając, że to ta grupa – z uwagi na niepowodzenie w pozyskaniu wsparcia – jest najczęściej bardzo krytyczna). Pozytywne opinie na temat kryteriów płyną także ze strony ekspertów KOP. Wreszcie, podobne stanowiska wynikają z badania ilościowego samych wnioskodawców¹⁵, których uwagi wskazujące na niedoskonałości kryteriów są zasadniczo nieliczne.

Jednocześnie badanie pokazuje, jaki jest wpływ KM na kształtowanie zestawów kryteriów, a zatem jakie kwestie odnoszące się do kryteriów najczęściej kształtowane są pod wpływem prac Komitetu (w odniesieniu do propozycji zgłaszanych przez IZ/IP). Informacje na ten temat przedstawia wykres prezentowany na kolejnej stronie opracowania.

Jak wynika z badania, oddziaływanie KM na zawartość zestawów kryteriów stosowanych w Programie, dotyczy różnych kwestii, przy czym kluczowe z nich to:

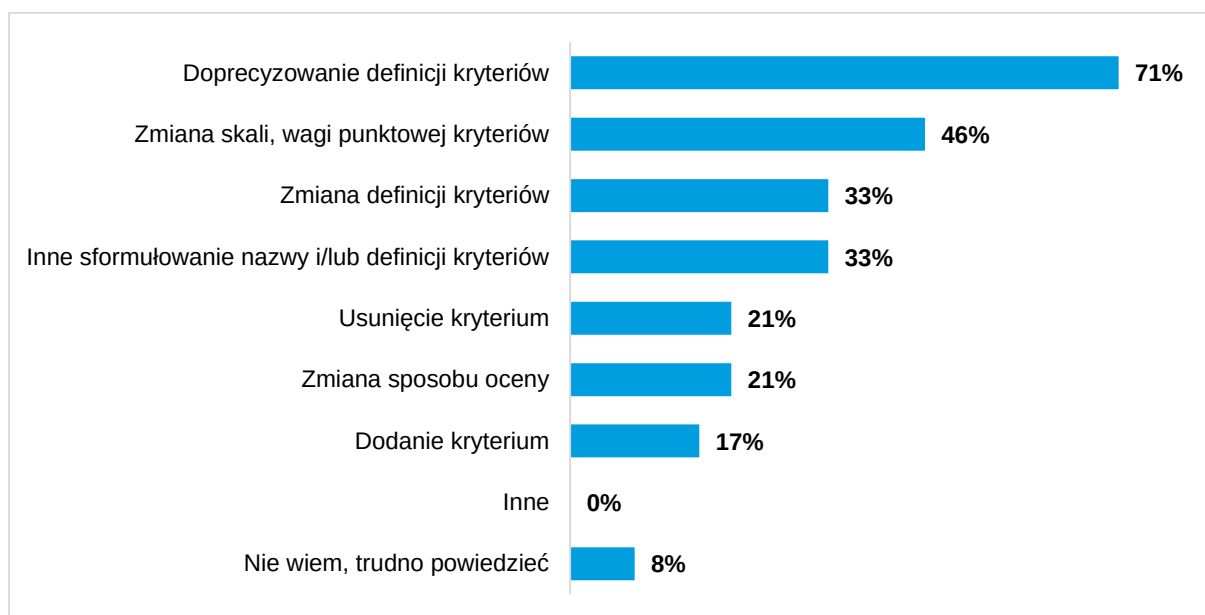
- precyzowanie opisu kryteriów oraz
- wpływ na zmiany skal / wag stosowanych w kryteriach punktowanych.

Inne kwestie, wskazywane jednak zdecydowanie rzadziej, dotyczyły wprowadzania zmian do definicji kryteriów i formułowania nazw kryteriów.

Zauważmy, że drugi ze wskazywanych obszarów (zmiany skal oceny) ma duże znaczenie dla kształtowania selektywności kryteriów w poszczególnych naborach. Ponadto, jeśli chodzi o pierwszy obszar (precyzowanie opisu kryteriów), to dane badawcze wskazują, że KM skutecznie wpływa na przejrzystość i zrozumiałość kryteriów, co jest wynikiem doprecyzowania opisu kryteriów.

¹⁵ Szczegółowe wyniki badania pochodzące od tej grupy respondentów prezentujemy w kolejnych podrozdziałach.

Wykres 17. Jakiego rodzaju zmiany w kryteriach oceny są najczęściej wskazywane przez członków KM?

Źródło: CAWI członkowie Komitetu Monitorującego FEŁ2027, n=24.

Oczywiście oddziaływanie KM na postać kryteriów jest ważne, gdyż wpływa pozytywnie na stronę operacyjną, tj. praktyczne stosowanie kryteriów przez KOP, jak i zapewne po stronie wnioskodawców (przynajmniej teoretycznie), którzy powinni kształtować swoje wnioski o wsparcie, uwzględniając kryteria stosowane w danym naborze. Innymi słowy mamy tu do czynienia z odpowiednim wykorzystaniem kompetencji i głosu doradczego, który wspomaga kształtowanie zasad i kryteriów wyboru projektów w systemie FEŁ2027.

W badaniu staraliśmy się pogłębić opinie członków KM, dotyczące wpływu na kryteria, biorąc pod uwagę ocenę jakości tego wpływu. Pytanie wiodące zmierzało do oceny, czy propozycje formułowane na podstawie dyskusji toczonych podczas prac KM (w szczególności także jego obu grup roboczych) miały pozytywny wpływ na ostateczną postać kryteriów. Przy czym, warto tu na początek uzupełnić, że badani członkowie KM są generalnie zdania, że prace KM dotyczyły dobrze przygotowanych propozycji¹⁶, które były przekazywane w odpowiednim czasie (a więc umożliwiającym przygotowanie się do dalszych dyskusji), a także zagwarantowano odpowiedni czas, aby dyskusja taka miała szansę być efektywną. Mamy tu zatem do czynienia z szeregiem opinii wskazujących na dobrą organizację pracy KM, z pożytkiem dla diskutowanych kwestii i płynących z nich konkluzji merytorycznych (ostatecznie, wzmacnia to pozytywny wpływ Komitetu na kształtowanie poszczególnych elementów systemu wyboru, jak i kryteriów oceny).

¹⁶ Ze strony IZ/IP. Jak wynika z wywiadów indywidualnych personel IZ/IP poświęcał dużo czasu na dyskusje wspomagające wypracowanie kryteriów. Korzystano także z bogatych już doświadczeń (z wcześniejszych okresów programowania). W efekcie, już początkowe propozycje kryteriów były wysokiej jakości.

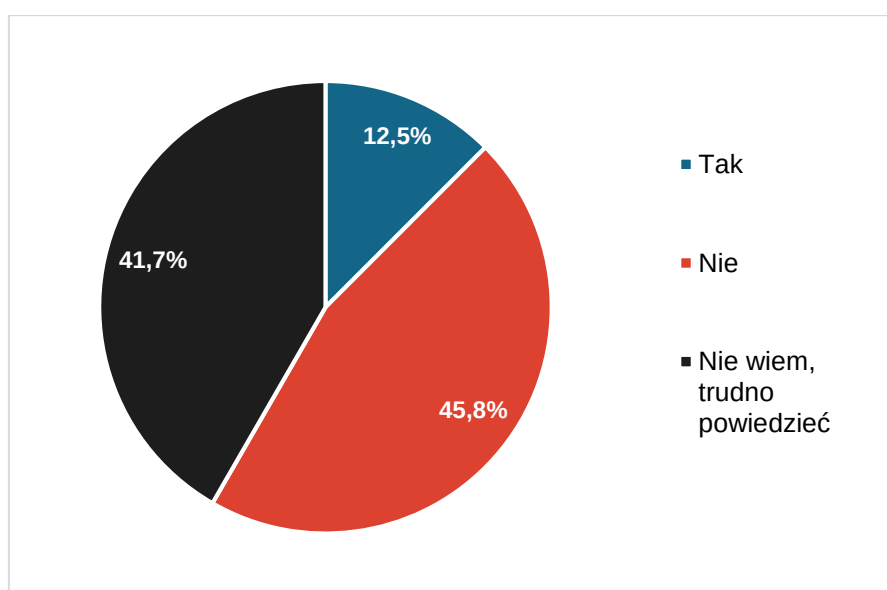
Wykres 18. Jakiego rodzaju zmiany w kryteriach oceny są najczęściej wskazywane przez członków KM?

Źródło: CAWI członkowie Komitetu Monitorującego FEŁ2027, n=24.

Powracając do sprawy wpływu rozstrzygnięć KM na jakość kryteriów, to wyniki badania tej kwestii są mniej oczywiste, tym niemniej pokazują, że zdaniem większości członków KM, wpływ ten można oceniać jako pozytywny, a więc zapewniający wzrost jakości kryteriów (ich większą operacyjność, optymalną selektywność, czy też zrozumienie i odpowiednie zastosowanie w praktyce realizowanych naborów). Takie stanowiska reprezentuje blisko połowa członków KM – respondentów badania ilościowego.

Wykres 19. Czy któreś kryteria przyjęte przez Komitet Monitorujący budzą Pana/i wątpliwości, jeżeli chodzi o ich trafność, przejrzystość i obiektywność?

Źródło: CAWI członkowie Komitetu Monitorującego FEŁ2027, n=24.

Zauważalny jest jednak wysoki odsetek odpowiedzi nie wiem / trudno powiedzieć. Prawdopodobnie oznacza to brak efektywnych kanałów informacji o wpływie podejmowanych rozstrzygnięć na rzeczywistość wdrażania wsparcia z Programu (oczywiście narzędziem, które niweluje tego rodzaju luki jest ewaluacja, w tym niniejsza, a na bieżąco informacje sprawozdawcze IZ/IP o postępach wdrażania Programu).

4.2 Kryteria problematyczne

Elementem badania ankietowego beneficjentów była ocena czy kryteria, zastosowane w naborze, w którym otrzymali oni wsparcie, były problematyczne, tzn. czy:

- budziły wątpliwości lub sprawiały beneficjentowi problem z ich zrozumieniem,
- były niezrozumiałe, niejednoznaczne, nieobiektywne, niepotrzebne, trudno mierzalne, czasochłonne,
- wydały się wnioskodawcy niedostosowane do celów Działania.

Wśród bardzo dużej liczby ocenionych kryteriów (383) dominowały takie, które zdaniem beneficjentów nie były problematyczne (222 kryteria – aż 58% ich ogólnej liczby – w tych przypadkach nie zgłoszono jakichkolwiek uwag). Znaczna była też grupa kryteriów (97), które były uznawane za problematyczne, ale bardzo rzadko wskazywane, co najwyżej przez jednego, dwóch lub trzech beneficjentów.

Biorąc pod uwagę reprezentatywność próby (liczbę beneficjentów oceniających dane kryterium) zostały wybrane kryteria, które zostały wskazane jako problematyczne przez co najmniej 5 respondentów, a jednocześnie respondenci ci stanowili co najmniej 10% osób oceniających dane kryterium. Tak określone progi częstości spełniło 17 kryteriów – zostały one bliżej opisane w podrozdziałach 4.2.1 – 4.2.4. Dla większej przejrzystości opisu, kryteria zostały pogrupowane na 4 kategorie: horyzontalne (grupa 3 kryteriów uznanych za problematyczne), kryteria w sferze innowacyjności i transformacji (6 kryteriów), organizacyjne (4 kryteria) i 4 kryteria w sferze klimatu i ekologii.

4.2.1 Kryteria horyzontalne

Stosunkowo liczna grupa beneficjentów Programu wskazywała jako budzące wątpliwości lub stwarzające problemy ze zrozumieniem, kryteria dotyczące stosowania zasad horyzontalnych, w tym zgodności projektów z zapisami Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (KPP) oraz postanowieniami Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych (KPON) – spośród nielicznych, którzy w ogóle w badaniu ilościowym określali kryteria jako problemowe.

W przypadku kryterium zgodności z KPP i KPON, respondenci wskazywali przede wszystkim, że kryteria były sformułowane w sposób niejednoznaczny i nie pozwalający na łatwą weryfikację ich spełnienia. Beneficjenci mieli także generalne wątpliwości co do konieczności uwzględnienia tych kryteriów w zestawie kryteriów z punktu widzenia oceny projektu oraz kwestionowali adekwatność stosowania

kryteriów z punktu widzenia celów i specyfiki działania, w ramach którego ubiegali się o finansowanie. Zdaniem badanych na zgłębienie wiedzy nt. zasad horyzontalnych, a następnie przygotowanie uzasadnienia we wniosku o dofinansowanie na spełnienie kryteriów wymagało poświęcenia nadmierowej ilości czasu.

W odniesieniu do kryterium zgodności projektu z zasadami równościowymi (występujące jedynie w naborach wniosków w ramach EFRR i FST), najczęściej wskazywano na trudność w jego zweryfikowaniu, niedostosowanie do celów działania oraz niejednoznaczność definicji. Kryterium w opinii badanych mogło być również oceniane subiektywnie, wydaje się też respondentom zbędne i niepotrzebne.

Tabela 6. Wątpliwości związane z kryteriami [kryteria horyzontalne]

Wątpliwości związane z kryterium	Zgodność projektu z Kartą Praw Podstawowych/ KPP	Zgodność projektu z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych/ KPON	Zasady równościowe
• Kryterium nie było sformułowane w sposób zrozumiały (jednoznaczny)	4,4%	4,3%	2,9%
• Kryterium nie było dostosowane do celów i specyfiki danego działania	3,1%	3,1%	3,6%
• Kryterium było trudno weryfikowalne (mierzalne)	3,7%	3,1%	3,6%
• Kryterium było sformułowane w taki sposób, że mogło być oceniane przez eksperta w sposób subiektywny	2,0%	2,0%	2,6%
• Spełnienie kryterium wymagało poniesienia dodatkowych wydatków związanych z przygotowaniem wniosku o dofinansowanie	0,2%	0,2%	0,0%
• Spełnienie kryterium wymagało zaangażowania znacznych zasobów kadrowych ze strony Wnioskodawcy	0,5%	0,2%	0,7%
• Spełnienie kryterium związane było z wysokim kosztem zgromadzenia wymaganych informacji	0,2%	0,0%	0,4%
• Spełnienie kryterium wymagało poświęcenia dużej (nadmierowej) ilości czasu na przygotowanie odpowiedniej części wniosku	3,2%	3,1%	1,5%
• Kryterium było naszym zdaniem zbędne, niepotrzebne z punktu widzenia oceny naszego projektu	3,4%	3,4%	2,6%
EFRR	✓	✓	✓
EFS+	✓	✓	
FST	✓	✓	✓
Liczba odpowiedzi	67	66	29
Występowanie kryterium w bazie beneficjentów – respondentów badania	587	587	274

Źródło: opracowanie na podstawie badania CAWI wśród beneficjentów Programu.

Trudność ze zrozumieniem kryteriów odnoszących się do KPP i KPON deklarowali beneficjenci realizujący swoje projekty niezależnie od tego z jakiego funduszu były

finansowane – EFRR, EFS+ czy FST – widać jednak, że wątpliwości ze zrozumieniem kryterium częściej deklarowali beneficjenci EFS+. W przypadku kryterium „Zasady równościowe”, trudności dotyczyły przede wszystkim projektodawców z EFRR.

Tabela 7. Kryteria horyzontalne budzące wątpliwości beneficjentów wg funduszu

Kryteria wyboru projektów	Ogółem	EFRR	EFS+	FST
Zgodność projektu z Kartą Praw Podstawowych/KPP	67	30%	54%	16%
Zgodność projektu z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych/ KPON	66	36%	47%	17%
Zasady równościowe	29	83%	-	17%

Źródło: opracowanie na podstawie badania CAWI wśród beneficjentów Programu.

Podsumowując wypowiedzi beneficjentów opisujących na czym konkretnie polegała wątpliwość czy trudność związana z ww. kryteriami, wskazujemy na następujące kwestie:

- Kryterium dotyczące zasad równościowych, KPP czy KPON nie określało, jakiego rodzaju działania należy uznać za wystarczające dla spełnienia wymogu. Beneficjentom brakowało wskazania konkretnych standardów, przykładów czy minimalnego zakresu działań promujących równość, prawa podstawowe czy chroniące osoby z niepełnosprawnościami, co powodowało, że interpretacja kryteriów była niejednolita, a jej spełnienie zależało od subiektywnej oceny eksperta. W konsekwencji wnioskodawcy nie mieli pewności, jakie informacje i rozwiązania należy przedstawić, aby kryterium zostało uznane za spełnione – pomocne, ich zdaniem byłoby stworzenie check-listy, która umożliwiłaby zweryfikowanie spełnienia kryterium. Brakowało jednoznacznych instrukcji w regulaminie naboru, w jaki sposób IZ, IP wymaga spełnienia danego kryterium oraz podania przykładów dobrych praktyk.
- Kryteria równościowe wymagają zapoznania się z dużą ilością dokumentów i dopasowania ich do specyfiki projektu, co sprawia trudność części beneficjentów, dodatkowo język stosowany w dokumentach strategicznych np. Karcie Praw Podstawowych czy Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych jest trudny do zrozumienia.
- Podkreśla się, że realizacja zasad równościowych powinna być rozumiana szerzej – jako element całościowego funkcjonowania podmiotu, a nie jedynie dostosowywania uzasadnień do wymogów projektów unijnych. Projekty UE stanowią bowiem tylko fragment działalności instytucji, realizowany w określonym czasie i przy wykorzystaniu dostępnych zasobów, podczas gdy zasady równościowe powinny być trwałym standardem obecnym w codziennym funkcjonowaniu organizacji.
- Respondenci kwestionowali także konieczność pisania uzasadnienia zgodności projektu z zasadami horyzontalnymi, uznając, że ta kwestia powinna być deklaratywna. KPP i KPON zawierają przepisy dotyczące

podstawowych praw człowieka, bezcelowym więc wydaje się uzasadnianie na siłę, iż w projektach UE nie będzie dochodzić do łamania któregoś z praw podstawowych czy praw osób z niepełnosprawnościami. Kryteria te są oczywiste i bezdyskusyjne, ich zdaniem nie ma więc potrzeby wskazywania ich wykonania.

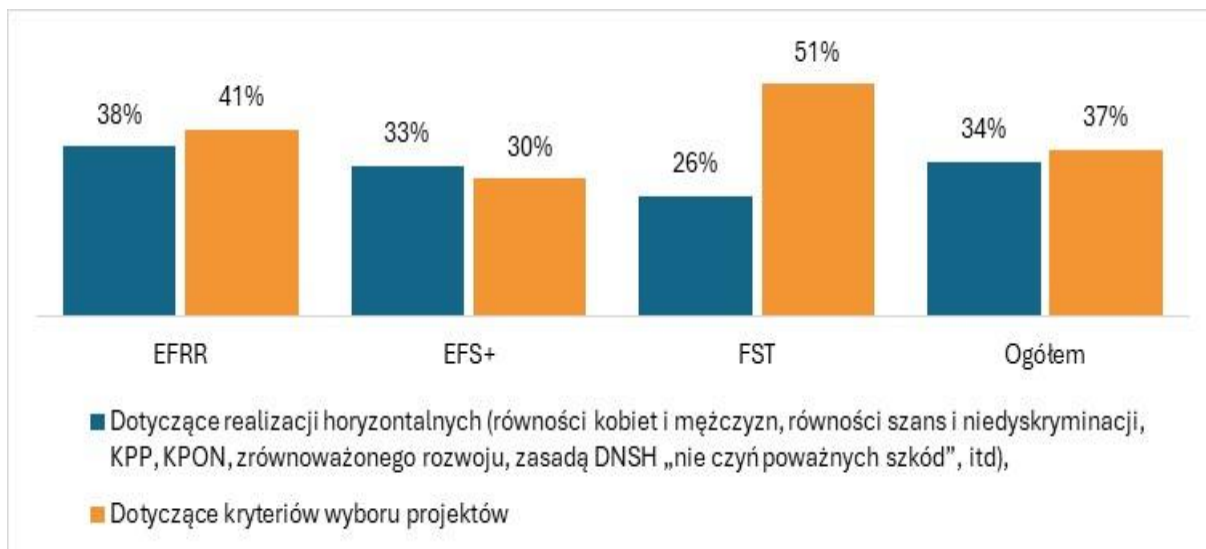
- Konieczność udowodnienia zgodności projektu z kryteriami, przysłania ich zdaniem główny cel projektu, a wzajemne powiązanie ze sobą kryteriów horyzontalnych sprawia, że pisanie uzasadnień jest powtarzalne w treści i czasochłonne.
- Wskazuje się także, że kryteria „horyzontalne, równościowe” dla osób i podmiotów bez doświadczenia w aplikowaniu o środki unijne są trudne do zrozumienia, dlatego podejmowane są decyzje o skorzystaniu z usług firm zewnętrznych, pomagających w przygotowywaniu wniosków o dofinansowanie.

Beneficjenci jako pozytywną oceniają możliwość skierowania do poprawy/do negocjacji projektów, które w niewystarczający jasny sposób opisują spełnienie przedmiotowych kryteriów, mają wtedy bowiem szansę złożenia wyjaśnień i poprawy wniosku w tym aspekcie oceny.

Eksperti oceniający projekty wskazywali, że niezbyt często przedmiotem uzupełnień wniosków o dofinansowanie były kryteria związane z oceną zgodności projektu z zasadami równościowymi, KPP i KPON i raczej nie zdarzało się, żeby projekty odpadały tylko na tych kryteriach. Tym niemniej zauważono, że przygotowanie bardziej precyzyjnych opisów spełnienia tych kryteriów jest wyzwaniem dla części wnioskodawców. Zdarza się, że opisują oni spełnienie kryteriów w sposób dość fasadowy, a to z kolei prowadzi do konieczności złożenia wyjaśnień. Beneficjent odpowiednio „pociągnięty za język”, nie ma problemu, żeby wykazać spełnienie kryterium odnoszącego się do zasad horyzontalnych, czasem tylko sam nie potrafi tego właściwie nazwać. Cały czas jest więc potrzeba, żeby prowadzić działania edukacyjne, przybliżające te zasady, przekładające język dokumentów na to, jakie to może mieć odzwierciedlenie w projektach – nie tylko dla beneficjentów, ale także osób oceniających wnioski oraz przedstawiciele IZ i IP. W opinii części rozmówców, kryteria służą także temu, aby beneficjent rozumiał, czym są zasady horyzontalne i jak należy je spełnić, by uniknąć problemów na etapie rozliczenia projektów, kiedy weryfikowana jest zgodność projektu z zasadami.

W opinii przedstawiciele IZ, IP i oceniających projekty, problemy z ewentualnymi kwestiami związanym ze spełnieniem kryteriów w tym obszarze nie wynikają z niewłaściwego sformułowania nazwy i definicji kryterium, a raczej braku wiedzy wnioskodawców czym te zasady są i jak je należy w projektach opisywać. O pewnych deficytach wiedzy w doniesieniu do zasad horyzontalnych i potrzebie ich zniwelowania świadczą także wyniki badania ilościowego z beneficjentami.

Wykres 20. Informacje / tematy spotkań informacyjnych czy szkoleń przydatne w procesie przygotowywania wniosków o dofinansowanie projektów

Źródło: opracowanie na podstawie badania CAWI z beneficjentami FEŁ2027 (n=587, beneficjenci EFRR=213, EFS+=306, FST= 68).

Ponad 1/3 badanych wskazuje na potrzebę organizacji szkoleń/ spotkań informacyjnych zarówno nt. (generalnie) kryteriów oceny projektów, jak i szkoleń tematycznych, dotyczących kwestii horyzontalnych – zgodności projektów z zapisami Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (KPP) oraz postanowieniami Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych (KPON), zasady równości kobiet i mężczyzn, zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady zrównoważonego rozwoju, zasady „nie czyni poważnych szkód” (ang.: DNSH – Do Not Significant Harm).

Kryteria horyzontalne oraz zasady KOPN i KPP w projektach UE są niezwykle ważne, ponieważ zapewniają zgodność projektów z politykami unijnymi, gwarantują przejrzystość i obiektywizm oceny (wszystkie projekty są oceniane według tych samych standardów), podnoszą jakość i trwałość rezultatów wsparcia, uwzględniają szeroki kontekst społeczny, środowiskowy i etyczny, chronią także interesy beneficjentów – promując równe traktowanie, bezpieczeństwo i zgodność z prawem. Dlatego szalenie istotne jest, aby wnioskodawcy programu rozumieli konieczność stosowania tego typu kryteriów i traktowali je nie tylko wyłącznie wymóg formalny, zapewniający zgodność działań beneficjentów z priorytetami Unii Europejskiej, takimi jak równość szans, dostępność, przejrzystość czy zrównoważony rozwój, ale także szanse na realizację wartościowych przedsięwzięć o pozytywnym wpływie społecznym i lepszym przygotowaniu projektów do reagowania na wyzwania społeczne i środowiskowe.

Poza standardowymi działaniami edukacyjnymi, takimi, jak szkolenia, spotkania informacyjne, webinaria, zdaniem ewaluatorów powinno się na szeroką skalę wdrożyć działania upowszechniające i ułatwiające zrozumienie tego, czym są zasady horyzontalne UE i dlaczego tak istotne jest, by projekty finansowane z programów

UE były z nimi zgodne. Dla wnioskodawców FEŁ2027 przydatne byłoby stworzenie podstrony w serwisie programu poświęconej zasadom horyzontalnym, „zbierającej” w jednym miejscu wszystkie kluczowe dokumenty strategiczne, poradniki i opracowania poświęcone tym kwestiom. Byłoby to również miejsce prezentacji dobrych praktyk zastosowania zasad horyzontalnych w projektach UE, z uwzględnieniem ich specyfiki. Istotnym wydaje się być także opracowanie i upowszechnienie opracowania, prezentacji multimedialnej nt. stosowania zasad horyzontalnych w Programie FEŁ2027, napisanej językiem ułatwiającym zrozumienie przekazywanych treści. W przypadku ogłaszanych nowych naborów wniosków mogłaby ona być jednym z elementów dokumentacji konkursowej. W regulaminach wyboru projektów mogłyby znaleźć się odnośniki, linki do kluczowych dokumentów związanych z zasadami horyzontalnymi. Szczególnie cenne w kontekście uwzględnienia we wnioskach o dofinansowanie aspektów równościowych – w opinii i oceniających i beneficjentów, byłaby możliwość zapoznania się z konkretnymi przykładami projektów.

Na kolejnej stronie w tabeli przedstawiamy rozkład omówionych kryteriów problematycznych w przekroju priorytetów Programu. W przypadku dwóch pierwszych kryteriów (Zgodność projektu z Kartą Praw Podstawowych i Zgodność projektu z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych) na ich niedoskonałości zwracają uwagę wnioskodawcy w działaniach wspierających w Priorytecie 7 i 8 oraz w wymiarze bardziej umiarkowanym w Priorytecie 9. Z kolei uwagi na temat problematyczności kolejnych trzech kryteriów dotyczących polityk horyzontalnych (KPON, Zasady równościowe i KPP) uwagi pochodzą głównie od wnioskodawców w działaniach w ramach Priorytetu 1, 2, 4, 6 i 9 (niedoskonałości tych kryteriów występują więc w wyraźnie większej liczbie priorytetów).

Tabela 8. Wątpliwości związane z kryteriami w podziale na osie priorytetowe [obszar: kryteria horyzontalne]

(rozkład na podstawie odpowiedzi na pytanie: „Prosimy o wskazanie, które z wymienionych poniżej kryteriów wyboru projektów w naborze, w ramach którego wnioskowali Państwo o wsparcie, budziły Państwa wątpliwości lub mieli Państwo problem z ich zrozumieniem?”)

	Respondenci uznający kryterium za problematyczne [a]	Respondenci oceniający kryterium [b]	% uznających kryterium za problematyczne [kol a/kol b]	Priorytet												
				01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	
Ogółem (respondenci wskazujący kryteria jako problematyczne lub odpowiadający „nie wiem” lub wskazujący na brak problematyczności)				→	97	57	2	19	1	35	157	148	67	1	1	1
Zgodność projektu z Kartą Praw Podstawowych	39	313	12%		-	-	-	-	-	-	9%	15%	4%	-	-	-
Zgodność projektu z Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych	34	313	11%		-	-	-	-	-	-	8%	12%	4%	-	-	-
KPON	32	274	12%		10%	9%	0%	21%	0%	14%	0%	0%	12%	0%	0%	0%
Zasady równościowe	29	274	11%		14%	12%	0%	5%	0%	6%	-	-	7%	0%	0%	0%
KPP	28	274	10%		11%	7%	0%	11%	0%	9%	-	-	12%	0%	0%	0%

Źródło: opracowanie na podstawie badania CAWI wśród beneficjentów Programu.

4.2.2 Kryteria w sferze innowacyjności i transformacji

W sferze innowacyjności i transformacji zidentyfikowano sześć kryteriów problematycznych. Kryteriami tymi były: „Innowacyjne technologie”, „Dotacja warunkowa”, „Wpisywanie się w RIS”, „Kwestie społeczne”, „Zaangażowanie osób młodych i kobiet” oraz „Wpływ na transformację”. Trzy ostatnie kryteria miały charakter specyficzny dla wyróżnionej tu dziedziny kryteriów (stanowiły one szczególne elementy uwzględniane w sferze projektów badawczo-rozwojowych i dotyczących konkurencyjności – kryterium dotyczące kwestii społecznych), w tym trzecie związane było z oceną projektów w Priorytecie 9, a więc dla naborów w ramach Funduszu FST (natomiast kryterium dotyczące zaangażowania osób młodych i kobiet – występowało zarówno w Priorytecie 1, jak i 9).

Wszystkie kryteria ustalone jako problematyczne występowały w sumie w niewielkiej liczbie naborów – w grupie tych kryteriów, kryterium występującym w największej liczbie naborów było „Wpisywanie się w RIS” (obecne w 18 naborach), w drugiej kolejności było to kryterium „Zaangażowanie osób młodych i kobiet” (obecne w 10 naborach), a w trzeciej kryterium „Innowacyjne technologie” i „Wpływ na transformację” (każde występujące w 7 naborach). Natomiast kryterium „Kwestie społeczne” pojawiło się jedynie w 4 naborach.

W sumie, częstotliwość występowania tych kryteriów mierzona liczbą naborów była bardzo umiarkowana. Ta konkluzja prowadzi do wniosku, że choć wskazania na problemy związane z tymi kryteriami upoważniały do ich uwzględnienia w grupie problematycznych, to jednak w skali całego Programu udział wskazywanych niedoskonałości był zasadniczo niewielki. Innymi słowy, trudno powiedzieć, aby dostrzegane przez niektórych beneficjentów problemy miały jakieś szczególne znaczenie ilościowe. Tym niemniej, warto podsumować na czym niedoskonałości te polegały, co ostatecznie może tworzyć określone pola do usprawnień (ewentualnie: w konstrukcji tych kryteriów, czy też poprzez określone modyfikacje w systemie wyboru).

W tabeli poniżej wskazujemy częstości wskazywania tych kryteriów jako problematycznych. Generalnie częstość ta nie była szczególnie wysoka – w rzeczywistości najwyższą dotyczyła kryterium „Innowacyjne technologie”, a w kolejności kryterium „Dotacja warunkowa”. Pozostałe kryteria spełniały warunki umieszczenia na liście problematycznych, ale skala tych wskazań na problematyczność danego kryterium (co już zaznaczyliśmy) była już wyraźnie mniejsza niż w przypadku wskazanych dwóch pierwszych.

Tabela 9. Wątpliwości związane z kryteriami [obszar: innowacyjność i transformacja]

Wątpliwości związane z kryterium	Innowacyjne technologie	Dotacja warunkowa	Wpisywanie się w RIS	Kwestie społeczne	Wpływ na transformację	Zaangażowanie kobiet i osób młodych
Kryterium nie było sformułowane w	12,50%	9,5%	3,8%	7,1%	7,0%	0,9%

Wątpliwości związane z kryterium	Innowacyjne technologie	Dotacja warunkowa	Wpisywanie się w RIS	Kwestie społeczne	Wpływ na transformację	Zaangażowanie kobiet i osób młodych
sposób zrozumiały (jednoznaczny)						
Kryterium nie było dostosowane do celów i specyfiki danego działania	3,13%	0%	3,0%	2,4%	0%	5,2%
Kryterium było trudno weryfikowalne (mieralne)	9,38%	0%	3,0%	0%	2,3%	0,9%
Kryterium było sformułowane w taki sposób, że mogło być oceniane przez eksperta w sposób subiektywny	6,25%	0%	3,8%	0%	4,7%	0,9%
Spełnienie kryterium wymagało poniesienia dodatkowych wydatków związanych z przygotowaniem wniosku o dofinansowanie	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Spełnienie kryterium wymagało zaangażowania znacznych zasobów kadrowych ze strony Wnioskodawcy	0%	0%	0%	0%	0%	0,9%
Spełnienie kryterium związane było z wysokim kosztem zgromadzenia wymaganych informacji	9,38%	0%	0,8%	0%	0%	0%
Spełnienie kryterium wymagało poświęcenia dużej (nadmiarowej) ilości czasu na przygotowanie odpowiedniej części wniosku	0%	0%	0%	0%	0%	0,9%
Kryterium było naszym zdaniem zbędne, niepotrzebne z punktu widzenia oceny naszego projektu	0%	7,1%	6,1%	4,8%	2,3%	6,0%
Fundusz:						
EFRR	✓	✓	✓	✓		✓
EFS+						
FST	✓		✓		✓	✓
Liczba odpowiedzi	7	7	16	5	5	12
Występowanie kryterium w bazie beneficjentów - respondentów badania	32	42	132	42	43	116

Źródło: opracowanie na podstawie badania CAWI wśród beneficjentów Programu Najczęściej wskazywaną ułomnością kryterium „Innowacyjne technologie” był – zdaniem respondentów – brak jednoznaczności sformułowania treści tego kryterium, a w drugiej kolejności trudność pomiaru kryterium. Oceniano jednocześnie, że te dwie negatywne cechy prowadziły do kolejnej (najczęściej wymienianej) tj. konieczności poniesienia poważnych kosztów na zebranie niezbędnych informacji, umożliwiających zawarcie we wniosku odpowiednich (wystarczających informacji), odpowiadających ocenie na tym kryterium (cyt. „/.../ przygotowanie wniosku pod tym kątem wymagało konsultacji ze specjalistą, co generowało koszty. Trudno było określić co zostanie uznane za wystarczające [do spełnienia kryterium], biorąc pod uwagę znaczący i szybki rozwój [technologii] w ostatnich latach. [czynnik ten] zawyżył koszty /.../”).

Natomiast w sytuacji drugiego najsilniej kwestionowanego kryterium („Dotacja warunkowa”), podobnie, akcentowano brak jasności tego kryterium oraz jego nieadekwatność w zestawie kryteriów – niedostosowanie z uwagi na specyfikę projektu. W tym przypadku niejasności artykułowane przez respondentów badania w zasadzie dyktowane były brakiem zrozumienia funkcjonowania mechanizmu dotacji warunkowej, co skłaniało beneficjentów do jego kwestionowania, zwracano przy tym uwagę, że bardzo pomocne byłyby konkretne przykłady liczbowe, jak będzie dochodzić do rozliczenia dotacji warunkowej i jakie mieć to będzie konsekwencje dla beneficjenta. Znamienne są tutaj (przykładowe) stanowiska: cyt. „Nie rozumiem idei dotacji warunkowej, dlaczego część przyznanego wsparcia jest niejako odbierana /.../” oraz „/.../ Zbyt zawiły opis dofinansowania i zwrotu dotacji warunkowej”, a także „/.../ brak konkretnych przykładów kalkulacji /.../”.

Stosunkowo liczne wskazania na ułomności dotyczą również dwóch kolejnych kryteriów tj. „Kwestii społecznych” oraz „Wpływu na transformację” (FST). W obu tych przypadkach uwagi koncentrują się na niejasnym sformułowaniu treści tych kryteriów.

W przypadku pierwszego z nich rodzi się kontrowersja nakładania się oceny na kryteria horyzontalne, dotyczące równości płci, co dla wnioskodawców okazuje się niezrozumiałe (cyt. „/.../ Różnica między tym kryterium a innymi np. zasadami równościowymi czy działaniami antydyskryminacyjnymi nie była dla nas jednoznaczna /.../”). Poza tym, jako niezrozumiałe traktuje się stosowanie tego kryterium w projektach o charakterze „inżynierskim” (takowe bardzo często lokują się w sferze działalności B+R+I). Jak ujął to jeden z badanych: cyt. „/.../ Nie wiem jak można oceniać kwestie społeczne przy pracy inżynierskiej. Nie ma to związku /.../”. W efekcie zgłaszający uwagi kierują się w kierunku konkluzji o nieadekwatności kryterium w projektach obejmujących rozmaite kwestie techniczne.

Drugie z kryteriów dokonuje pomiaru przedsięwzięć pod kątem pozytywnego wpływu na transformację obszaru w województwie łódzkim, dla którego ustanowiono mechanizm wsparcia w ramach Funduszu Sprawiedliwej Transformacji. Wiele wskazuje na to, że beneficjenci nie do końca rozumieją istotę tego mechanizmu. Z

ich punktu widzenia, chodzi ostatecznie o rozwój przedsiębiorstw na określonym obszarze, przy czym rozwój ten traktowany jest jako normalny cykl funkcjonowania podmiotu gospodarczego, natomiast lokalizacja ma dla nich drugorzędne znaczenie (nie postrzegają faktu lokalizacji jako pierwszorzędnego). Ponadto, w związku ze sformułowaniem treści kryterium podnoszony jest problem braku lub niskiej mierzalności (cyt. „/.../ kryterium nie zawierało precyzyjnych, mierzalnych wskaźników, jego ocena mogła zależeć od indywidualnej interpretacji eksperta /.../” [co wprowadza znaczące niebezpieczeństwo subiektywizmu oceny]). W kryterium tym wskazywany jest także aspekt zmiany profilu działalności przedsiębiorstwa, a poprzez to wpływ na transformację subregionalną. Istota takiej zmiany rodzi pewne trudności interpretacyjne, na które zwracają uwagę respondenci. Bardzo dobrze odzwierciedlają ten problem następujące stanowiska: cyt. „/.../ czy zmiana profilu działalności musi być bardzo widoczna - np. jeśli firma produkuje powiedzmy meble na zamówienie a w projekcie będzie usługowo zajmować się obróbką płyt meblowych dla innych stolarzy to czy taka dywersyfikacja nosi znamiona zmiany profilu czy też nie? taka dywersyfikacja pozostawia dużo do subiektywnej interpretacji /.../” oraz „/.../ jak zdefiniować nowy profil działalności? dość [kontrowersyjny i trudne zagadnienie] /.../”. Szczególnie w tym przypadku wydaje się wskazane zaoferowanie przykładów akceptowalnej transformacji poprzez zmianę profilu działalności – rzecz zatem leży w wyjaśnieniu oczekiwań programowych, ukryty pod wymogiem transformacji poprzez zmianę profilu działalności.

Ostatnim kryterium wartym szczególnej uwagi jest kryterium „Zaangażowania kobiet i osób młodych”, a więc kryterium dotyczącym kwestii natury społecznej, wymaganej do uwzględnienia zarówno w projektach sfery B+R+I, jak i dotyczących transformacji gospodarczej. Kryterium to najczęściej uznawano za niedostosowane do specyfiki proponowanych do dofinansowania projektów. Co w konsekwencji prowadziło do konkluzji jego nadmiarowości w całym zestawie kryteriów oceny. Podkreślano przede wszystkim jego związek z zasadami horyzontalnymi (równość płci i niedyskryminacja), a także swoistą dyskryminację innych kategorii pracowników. Generalnie można tu mówić o daleko idącym niezrozumieniu tego kryterium, co automatycznie oznacza konieczność głębszego jego wyjaśnienia w dokumentacji naboru (ze swej strony kryterium to wydaje się nam zasadne, natomiast na pewno wymaga wyjaśnienia swojej istoty oraz motywów powodujących jego włączenie do funkcjonujących zestawów kryteriów oceny).

Przywołać tu można kilka zidentyfikowanych opinii, które dobrze odzwierciedlają zgłaszany problem (i de facto brak zrozumienia istoty i przesłanek uzasadniających to kryterium), a więc: (cyt.)

- „Specyfiką naszej branży jest bardzo małe zaangażowanie kobiet”,
- „Nie oceniam nikogo po płci ani wieku, jedynie po wiedzy, jaką może wnieść do firmy i analizie ekonomicznej jego wkładu /.../. Przyznawanie punktów we wniosku za płeć pracowników jest dyskryminacją tych, co ciężko pracowali na swoją wiedzę. Powoduje to powstanie kryterium płci przy zatrudnianiu, żeby spełnić wymogi /.../. W związku z tym

punktowanie w ocenie wniosku płci moich pracowników jest dyskryminacją [samą w sobie]”.

- *„Kryterium nie powinno być punktowane ani oceniane. Rozwój firmy powiązany z realizacją projektu stwarza w sposób naturalny miejsca pracy, a jeżeli Instytucje chcą promować konkretne grupy osób powinno to być realizowane za pośrednictwem projektów systemowych, edukacyjnych”.*
- *„Dyskryminujące. /.../ Odnosi się nie tylko do czasu złożenia wniosku, ale także do przyszłości, co stwarza ryzyko niespełnienia w trakcie realizacji projektu (kłopotliwe)”.*
- *„Niepotrzebne pisanie uzasadnienia. Powinno być TAK/ NIE i koniec”.*
- *„Kryterium dyskryminuje firmy zatrudniających innych pracowników. Dlaczego kobiety i osoby młode są premiiowane? W czym gorsi są inni pracownicy, np. starsi? Kryterium to premiuje niektóre „branże” gdyż w pewnych branżach kobiety i osoby młode stanowią większość, w części zaś stanowią niewielki odsetek. Ale niewielki nie dlatego, że właściciel ma taki kaprys, tylko dlatego że nie są to branże interesujące dla kobiet, ciężka praca fizyczna itp. Stąd niektóre typy firm były tu pokrzywdzone”.*

Przeprowadzona analiza i przywołane tu przykłady wskazują na konieczność systemowego podejścia do wyjaśnienia istoty stosowanych kryteriów – wskazanych tu jako problematyczne. Problem nie leży w samych kryteriach (nie można odmówić ich zasadności), a raczej w wyjaśnieniu ich przeznaczenia, w kontekście celów Programu. Idealnie także z podaniem przykładów dobrych praktyk, obrazujących działania wpisujące się w istotę tychże kryteriów.

W prezentowanej (kolejnej) tabeli przedstawiamy rozkłady opinii wnioskodawców na temat kryteriów w podziale na priorytety Programu. Pośród analizowanych kryteriów problematycznych, w większości sprawiały one problemy beneficjentów wsparcia w ramach Priorytetu 1, a w kolejności Priorytetu 9, a stosunkowo najrzadziej priorytetu 2.

Tabela 10. Wątpliwości związane z kryteriami w podziale na osie priorytetowe [obszar: innowacyjność i transformacja]

(rozkład na podstawie odpowiedzi na pytanie: „Prosimy o wskazanie, które z wymienionych poniżej kryteriów wyboru projektów w naborze, w ramach którego wnioskowali Państwo o wsparcie, budziły Państwa wątpliwości lub mieli Państwo problem z ich zrozumieniem?”)

	Respondenci uznający kryterium za problematyczne [a]	Respondenci oceniający kryterium [b]	% uznających kryterium za problematyczne [kol a/kol b]	Priorytet												
				01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	
Ogółem (respondenci wskazujący kryteria jako problematyczne lub odpowiadający „nie wiem” lub wskazujący na brak problematyczności)				→	97	57	2	19	1	35	157	148	67	1	1	1
Wpisywanie się w RIS	16	132	12%		10%	-	-	-	-	-	-	-	9%	-	-	-
Zaangażowanie kobiet i osób młodych	12	116	10%		9%	-	-	-	-	-	-	-	4%	-	-	-
Innowacyjne technologie	7	32	22%		-	11%	-	-	-	-	-	-	1%	-	-	-
Dotacja warunkowa	7	42	17%		7%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wpływ na transformację	5	43	12%		-	-	-	-	-	-	-	-	7%	-	-	-
Kwestie społeczne	5	42	12%		5%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Źródło: opracowanie na podstawie badania CAWI wśród beneficjentów Programu.

4.2.3 Kryteria organizacyjne

Największe zastrzeżenia beneficjentów odnośnie tej grupy kryteriów dotyczyły kryterium „Zakończenie projektu do 30 czerwca 2026 r.” Występowało ono w 3 naborach (w Działaniu 9.6 B+R dla transformacji oraz Działaniu 9.1 Gospodarka w transformacji) i dotyczyło wsparcia z FST. Mimo, że było stosowane dość rzadko (w latach 2023-2024), to za problematyczne uznał je niemal co piąty badany (19%). W kryterium analizowano czy planowana we wniosku o dofinansowanie data zakończenia realizacji projektu nie wykracza poza 30 czerwca 2026 r. Jednocześnie w opisie kryterium informowano, że na etapie realizacji projektu w uzasadnionych przypadkach termin ten może zostać wydłużony (za zgodą IZ).

Zdaniem części ankietowanych, kryterium to było zbędne, nie dostosowane do celów i specyfiki danego działania oraz zgłaszanego projektu. Badani zwracali uwagę, że przy dość długiej (wydłużonej) ocenie wniosków o dofinansowanie, podany termin zakończenia projektu był trudny do utrzymania, zwłaszcza dla przedsięwzięć inwestycyjnych. Nie dla wszystkich był także jednoznacznie zdefiniowany termin zakończenia realizacji projektu.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że w wielu naborach funkcjonowało analogiczne kryterium „Zakończenie projektu do 30 czerwca 2028 r.”, nie budziło ono większych kontrowersji, choć również pojawiały się opinie, że zostawia ono beneficjentowi za mało czasu na realizację projektu.

Tabela 11. Wątpliwości związane z kryteriami [kryteria operacyjne]

Wątpliwości związane z kryterium	Zakończenie projektu do 30 czerwca 2026 r.	Wykorzystanie rozwiązań z POKL lub POWER	Zadania i wskaźniki	Kwalifikowalność kosztów w projekcie
Kryterium nie było sformułowane w sposób zrozumiały (jednoznaczny)	0%	2,3%	4,5%	4,4%
Kryterium nie było dostosowane do celów i specyfiki danego działania	5,4%	0%	1,3%	0,7%
Kryterium było trudno weryfikowalne (mieralne)	0%	0%	1,9%	2,2%
Kryterium było sformułowane w taki sposób, że mogło być oceniane przez eksperta w sposób subiektywny	0%	0%	1,3%	2,2%
Spełnienie kryterium wymagało poniesienia dodatkowych wydatków związanych z przygotowaniem wniosku o dofinansowanie	0%	0%	0,3%	1,5%
Spełnienie kryterium wymagało zaangażowania znacznych zasobów kadrowych ze strony Wnioskodawcy	0%	2,3%	1,6%	0,7%

Wątpliwości związane z kryterium	Zakończenie projektu do 30 czerwca 2026 r.	Wykorzystanie rozwiązań z POKL lub POWER	Zadania i wskaźniki	Kwalifikowalność kosztów w projekcie
Spełnienie kryterium związane było z wysokim kosztem zgromadzenia wymaganych informacji	0%	0,0%	0,6%	0,4%
Spełnienie kryterium wymagało poświęcenia dużej (nadmiarowej) ilości czasu na przygotowanie odpowiedniej części wniosku	0%	0,0%	4,2%	2,2%
Kryterium było naszym zdaniem zbędne, niepotrzebne z punktu widzenia oceny naszego projektu	8,1%	4,7%	1,0%	0,4%
Inne	5,4%	4,7%	1,3%	0,7%
EFRR				✓
EFS+		✓	✓	
FST	✓		✓	✓
Liczba odpowiedzi	7 (19%)	6 (14%)	38 (12%)	26 (10%)
Występowanie kryterium w bazie beneficjentów - respondentów badania	37	43	313	270

Źródło: opracowanie na podstawie badania CAWI wśród beneficjentów Programu.

Zastrzeżenia 14% badanych dotyczyły kryterium także występującego w relatywnie nielicznych naborach (w Działaniu 7.9 Usługi społeczne i zdrowotne oraz Działaniu 7.12 Usługi na rzecz rodziny), tj. „Wykorzystanie rozwiązań z POKL lub POWER”. W kryterium (premiującym, pozwalającym uzyskać do 3 punktów) analizowano czy projekt zakłada wykorzystanie innowacyjnych rozwiązań wypracowanych w ramach POKL lub POWER, które przeszły pozytywną weryfikację.

Pojawiły się opinie, że kryterium ma ograniczone zastosowanie w ocenie projektów i nie powinno mieć charakteru premiującego. Pojawiła się sugestia, że przy tak sformułowanym wymogu należy wskazać miejsce, w którym wnioskodawca może znaleźć rozwiązania pozwalające wypełnić to kryterium.

Kryterium „Zadania i wskaźniki” było stosowane w naborach w EFS+ (Priorytety 7 i 8) oraz w wybranych naborach w FST (Priorytet 9). W naborach projektów realizowanych w sposób konkurencyjny było to kryterium punktowe (pozwalające uzyskać 20 punktów), w naborach realizowanych w sposób niekonkurencyjny było ono oceniane tak/nie.

Zostało ono uznane za problematyczne przez 12% beneficjentów. Zastrzeżenia dotyczyły głównie sposobu jego sformułowania – w sposób nie dość zrozumiały / jednoznaczny wniosku (cyt. „Szczególnie chodzi tu o wskaźniki, nie wiadomo czy dawać więcej czy mniej, co jest oceniane?”)

Ponadto jego spełnienie wymagało poświęcenia dużej (nadmiarowej) ilości czasu (cyt. *Bardzo długo analizowaliśmy poszczególne wskaźniki oraz to w jaki sposób je spełniamy, to co nas zastanawiało to dokumenty na etapie realizacji w celu udokumentowania realizacji wskaźnika*). Opis kryterium był także utrudniony z uwagi na limity znaków w generatorze wniosków („*To była masakra, strasznie mało miejsca, a oczekiwania instytucji co do opisu kompleksowe, nie szło tego zrobić dobrze. Musieliśmy używać skrótów, na etapie realizacji przez to nauczyciele nie potrafili odczytać co autor miał na myśli*”).

Dla 10% beneficjentów trudności były związane ze spełnieniem kryterium „Kwalifikowalność kosztów w projekcie”, stosowanym powszechnie w naborach dotyczących wsparcia z EFRR i FST. Zastrzeżenia dotyczyły głównie sformułowania kryterium – w sposób nie dość zrozumiały / jednoznaczny. Nie był jasny katalog wydatków kwalifikowalnych. Beneficjenci wskazywali, że ze względu na brak doświadczenia w pozyskiwaniu środków unijnych, bez wsparcia firmy zewnętrznej mieli problemy w ustaleniu kosztów kwalifikowalnych (cyt.: *„przedsiębiorca na co dzień nie zmaga się z takimi opisami - musi korzystać z konsultingu. A gdyby COP delegował takie firmy konsultingowe, które pomagały by nam na różnych etapach oceny i budowania wniosku, to byśmy nie popełniali tu błędów*”). Niemożność odróżnienia kosztów kwalifikowalnych od niekwalifikowalnych miał negatywny wpływ na projekty – cyt.: *„Niejasny opis spowodował, że został odrzucony jeden z kosztów (niezbędny do zrealizowania projektu)”*.

Cztery powyżej omawiane kryteria uznawane za problematyczne, dotyczyły wszystkich priorytetów FEŁ2027 poza Pomocą Techniczną. „Kwalifikowalność kosztów w projekcie” stanowiła szczególne wyzwanie dla beneficjentów Priorytetu 6 (aż 14% badanych wskazało na to kryterium), a w mniejszym stopniu także i w Priorytetach: 1, 2, 4 i 9 (nie licząc odpowiedzi nielicznych beneficjentów Priorytetu 3). W Priorytecie 9 problem sprawiał, obok wspomnianego kryterium, także wymóg: „Zakończenie projektu do 30 czerwca 2026 r.”. Z kolei w Priorytecie 7 i Priorytecie 8 relatywnie często wątpliwości budziło kryterium „Zadania i wskaźniki” (wskazywane przez odpowiednio 13% i 12% oceniających w tych priorytetach).

Tabela 12. Wątpliwości związane z kryteriami w podziale na osie priorytetowe [obszar: kryteria organizacyjne]

(rozkład na podstawie odpowiedzi na pytanie: „Prosimy o wskazanie, które z wymienionych poniżej kryteriów wyboru projektów w naborze, w ramach którego wnioskowali Państwo o wsparcie, budziły Państwa wątpliwości lub mieli Państwo problem z ich zrozumieniem?”)

	Respondenci uznający kryterium za problematyczne [a]	Respondenci oceniający kryterium [b]	% uznających kryterium za problematyczne [kol a/kol b]	Priorytet											
				01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
Ogółem (respondenci wskazujący kryteria jako problematyczne lub odpowiadający „nie wiem” lub wskazujący na brak problematyczności)			→	97	57	2	19	1	35	157	148	67	1	1	1
Zadania i wskaźniki	38	313	12%	-	-	-	-	-	-	13%	12%	0%	-	-	-
Kwalifikowalność kosztów w projekcie	26	270	10%	8%	7%	100%	5%	0%	14%	-	-	9%	-	-	-
Zakończenie projektu do 30 czerwca 2026 r.	7	37	19%	-	-	-	-	-	-	-	-	10%	-	-	-
Wykorzystanie rozwiązań z POKL lub POWER	6	43	14%	-	-	-	-	-	-	4%	-	-	-	-	-

Źródło: opracowanie na podstawie badania CAWI wśród beneficjentów Programu.

4.2.4 Kryteria w sferze klimatu i ekologii

Jeżeli chodzi o kryteria w sferze szeroko rozumianej ekologii i środowiska, to najczęściej zgłaszane wątpliwości dotyczyły czterech kryteriów: „Zielone miejsca pracy”, „Odporność infrastruktury na zmiany klimatu”, „Zielone zamówienia” oraz „Zastosowanie rozwiązań ekologicznych”.

Tabela 13. Wątpliwości związane z kryteriami [obszar: klimat i ekologia]

Wątpliwości związane z kryterium	Zielone miejsca pracy	Odporność infrastruktury na zmiany klimatu	Zielone zamówienia	Zastosowanie rozwiązań ekologicznych
Kryterium nie było sformułowane w sposób zrozumiały (jednoznaczny)	9,4%	6,3%	5,3%	8,1%
Kryterium nie było dostosowane do celów i specyfiki danego działania	8,2%	5,6%	3,1%	2,7%
Kryterium było trudno weryfikowalne (mieralne)	3,5%	4,4%	2,7%	2,7%
Kryterium było sformułowane w taki sposób, że mogło być oceniane przez eksperta w sposób subiektywny	7,1%	4,4%	3,1%	4,8%
Spełnienie kryterium wymagało poniesienia dodatkowych wydatków związanych z przygotowaniem wniosku o dofinansowanie	0%	1,9%	0%	1,1%
Spełnienie kryterium wymagało zaangażowania znacznych zasobów kadrowych ze strony Wnioskodawcy	0%	0,4%	0,4%	0%
Spełnienie kryterium związane było z wysokim kosztem zgromadzenia wymaganych informacji	0%	1,5%	0,4%	0%
Spełnienie kryterium wymagało poświęcenia dużej (nadmiarowej) ilości czasu na przygotowanie odpowiedniej części wniosku	2,4%	1,5%	1,1%	1,1%
Kryterium było naszym zdaniem zbędne, niepotrzebne z punktu widzenia oceny naszego projektu	5,9%	3,7%	3,4%	1,1%
Inne	1,2%	0,7%	1,1%	0,5%
EFRR	✓	✓	✓	✓
EFS+				
FST		✓	✓	✓
Liczba odpowiedzi	17	41	35	23
Występowanie kryterium w bazie beneficjentów – respondentów badania	85	270	262	186

Źródło: opracowanie na podstawie badania CAWI wśród beneficjentów Programu.

Pierwszym takim kryterium było kryterium „Zielone miejsca pracy”. Wątpliwości dotyczące jego brzmienia i zasadności zgłaszało 20% badanych, którzy uczestniczyli w naborach w których było ono stosowane.

Badani wskazywali, że to kryterium nie było sformułowane w sposób zrozumiały (jednoznaczny), wskazywało tak 9% badanych oraz że nie było dostosowane do celów i specyfiki danego działania (8%), a także, że było ono sformułowane w taki sposób, że mogło być oceniane przez eksperta w sposób subiektywny (7%). W uzasadnieniu takiej oceny badani wskazywali, że nie opisano w wytycznych przykładów zielonych miejsc pracy, które mogą zostać ocenione pozytywnie (o problemie braku przykładów wspominały w innym miejscu raportu), a także o tym, że (zdaniem respondenta) cyt. *„definicja ‘zielonego miejsca pracy’ nie była jasna, konkretna i dopuszczała uznaniowość w ocenie. Nie wiadomo, czy cały zakres obowiązków pracownika miał dotyczyć ekologii”*.

Kolejnym dyskusyjnym kryterium było kryterium dotyczące odporności infrastruktury na zmiany klimatu. W tym przypadku wątpliwości co do brzmienia kryterium zgłaszało już mniej, bo 15% badanych, którzy mieli z nim do czynienia. Także w tym przypadku najczęściej wskazywano na sformułowanie go w sposób niejednoznaczny oraz brak jego dostosowania do celów i specyfiki danego działania (w obu przypadkach wskazywało na to po 6% badanych). W przypadku tego kryterium badani wskazywali na następujące kwestie (cyt.):

- *„Trudność w ocenie, które czynniki klimatyczne (np. powodzie, susze, fale upałów, wichury) mają być obligatoryjnie uwzględnione, brak dostępnych danych lokalnych (np. map ryzyka klimatycznego, prognoz pogodowych), co utrudniało rzetelną ocenę”*.
- *„Kryterium dotyczące odporności infrastruktury na zmiany klimatu nie było sformułowane w sposób jednoznaczny, gdyż nie wskazano, jakie konkretne elementy należy ocenić (np. materiały, technologie, systemy bezpieczeństwa), ani nie podano mierzalnych wskaźników czy standardów odniesienia (np. norm technicznych, aktów prawnych, wytycznych UE). Brak przykładów i jasnych kryteriów oceny powodował ryzyko dowolnej interpretacji zarówno przez wnioskodawców, jak i oceniających”*.
- Wskazywano także na to, że wnioskodawcy nie wiedzieli w jaki sposób będzie przebiegać ocena za pomocą tego kryterium w przypadku wybranych typów projektów, które nie miały charakteru infrastrukturalnego.

Nieco mniejsza grupa badanych (13% spośród tych, których projekty były oceniane także za pomocą tego kryterium) miała wątpliwości co do kryterium dotyczących zielonych zamówień. Około 5% badanych wskazywało, że było ono sformułowane w sposób niejasny, a 3%, że było ono w ogóle zbędne do oceny danego projektu.

W przypadku tego kryterium, badani wskazywali, że nie jest ono jasne, jego opis jest bardzo ogólny i trudno powiedzieć w jaki sposób można je odnieść do specyfiki wielu typów projektów.

Ostatnie kryterium z tej grupy dotyczyło zastosowania rozwiązań ekologicznych. Jako problematyczne wskazało je 12% badanych. Tak jak w poprzednich

przypadkach oceniano, że jest ono sformułowane niejednoznacznie, nie jest też do końca zrozumiałe (taką opinię wyrażało 8% badanych). Z kolei 5% badanych wyrażało opinię, że sposób jego sformułowania prowadzi do tego, że może ono być oceniane bardzo subiektywnie.

W przypadku tego kryterium, podobnie jak i w poprzednich, badani wskazywali, że nie do końca wiadomo za co są przyznawane punkty, a także brak było przykładów pozytywnie i negatywnie ocenianych w ramach tego kryterium rozwiązań.

Wydaje się, że zgłaszane wątpliwości są, przynajmniej częściowo, uzasadnione, i że (w razie ogłaszania kolejnych naborów, w których będą stosowane wskazane powyżej kryteria) celowe byłoby ich doprecyzowanie i wskazanie konkretnych przykładów rozwiązań projektowych, które prowadzą do ich spełnienia, a także (czy nawet przede wszystkim) rozwiązań projektowych, które nie prowadzą do spełnienia opisywanych kryteriów (w tej sferze przygotowaliśmy zresztą stosowną rekomendację). Naturalnie, może to być stosunkowo pracochłonne, jednak z pewnością ułatwi wnioskodawcom przygotowywanie projektów, a także uprości proces oceny.

Z kolei poniżej prezentujemy rozkład opinii, dotyczących kryteriów w sferze klimatu i ekologii w podziale na beneficjentów w ramach poszczególnych osi priorytetowych FEŁ 2027. Jak widać kryteria te były najbardziej problematyczne dla beneficjentów 1, 6 i 9 Priorytetu.

Tabela 14. Wątpliwości związane z kryteriami w podziale na osie priorytetowe [obszar: klimat i ekologia]

(rozkład na podstawie odpowiedzi na pytanie: „Prosimy o wskazanie, które z wymienionych poniżej kryteriów wyboru projektów w naborze, w ramach którego wnioskowali Państwo o wsparcie, budziły Państwa wątpliwości lub mieli Państwo problem z ich zrozumieniem?”)

	Respondenci uznający kryterium za problematyczne [a]	Respondenci oceniający kryterium [b]	% uznających kryterium za problematyczne [kol a/kol b]	Priorytet												
				01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	
Ogółem (respondenci wskazujący kryteria jako problematyczne lub odpowiadający „nie wiem” lub wskazujący na brak problematyczności)				→	97	57	2	19	1	35	157	148	67	1	1	1
Odporność infrastruktury na zmiany klimatu	41	270	15%		19%	11%	50%	0%	0%	20%	-	-	13%	-	-	-
Zielone zamówienia	35	262	13%		19%	11%	0%	16%	0%	9%	-	-	7%	-	-	-
Zastosowanie rozwiązań ekologicznych	23	186	12%		11%	2%	0%	5%	0%	3%	-	-	13%	-	-	-
Zielone miejsca pracy	17	85	20%		15%	4%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Źródło: opracowanie na podstawie badania CAWI wśród beneficjentów Programu.

4.3 Uwagi i postulowane zmiany

Badanie pozwoliło określić pożądane kierunki zmian kryteriów. Szczegółowo zostały one opisane w rozdziale 4.2 w odniesieniu do kryteriów najczęściej sprawiających problemy. Były to głównie sugestie zrezygnowania z części kryteriów (uznawanych jako słabo dopasowane do charakteru wspieranych projektów), doprecyzowania definicji kryteriów i sposobów ich stosowania, ograniczenia wymogów odnośnie szczegółowości i długości opisów (również ze względu na ograniczenia liczby znaków w CST 2021). Odnośnie kryteriów sformułowano także sugestie:

- ograniczenie liczby kryteriów (tak jak pisaliśmy w rozdziale 2.2 ich liczba w naborach sięga 40-50),
- podawanie (w przypadku kryteriów dotyczących zasad horyzontalnych) przykładów działań, adekwatnych do danego typu projektów, pozwalających uznać dane kryterium za spełnione; takie wytyczne byłyby pomocne zarówno dla wnioskodawców, jak i dla osób oceniających projekty,
- w przypadku kryteriów dotyczących zasad horyzontalnych wprowadzenie możliwości zaznaczania oświadczeń o ich przestrzeganiu, pól wyboru ze zdefiniowanymi wariantami odpowiedzi; ponadto ograniczenie roli tych kryteriów (zwłaszcza dot. zielonych zamówień) – cyt.: *„usunąć kryteria równości, zielonych zamówień itp. lub znacząco ograniczyć punktację za te kryteria. Położyć nacisk na innowacyjność i nowoczesne technologie, które same w sobie nikogo nie dyskryminują, a są potrzebne do tworzenia konkurencyjnej gospodarki”*; celem proponowanych zmian nie jest eliminacja kryteriów horyzontalnych, tylko zwiększenie ich efektywności;
- likwidacja lub znaczne ograniczenie częstości występowania kryterium "Współpraca międzynarodowa", które jest dość negatywnie oceniane, jako często mające fasadowy charakter i nie wpływające na jakość projektu; analogicznie mało użyteczne jest kryterium „Inicjatywa Nowy Europejski Bauhaus (NEB)” – w którym punkty są przyznawane większości projektów (nie różnicuje projektów); zasady inicjatywy NEB są słabo znane – rekomenduje się upowszechnienie informacji o inicjatywie NEB i sposobie uwzględniania jej zasad w projektach,
- wprowadzenie tzw. checklisty, która pomogłaby wnioskodawcy samodzielnie ocenić, czy jego projekty spełniają kryteria, jeszcze przed złożeniem wniosku,
- lepsze dopasowanie kryteriów do specyfiki danego naboru / typów projektów / branż, tak aby pozwalały silnie promować projekty najlepsze, tzn. o największym pozytywnym wpływie w danej dziedzinie; cyt.: *„we wniosku brak miejsca by opisać wynalazek opracowany w ramach prac B+R, jak wyglądać będzie biznes itp. Za to jest cały szereg zbędnych pól do wypełnienia, co zajmuje zdecydowanie więcej czasu niż opisanie tego co jest faktycznie przedmiotem projektu i na co mają zostać wydane pieniądze z UE”*;

- konsultowanie kryteriów ze środowiskiem wnioskodawców (organizacjami branżowymi), także poza ramami KM,
- informowanie w dokumentacji naboru o istnieniu preferencji dla określonych grup wnioskodawców (niepisane kryteria), np. JST, celem zaoszczędzenia pracy nad wnioskiem innym podmiotom (np. małym stowarzyszeniom),
- dążenie do jednoznacznego formułowania kryteriów, tak by w jak największym stopniu mogły być oceniane konkretnie (tak/nie – z doprecyzowaniem co może stanowić o spełnieniu/niespełnieniu wymogu), tym samym eliminując pole do subiektywnej oceny.

Beneficjenci postulując zmiany dotyczące kryteriów oceny akcentowali konieczność udoskonalenia działań informacyjno-szkoleniowych, prowadzonych dla wnioskodawców. Kwestia ta została opisana w rozdziale 3.5, natomiast warto przytoczyć najczęściej powtarzające się postulaty w tym obszarze. Były to:

- prowadzenie webinarów / spotkań informacyjnych i szkoleń w formule on-line – omawiających poszczególne kryteria wraz z podaniem przykładów i z obecnością ekspertów (np. z prawa budowlanego oraz zamówień publicznych), ewentualnie także firm doradczych,
- skorelowanie szkoleń / webinarów z otwarciem naboru, tak aby nie odbywały się pod jego koniec,
- wysyłanie informacji o naborach przez listy mailingowe do (stworzenie takich list oraz rozsyłanie informacji do organizacji przedstawicielskich, np. przedsiębiorców),
- poprawa kontaktu wnioskodawców z instytucją organizującą nabór, celem łatwiejszego uzyskiwania odpowiedzi,
- organizowanie spotkań z członkami KOP w trakcie trwania naboru celem wyjaśnienia czego oczekują oni na potwierdzenie spełnienia kryteriów;
- stworzenie bazy dobrych praktyk / przykładów projektów, które dobrze realizują zasady horyzontalne,
- wprowadzenie konsultacji indywidualnych w zakresie przygotowania wniosku o dofinansowanie (przy wsparciu pracowników IP lub ekspertów zewnętrznych),
- publikowanie na stronie nabory zgłoszonych pytań i udzielonych odpowiedzi;
- przygotowanie skróconej wersji dokumentacji naboru (podstawowe informacje o naborze i kryteriach), zawierającej infografiki. Celem jest ułatwienie dotarcia do podmiotów, które nie mają doświadczenia w aplikowaniu o środki unijne i nie rozumieją żargonu obecnego w dokumentacji aplikacyjnej).

Wśród pozostałych sugestii znalazło się zastrzeżenie do pracy ekspertów KOP, którzy mają zbyt dużą dowolność zmuszania wnioskodawcy do obniżenia kwot wydatku, cyt.: *„wymaga się od wnioskodawcy, żeby uzasadnił wysokość planowanego w budżecie wydatku - i wnioskodawca to robi, podając dokładnie*

sposób oszacowania kosztu, razem z linkami do stron internetowych; w trakcie oceny KOP obcina punkty, obcina wydatek o połowę, nie podaje w jaki sposób [to] obliczono (...) przymusza wnioskodawcę do zaakceptowania tej uwagi i skorygowania pozycji w budżecie. W efekcie w trakcie realizacji projektu zabraknie środków na zaplanowane działanie. A wnioskodawca zostaje z poczuciem, że niepotrzebnie się napracował szacując realnie koszt, (...) ma wrażenie, że sposób oceniania budżetu przez KOP jest subiektywny i nie poparty rzeczową analizą rynku).

Czas oceny wniosków często był traktowany jako nazbyt wydłużony (por. podrozdział 3.1). W skrajnych przypadkach może to skutkować niepowodzeniem wspartych przedsięwzięć – cyt.: *„/.../ konkurs w którym uczestniczyliśmy był bardzo długo rozstrzygany (ponad 12 miesięcy) i jest to w mojej ocenie tragiczny, niepoważny i nieakceptowalny okres czasu. Wiele się w tym czasie zmieniło, chociażby ceny, a co za tym idzie nakłady jakie należy ponieść w ramach realizacji projektu”.*

Kierunek postulowanych zmian często dotyczy uproszczeń systemu i wydaje się, że sposób dokumentowania wydatków w projektów powinien być zmieniony – cyt.: *„zakup oprogramowania, proces zakupowy wygląda tak: 1) zamówienie mailowe 2) otrzymanie faktury 3) płatność 4) wysłanie pliku licencyjnego mailem 5) ściągnięcie oprogramowania ze strony producenta 6) podpisanie licencji. Wszystko zdalnie, bez zbędnych formalności. A teraz po stronie wymagań COP – protokół odbioru oprogramowania. Przepraszam że jak, mam zaprotokołować odebranie maila z plikiem licencji? Albo sobie sam ten protokół napisać? Trzeba dążyć do uproszczenia procedur. Podstawą rozliczenia powinna być kontrola fizyczna zakupionego towaru oraz faktura VAT. To wszystko. COP wymaga dokumentów i podpisów na wszystko, nawet do tego stopnia, że każą podpisywać dokumenty, które już wcześniej były podpisane elektronicznie”.*

Negatywnie oceniane są zmiany harmonogramu, które prowadzą do usunięcia danego naboru – cyt.: *„po co w ogóle wtedy publikuje się harmonogram, skoro wnioskodawca nie może liczyć, że przewidziane konkursy się odbędą?”.*

4.4 Ogólna ocena kryteriów wyboru projektów

Wiodący wniosek wynikający z rozdziału 4 stanowi o ogólnej, w dużej mierze pozytywnej ocenie zestawu kryteriów FEŁ2027. Biorąc pod uwagę ich konstrukcję uznajemy, że są one spójne z logiką Programu, a ich zdolność selekcyjna jest odpowiednia. Mapa kryteriów jest bardzo szeroka (w całym Programie mamy do czynienia łącznie z 542 kryteriami, z czego w pojedynczych naborach występuje po ok. 30–50 kryteriów). Jednak układ rodzajowy jest uporządkowany – od kryteriów wspólnych/horyzontalnych, przez specyficzne merytoryczne i premiujące, aż po zróżnicowania wynikające z celów „funduszowych” i trybu wyboru. Ten porządek zapewnia wymaganą przejrzystość oceny (stosowania kryteriów) oraz, co jest kluczowe, pozwala zachować zgodność z celami Programu. To właśnie w tym kontekście, bazując na wynikach badań empirycznych, stwierdzamy, że większość zgłaszanych zastrzeżeń do kryteriów (w sumie występujących w umiarkowanej skali)

dotyczy nie tyle samej treści kryteriów, ile sposobu ich rozumienia, a co za tym idzie odpowiedniego odzwierciedlenia we wnioskach o wsparcie. Innymi słowy – kryteria są co do zasady prawidłowe. Natomiast problemy biorą się głównie z ich interpretacji i konfrontacji perspektywy programowej (FEŁ2027) z naturalną perspektywą reprezentowaną przez przedstawicieli beneficjentów, koncentrującą się na rozwoju ich podmiotów, w tym przede wszystkim podnoszeniem ich konkurencyjności.

W rozdziale 4 wskazujemy cztery grupy kryteriów, które najczęściej generują wątpliwości – wskazywane są jako kryteria niedoskonałe. Kryteria te pogrupowano jako: kryteria horyzontalne (m.in. równościowe i środowiskowe), kryteria w obszarze innowacyjności/transformacji gospodarczej, kryteria organizacyjne oraz związane z klimatem i ekologią. Zastrzeżenia zwykle nie dotyczą ich konstrukcji, lecz praktycznych definicji i problemów rodzących się na poziomie uzasadniania ich spełnienia – np. dokumentowania poziom innowacyjności w odniesieniu do właściwej skali (firma/region/kraj), wykazywania zgodności z zasadą horyzontalną „nie czynić poważnych szkód” (DNSH) w projektach inwestycyjnych, albo technicznego „przekładania” kryteriów równościowe na przedsięwzięcia infrastrukturalne. W efekcie część wnioskodawców próbuje „dopasować” projekt pod kryterium zamiast wykazać jego wkład w cel Programu – stąd wrażenie „zbyt skomplikowanych” lub „nieostrych” kryteriów. Jednocześnie układ kryteriów w FEŁ2027 (w tym rozróżnienie na formalne/dostępu i merytoryczne/punktowe, a także odrębności wynikające z celów wsparcia EFRR, EFS+ i FST) jest konsekwentny i zrozumiały, co wzmacnia wniosek, że główny problem leży po stronie interpretacji i dowodzenia, a nie konstrukcji.

Dlatego kierunek wniosków płynących z rozdziału 4 ma przede wszystkim „miękki” charakter. Zamiast rewolucyjnych zmian w kryteriach, potrzebne jest ich „dopowiedzenie” w praktyce, przez doprecyzowanie definicji operacyjnych, wzorcowe interpretacje i przykłady dobrej dokumentacji i dobrych praktyk. Autorzy raportu pragną podkreślić, że jest to spójne z całościową oceną systemu: procedury są jawne i bezstronne, a dokumentacja aplikacyjna jest na ogół zrozumiała (sumarycznie 68–83% pozytywnych ocen zrozumiałości kluczowych elementów dokumentacji aplikacyjnej). Naszym zdaniem tworzy to solidną bazę do dalszego doskonalenia informacji o istocie i celach ustanawiania określonych kryteriów, a także tworzenia (modyfikowania i doskonalenia) materiałów pomocniczych. Innymi słowy, problem w znacznej mierze rozwiązuje lepsze informowanie i demonstrowanie, w jaki sposób efektywnie odzwierciedlać kryteria w zawartości informacyjnej wniosków o wsparcie – niż ich przebudowa.

W praktyce oznacza to koncentrację na działaniach informacyjno-edukacyjnych: krótkie przewodniki „krok po kroku” dla najczęściej kwestionowanych kryteriów (innowacyjność, DNSH, równość szans), katalog pytań i odpowiedzi z przykładami „dobrych” i „niewystarczających” dowodów odpowiedniego odzwierciedlenia kryteriów, mini-case studies z rzeczywistych naborów (w rozbiciu na branże i skale innowacji), jak również webinary i konsultacje tematyczne przed startem konkursów. Wyniki badania wskazują, że tego rodzaju wsparcie powinno być zróżnicowane,

tj. zaprojektowane inaczej dla doświadczonych wnioskodawców, a inaczej dla podmiotów nie posiadających doświadczeń „funduszowych”. Współgra to z wcześniejszymi wnioskami co do potrzeby rozdzielania szkoleń według poziomu doświadczenia. Dzięki temu zmniejszy się liczba błędów interpretacyjnych oraz sytuacji, w których wartościowe projekty odpadają przez sposób argumentacji, a nie realną niezgodność z kryterium.

Ważnym wątkiem jest też „zderzenie perspektyw”: przykładowo, przedsiębiorcy naturalnie przygotowują swoje projekty z myślą o rozwoju firmy, podczas gdy kryteria wymuszają spojrzenie przez pryzmat celów publicznych i rezultatów Programu. Zatem roz. 4 pokazuje, że to właśnie w tym obszarze najczęściej „rozmijają się” narracja projektowa z oczekiwaniami systemu oceny – to tę lukę powinny niwelować materiały edukacyjne oraz przykłady prezentujące skuteczne sposoby przekładania mierników efektywności wnioskodawców na język rezultatów Programu (np. ścieżka uzasadniania skali innowacyjności, wzór matrycy zgodności z celami działania/priorytetu).

Podsumowując, nie postulujemy przebudowy katalogu kryteriów, lecz ich lepsze „uczynienie” wobec wnioskodawców. Priorytety to:

- doprecyzowanie definicji operacyjnych dla wrażliwych kryteriów wraz z przykładami,
- standaryzacja minimalnych uzasadnień spełnienia kryteriów (checklisty, rozwinięte słowniki pojęć),
- pojemne informacyjnie i jasne „pytania i odpowiedzi”,
- segmentowane szkolenia i konsultacje przeglądowe (pod kątem celów Programu i stosowanych kryteriów stosowanych w ocenie zgłaszanych propozycji przedsięwzięć do dofinansowania).

Zmiany „twarde” mogą ograniczyć się do punktowych doprecyzowań zapisów tam, gdzie praktyka oceny pokazała powtarzalne wątpliwości – ale zasadnicza architektura kryteriów jest zoptymalizowana, dobrze realizuje funkcję selekcyjną zgodną z celami FEŁ2027.

Wreszcie, spójność i przejrzystość systemu oceny – opisana szerzej w części dotyczącej systemu i procesu wyboru – już dziś stanowi atut, na którym warto projektować i realizować „warstwę” edukacyjną: mechanizmy wyjaśnień i uzupełnień, a także wysoka akceptacja dla czytelności dokumentacji, kształtuje bazę, pozwalającą na wypracowywanie jednolitych interpretacji.

5 Obszar I – tabela odpowiedzi na pytania ewaluacyjne

Obszar I - System oraz proces oceny i wyboru projektów (poza kryteriami) tj. zasady i sposób realizacji naboru i oceny wniosków

Lp.	Pytanie	Odpowiedź
1.	<p>Czy przyjęty harmonogram naborów jest optymalny w kontekście potrzeb i możliwości potencjalnych beneficjentów, typów projektów oraz celów działań i FEŁ2027, a także potencjału instytucjonalnego IZ FEŁ2027/IP FEŁ2027 (rozplanowanie w czasie oraz podział środków)?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Czy sposób prezentowania harmonogramu naborów (w tym łatwość znalezienia go na stronie internetowej FEŁ2027) oraz częstotliwość dokonywania zmian w tym dokumencie pozwala na efektywne przygotowanie wniosków o wsparcie? • Czy harmonogram naborów wniosków o dofinansowanie sprzyja przeprowadzeniu terminowego procesu oceny poprzez uwzględnienie w wystarczającym stopniu rzeczywistego czasu oceny wniosków oraz potencjalnej dostępności ekspertów oceniających, wynikającej z rozkładu w czasie naborów z tego samego obszaru tematycznego? 	<p>Harmonogram jest łatwo dostępny na stronie Programu, jest zbudowany prawidłowo i zawiera wszystkie wymagane informacje. Zmiany tego dokumentu (opóźnienia lub przyspieszanie naborów) utrudniają jednak długoterminowe planowanie aplikowania przez potencjalnych beneficjentów. Podmioty aplikujące dość negatywnie oceniają długość procesu oceny projektu. Założone terminy opublikowania wyników naboru bywają niedotrzymywane, co wskazuje na potrzebę zarówno zakładania dłuższego czasu na ocenę projektów, jak i większej sprawności przy rozstrzygnięciu części naborów. W tym aspekcie należy unikać kumulacji prac oceniających (równoległe nabory/procesy oceny w kilku naborach), które utrudniają dotrzymanie terminów rozstrzygnięć.</p>
2.	<p>Czy i w jakim stopniu zakres i treść regulaminów wyboru projektów oraz zakres wymaganych dokumentów aplikacyjnych ograniczają dostęp do naborów dla potencjalnych beneficjentów?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Czy dokumentacja naborów i procedury stosowane w systemie wyboru projektów mogą prowadzić do dyskryminacji niektórych potencjalnych grup beneficjentów? Jeżeli tak, to kogo (jakich grup) i w jaki sposób? • Jakie grupy podmiotów w sposób nieuzasadniony (tzn.: nie oparte o obowiązujące procedury i dokumenty naborowe) czują się wykluczone z grona potencjalnych beneficjentów? Jakie działania informacyjne i promocyjne należy podjąć w celu zmiany ich przekonania o byciu wykluczonym? 	<p>Na podstawie wyników badania można wskazać, że regulaminy naborów oraz inna wymagana dokumentacja, co do zasady, nie ograniczają formalnie dostępu do naborów. Z drugiej strony można przyjąć, że realnie podnoszą one próg wejścia, głównie poprzez takie cechy dokumentacji jak jej obszerność, specjalistyczny („funduszowy”) język i rozproszenie informacji. Warto jednak pamiętać, że dokumenty formalne są generalnie uznawane za stosunkowo zrozumiałe, o czym piszemy w odpowiedzi na kolejne pytanie badawcze.</p> <p>Jednocześnie beneficjenci wskazują na znaczną czasochłonność zapoznawania się z dokumentacją oraz (szczególnie) opracowania elementów finansowych wniosku (budżet, uzasadnienia planowanych wydatków), co w praktyce skłania część podmiotów do korzystania z doradców zewnętrznych w procesie opracowywania wniosków o dofinansowanie – z usług</p>

Lp.	Pytanie	Odpowiedź
		<p>takich korzystali najczęściej beneficjenci priorytetów 1, 2, 6 i 9 FEŁ (odpowiednio od 81% do 93% badanych).</p> <p>Przedstawiciele IZ i IP uznają za właściwe podejmowanie działań, mających na celu dalsze upraszczanie dokumentacji związanej z naborami. Podkreślają oni jednocześnie, że znaczna część odpowiedzi na większość pytań wnioskodawców znajduje się w odpowiednich dokumentach – problemem bywa raczej niechęć lub nieumiejętność skutecznego zapoznania się z treściami w dokumentacji. Wskazują oni także na barierę, wynikająca z braku wiedzy „funduszonej” u części wnioskodawców (np. chodzi tu o takie pojęcia jak kwalifikowalność wydatków, koszty pośrednie etc.).</p> <p>Na podstawie wyników badania nie można wnioskować, aby regulaminy naborów (i dokumentacja towarzysząca) same w sobie dyskryminowały określone grupy – system został jednak zaprojektowany jako niedyskryminacyjny.</p>
3.	<p>Czy dokumentacja naborowa jest sformułowana czytelnie, poprawnie merytorycznie i trafnie w kontekście celów działań i FEŁ2027? Czy wszystkie wymagane załączniki są niezbędne na etapie oceny projektu?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jak wnioskodawcy oceniają kompleksowość i łatwość znalezienia dokumentacji naborowej oraz wszystkich dokumentów, wskazanych w tej dokumentacji, niezbędnych do przygotowania wniosku o dofinansowanie? • Jaki jest czas przygotowania wniosku o dofinansowanie? Przygotowanie których elementów wniosku (w tym załączników) jest najbardziej czasochłonne? 	<p>Większość beneficjentów uważa poszczególne dokumenty za zrozumiałe lub raczej zrozumiałe – taką opinię wyraża od 67,9% (lista definicji wskaźników, o ile w danym naborze była ona stosowana) do 83,1% badanych (formularz wniosku o dofinansowanie). Wielu badanych wskazuje natomiast na trudny i nie zawsze dla nich zrozumiały język, używany w części dokumentacji związanej z naborami. Jeżeli chodzi o niepotrzebne, zdaniem badanych wnioskodawców, załączniki, to w tym kontekście najczęściej wskazywano na wstępne oferty potencjalnych dostawców lub usługodawców.</p> <p>W wywiadach pojawia się jednak oczekiwanie stosowania prostszego języka, zapewnienia lepszej nawigacji po treści dokumentów, wcześniejszej publikacji dokumentacji, związanej z naborami wraz z interpretacjami („pytania i odpowiedzi”, przykłady dobrych/złych praktyk opisu projektu. Do tych kwestii nawiązujemy w rekomendacjach.</p>
4.	<p>Czy i w jakim stopniu proces oceny i wyboru projektów zapewnia przejrzystość i bezstronność w wyborze projektów do dofinansowania</p>	<p>Oceniamy, że proces oceny i wyboru projektów w FEŁ2027 zapewnia przejrzystość i bezstronność, a dostęp do naborów jest</p>

Lp.	Pytanie	Odpowiedź
	<p>oraz czy czas przeznaczony na składanie wniosków jest optymalny w kontekście dostępu do naborów dla potencjalnych beneficjentów? Czy karta oceny formalnej i merytorycznej jest przejrzysta i czytelna? Czy pytania zawarte w karcie są zrozumiałe i sformułowane w taki sposób, aby odpowiedzi nie budziły wątpliwości? Czy etap negocjacji (tam gdzie występuje) jest przejrzysty i czytelny?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jak był zorganizowany proces oceny projektów i jak on przebiegał? Czy pojawiały się jakieś problemy, a jeżeli tak, to jakie, na jakim etapie procesu występowały i jak były rozwiązywane? • Czy i jakiego rodzaju wyzwania związane są z zastosowaniem w FEŁ2021 kryterium negocjacyjnego? 	<p>adekwatny. Słabszym ogniwem wydają się kwestie organizacyjno-czasowe (długość oceny i realizacja części negocjacyjnej w projektach EFS+). Wyniki badań ilościowych i jakościowych wskazują, że mechanizmy naboru i oceny działają zgodnie z obiektywnymi, jawnymi zasadami, a reguły i kryteria są generalnie jasne i pozostają spójne z celami Programu. Wysoko oceniane są: obiektywizm, bezstronność, dostępność informacji o przebiegu oceny oraz jednoznaczność zasad – odsetki ocen „raczej dobre” i „bardzo dobre” dominują we wszystkich tych wymiarach. Jednocześnie beneficjenci sygnalizują potrzebę dalszego upraszczania języka dokumentacji i wzmocnienia działań informacyjnych. Przejrzystość wspiera system informatyczny CST2021 (wgląd w status sprawy), a praktyka wezwań do wyjaśnień/uzupełnień/poprawy wniosku o dofinansowanie realnie zmniejsza ryzyko eliminacji dobrych projektów z przyczyn formalnych lub merytorycznych.</p> <p>Badani rzadko wskazywali, że – mimo chęci – nie mieli możliwości aplikowania w ogłaszanych naborach. To pośrednio potwierdza adekwatność czasu i zasad dostępu (przy zastrzeżeniu, że złożoność materiałów skłania dużą część wnioskodawców do korzystania z usług doradców).</p> <p>Kluczowe elementy dokumentacji naborowej (regulaminy, wzór wniosku, instrukcje) większość wnioskodawców ocenia jako zrozumiałe i czytelne (ok. 70–80%). W praktyce pracy oceniających stosowane są rozwiązania wzmacniające rzetelność (np. „zasada dwóch par oczu” i – wprowadzone ostatnio – oddzielne karty dwóch oceniających), co sprzyja bezstronności.</p> <p>Jeśli chodzi o etap negocjacji, to w zestawie kryteriów wyboru dla działań EFS+ funkcjonuje ogólne kryterium podsumowujące „Negocjacje zakończyły się wynikiem pozytywnym”, co porządkuje logikę tego etapu. W wywiadach potwierdzono, że negocjacje są prowadzone według jasnych zasad i w odniesieniu do konkretnych (z góry ustalonych) spraw. Tym niemniej, przy większych konkursach wskazywano na trudność w zakończeniu negocjacji w zakładanym czasie (np. 14 dni), co stanowiło źródło</p>

Lp.	Pytanie	Odpowiedź
		<p>opóźnień (jest to jednak kwestia natury organizacyjnej, a nie element ograniczający przejrzystość procesu decydowania o udzieleniu wsparcia).</p> <p>Cały proces oceny należy ocenić pozytywnie. Jest on zorganizowany z użyciem mechanizmów ujednociających (praca KOP, spotkania w celu „kalibracji” oceny, weryfikacje wewnętrzne wyników oceny), a także praktyki doprecyzowań / uzupełnień kierowanych do wnioskodawców.</p> <p>Wyzwania związane z kryterium negocjacyjnym mają przede wszystkim charakter czasowo-organizacyjny (terminowość po stronie IZ/IP i wydolność zasobów kadrowych / eksperckich), nie zaś merytoryczny. W świetle wyników badania negocjacje są czytelne i prowadzone według upublicznionych reguł, przy czym wymagają lepszej kontroli czasu (narzędzi śledzenia postępów) i pewnej standaryzacji komunikacji w procesie negocjacji.</p>
5.	<p>Czy czas przyjęty na dokonanie oceny formalnej, merytorycznej wniosków o dofinansowanie oraz negocjacji (odpowiednio do wsparcia) jest adekwatny do ilości pracy niezbędnej do dokonania prawidłowej oceny w ramach poszczególnych naborów?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Czy ewentualne problemy z terminowym przeprowadzeniem poszczególnych etapów oceny dotyczą wybranych działań lub typów projektów? Jaki ewentualne działania naprawcze należałoby przedsięwziąć? • Czy ewentualne problemy z terminowością oceny mogą wynikać z innych problemów niż brak adekwatności założonego czasu do ilości pracy, takich jak zaangażowanie osób oceniających w ocenę w ramach innych działań lub też niewystarczająca liczba osób oceniających? 	<p>Wyniki badania nie ujawniają, aby przyjęte w systemie marginesy (ramy) czasowe – co do zasady – nie były wystarczające do przeprowadzenia rzetelnej oceny wniosków. W praktyce jednak okazują się napięte, a w przypadku większych naborów (z większą liczbą wniosków) oraz w naborach działań EFS+ okazują się niewystarczające (są przekraczane). To zaś przekłada się na odczuwalną długość procesu po stronie wnioskodawców. Wyniki badań wskazują, że mechanizm oceny jest dobrze zorganizowany, zapewniając jednocześnie bezstronność oraz jawność procesu; słabszym ogniwem pozostaje natomiast czas trwania procesu.</p> <p>Ponad połowa beneficjentów ocenia długość procedury od złożenia wniosku do ogłoszenia wyników jako raczej lub bardzo długą, przy jednocześnie wysokich ocenach obiektywizmu, rzetelności i przejrzystości zasad.</p> <p>Jednocześnie, różnego rodzaju ramy terminowe w procesie wyboru nie są uznawane za problematyczne. Przykładowo, czas przeznaczony na składanie wyjaśnień / wprowadzanie uzupełnień / poprawę wniosku, w zdecydowanie przeważającej mierze oceniany jest jako odpowiedni (blisko 70% ocen bardzo dobrych i</p>

Lp.	Pytanie	Odpowiedź
		<p>raczej dobrych – beneficjenci w odpowiedzi na pytanie, czy czas jest wystarczający / adekwatny).</p> <p>Odwołując się do wyników badań jakościowych wskazać można podstawowe przyczyny opóźnień, mianowicie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawiciele IZ/IP wskazują, że terminy rozstrzygnięć planuje się na podstawie szacowanej liczby wniosków; gdy wpływa ich „dużo więcej” i trwa jednocześnie ocena w kilku naborach, terminy ulegają zmianie. Wskazuje to na czynnik obciążeniowy, a nie na niewłaściwe założenia co do standardowego czasu oceny, • charakterystyczna jest zmienność pracochłonności oceny wniosków, która może powodować wydłużanie się oceny wniosków, • wzrost pracochłonności wynikał także z niekompletnego z informatyzowania systemu (np. uzgadnianie wyników oceny przez ekspertów poza systemem), jak również modelu oceny z wykorzystaniem kart (jedna karta vs. dwie odrębne); praktyka jednej karty współdzielonej przez dwóch ekspertów miała skracać czas oceny, lecz w praktyce generowała trudności koordynacyjne i generowała ryzyka terminowe (zależność od współoceniającego). <p>Etap negocjacji (w odpowiednich naborach / EFS+) jest oceniany jako czytelny i prowadzony według z góry określonych jasnych zasad, natomiast w większych konkursach trudne bywa „zamykanie” negocjacji w zakładanych terminach (np. 14 dni). Sytuację taką również identyfikujemy jako problem natury organizacyjnej, wymagający lepszej kontroli czasu (śledzenia zaawansowania) oraz standaryzacji komunikacji. Trzeba jednak pamiętać, iż generalna ocena jakości komunikacji z KOP jest wysoka. Jak wynika z badania ilościowego ok. 74% respondentów ocenia jakość komunikacji jako bardzo dobrą lub raczej dobrą (w tym 30% wystawia oceny bardzo dobre).</p> <p>Podsumowując, opóźnienia częściej pojawiają się w naborach w ramach działań EFS+ (projekty „miękkie”), rzadziej w EFRR/FST; w dużych naborach kumuluje się wolumen pracy i</p>

Lp.	Pytanie	Odpowiedź
		<p>obciążenia koordynacyjne związane z funkcjonowaniem KOP. Natomiast sam proces oceny przebiega przewidywalnie i transparentnie – co utrwala zaufanie wnioskodawców.</p>
6.	<p>Czy system przyjęty w ramach FEŁ2027 zapewni odpowiedni poziom komplementarności projektów?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jakie konkretne mechanizmy, w ramach systemu wyboru i oceny projektów, zostały zaprojektowane, aby dokonywać wyboru projektów o najwyższej komplementarności? • Czy, a jeżeli tak, to jakie typy komplementarności są premiowane w ramach przyjętego systemu i kryteriów wyboru projektów? 	<p>Tak jak wskazujemy w odpowiedzi na pytanie badawcze numer 13, kryteria wyboru projektów umożliwiały wybór projektów komplementarnych. W przypadku zawarcie wymogu komplementarności w kryterium dostępu (niezbędnym dla uzyskania wsparcia), można mówić o bardzo silnym mechanizmie jej zapewnienia. Z kolei kryteria punktowane premiowały (maksymalnie trzema punktami – ten zakres punktacji uznajemy za właściwy) projekty komplementarności uwzględniające.</p> <p>W poszczególnych typach projektów premiowano różne typy komplementarności względem np.: interwencji zaplanowanej w programie Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko 2021-2027, projektów ujętych w Strategii ZIT, projektów o zasięgu krajowym, projektów międzynarodowych (w kryterium Współpraca międzynarodowa), wobec projektów EFS+.</p> <p>Komplementarność jest wpisana w logikę instrumentów terytorialnych (ZIT/MOF), gdyż Program przewiduje wybór projektów ZIT z list realizujących cele strategii ZIT, co z natury rzeczy wymusza powiązania między przedsięwzięciami oraz ich spójność z planami rozwoju MOF. Tego typu powiązania o charakterze synergii w znacznym stopniu mają miejsce także i w przypadku innych naborów (zgłaszane do niego projekty realizują te same lub zbliżone cele, określone dla danego działania i priorytetu).</p> <p>Brak jest ustaleń badawczych, które wskazywałyby na faktycznie deklarowane we wnioskach typy komplementarności (spośród różnych ich typów dozwolonych w opisach kryteriów).</p>
7.	<p>Czy systemy informatyczne dedykowane dla obsługi systemu oceny i wyboru projektów w ramach FEŁ2027 są funkcjonalne, sprawne,</p>	<p>System oceniany jest jako sprawny, stabilny i dostępny. Beneficjenci nie sygnalizują większych trudności z przygotowaniem i złożeniem wniosków o dofinansowanie, a ewentualne problemy były jednostkowe i dotyczyły głównie kwestii technicznych. Wysokie oceny poszczególnych</p>

Lp.	Pytanie	Odpowiedź
	<p>intuicyjne i zapewniające ergonomię użytkowania? Jeśli nie, to co należy w nich poprawić?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Czy ewentualne problemy w funkcjonowaniu systemów dotyczą wszystkich typów działań / instytucji pośredniczących, czy tylko wybranych z nich? • Czy obecny kształt tych systemów ma tylko wpływ na wygodę i czas oceny, czy też może też niekorzystnie wpływać na trafność i rzetelność prowadzonej oceny? 	<p>funkcjonalności systemu artykułowali zarówno użytkownicy aplikacji SOWA EFS, jak i WOD2021 (aplikacja do obsługi wniosków EFRR i FST) – nieco wyższe noty wystawiali aplikujący o wsparcie w ramach funduszu EFS+. Pozytywne opinie wyrażają także osoby oceniające wnioski – tu wskazuje się na rozważenie możliwości wprowadzenia do systemu funkcjonalności pozwalającej na wypełnianie kart oceny wniosków w aplikacji, co zdaniem części rozmówców mogłoby wpłynąć na przyspieszenie oceny projektów. Sam system nie wymaga zasadniczych modyfikacji, jednak warto rozważyć zgłaszane przez użytkowników trudności – po wcześniejszej analizie kosztów i korzyści – zarówno FEŁ2027, jak i innych krajowych oraz regionalnych programów wykorzystujących te narzędzia.</p>
8.	<p>Czy przyjęta w ramach FEŁ2027 procedura odwoławcza zapewnia bezstronność, przejrzystość oraz terminowe rozpatrywanie protestów?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jakie konkretne mechanizmy i rozwiązania pozwalają zachować maksymalną przejrzystość, bezstronność i terminowość całej procedury odwoławczej? • Czy wyżej wymienione cechy procedury odwoławczej były identyczne (w teorii i praktyce) w ramach wszystkich instytucji pośredniczących FEŁ2027, czy też pojawiały się jakieś zróżnicowania? 	<p>W świetle zebranego materiału oceniamy, że przyjęta w FEŁ2027 procedura odwoławcza zapewnia bezstronność i przejrzystość, natomiast w praktyce występują problemy z terminowością rozpatrywania protestów – głównie w naborach o dużej skali i złożoności. Chociaż w ostatnim czasie sytuacja w tym zakresie poprawia się (po rezygnacji z rozwiązania scentralizowanego rozpatrywania protestów przez IZ, a więc także w zakresie rozstrzygnięć dokonywanych na poziomie IP).</p> <p>Ustalenia badawcze wskazują, że system wyboru – w tym ścieżka odwoławcza – jest projektowany i realizowany w sposób rzetelny, z wysokim poziomem jawności działań oraz obiektywizmu w ocenie (dotyczy to także procedury odwoławczej). To właśnie bezstronność i przejrzystość zostały zidentyfikowane jako jedne z najsilniejszych stron funkcjonowania systemu oceny i wyboru FEŁ2027. W wywiadach jakościowych zwracano uwagę, że reguły odwołań są jasno i klarownie opisane w dokumentacji (regulaminach naborów), a sam tryb przeprowadzania oceny na etapie rozpatrywania protestów jest czytelny. Rzadko artykułowano postulaty „poprawy”; dotyczyły raczej przyspieszenia działań proceduralnych niż kwestii merytorycznych.</p>

Lp.	Pytanie	Odpowiedź
		<p>Kluczowym wyzwaniem pozostaje czas rozpatrywania protestów. W badaniu wskazywano, że przy dużej liczbie odwołań (średnio znacznie większej niż w poprzednim okresie finansowym – RPO WŁ 2014-2020; co najmniej ok. 10% wniosków ocenianych negatywnie kierowanych jest do procedury protestowej) i ograniczonych zasobach kadrowych trudno jest utrzymać szybkie tempo prac (weryfikacje formalne, ocena ekspercka zarzutów podnoszonych w protestach). Praktyka pokazuje, że nawet przy jasnych zasadach procedury „wąskie gardła” po stronie obsługi merytorycznej potrafią wydłużyć horyzont rozstrzygnięć. Jednocześnie eksperci oceniający (w trybie protestowym) podkreślali, że procedura jest opisana i przebiega klarownie.</p> <p>W badaniu zakładaliśmy weryfikację, czy przebieg i praktyka procedury odwoławczej różni się między IZ i IP. Na poziomie warunków i zasad rozpatrywania protestów nie zidentyfikowano żadnych istotnych rozbieżności (godnych specjalnej uwagi zróżnicowań) – wskazywano, że uregulowania dotyczące rozpatrywania protestów są bardzo podobne (różnicuje je raczej specyfika naboru i typów projektów). Różnice, o ile występują, mają charakter praktyczny. Wynikają m.in. z wolumenów spraw oraz obciążenia zespołów w poszczególnych instytucjach.</p> <p>Podsumowując, konstrukcja procedury odwoławczej FEŁ2027 jest odpowiednia i wiarygodna w wymiarze bezstronności i przejrzystości oraz jakości merytorycznej (tylko jeden przypadek – na ok. 40 – rozstrzygnięcia sądowego nakazującego powtórzenie procedury z uwagi na uchybienia formalne). Wyniki badania oznaczają ocenę pozytywną, naturalnie z uwzględnieniem ewentualnych zmian organizacyjnych, umożliwiających sprawniejszą reakcję na spiętrzenia, wynikające z liczby składanych protestów.</p>

6 Obszar II – tabela odpowiedzi na pytania ewaluacyjne

Lp.	Pytanie	Odpowiedź
9.	<p>Czy kryteria wyboru projektów są spójne z założeniami i celami działań i FEL2027? Czy punktacja przypisana do poszczególnych kryteriów oceny projektów jest odpowiednia / adekwatna?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Czy skale i uwzględniane w ich ramach przedziały, stosowane w kryteriach punktowych (punktowanych), są odpowiednio zróżnicowane wewnętrznie (podział na przedziały), aby umożliwić oczekiwane zróżnicowanie oceny projektów w związku logiką interwencji poszczególnych działań wspierających oraz cechami wnioskowanych projektów? Czy, a jeśli tak, to jakie zmiany w tym zakresie będą uzasadnione? • Czy liczba kryteriów punktowych (punktowanych) w danym zestawie jest odpowiednia, tzn. czy jest wystarczająca, aby poddać ocenie punktowej wszystkie zasadnicze elementy logiki interwencji danego działania wspierającego? W związku z tym, w przypadku jakich zestawów kryteriów (działań wspierających) wskazane byłyby zmiany, prowadzące do uzupełnienia zestawu o nowe kryteria punktowane, czy też ograniczenia liczby kryteriów (gdy nie nawiązują do logiki interwencji)? 	<p>Kryteria umożliwiają wybór projektów odpowiadających celom Programu i jego poszczególnych priorytetów. Przypisana do kryteriów punktacja (skala) wspiera realizację tych celów i w większości przypadków nie budzi wątpliwości. Kryteria punktowane są wystarczająco liczne (część z nich ma charakter rozstrzygający) i pozwalają wybrać projekty rekomendowane do wsparcia, zgodne z logiką poszczególnych działań.</p> <p>Tylko w pojedynczych przypadkach można mówić o nieoptymalnym dopasowaniu kryteriów punktowych do celów wsparcia. Z jednej strony występują kryteria nie związane bezpośrednio z merytorycznym zakresem wsparcia w danym działaniu – w ich przypadku można rozważyć zakres ich stosowania i/lub zmniejszeniu maksymalnej liczby punktów do uzyskania: np. Współpraca międzynarodowa, Zielone zamówienia, Zaangażowanie kobiet i osób młodych, Zielone miejsca pracy, Wykorzystanie rozwiązań z POKL lub POWER, Inicjatywa Nowy Europejski Bauhaus (NEB). Z drugiej strony warto zwiększyć znaczenie kryteriów mogących pozytywnie wpływać na wartość merytoryczną projektów i realizację celów (założonych w Programie wskaźników) poszczególnych działań i priorytetów.</p>
10.	<p>Czy kryteria wyboru projektów sformułowane są w sposób obiektywny, zrozumiały, trafny, przejrzysty, łatwo weryfikowalny i jednoznaczny?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jak oceniane są (ww.) cechy decydujące o jakości kryteriów” z jednej strony przez wnioskodawców skutecznych (beneficjenci), a z drugiej przez wnioskodawców nieskutecznych? Jeżeli ustalenia w tym względzie będą istotnie różne (zależnie od grupy), to jakie czynniki mają tu decydujące znaczenie? • Jakie propozycje zmian w kształcie i opisie projektów będą zasadne, aby ocena jakości kryteriów była bardziej jednolita (lub przynajmniej umożliwiała wzrost jednolitości oceny) wśród projektodawców o różnym statusie ich wniosków (ocenione pozytywnie vs. ocenione negatywnie)? 	<p>Kryteria były generalnie uznawane za prawidłowo sformułowane i stosunkowo jednoznaczne. Tylko 3% beneficjentów, badanych w badaniach ilościowych, wskazywało, że są one całkowicie lub częściowo niezrozumiałe. Nie oznacza to, że część stosowanych kryteriów nie była uznawana za budzącą wątpliwości lub nie do końca zrozumiała, tego typu postulaty zgłaszano na przykład w stosunku do takich kryteriów jak zrównoważony rozwój, odporność infrastruktury na zmiany klimatu, czy też zgodność projektu z Kartą Praw Podstawowych. Udział osób krytycznie oceniających kryteria nie był jednak wysoki, przeważnie nie przekraczał 10%.</p>

Lp.	Pytanie	Odpowiedź
		<p>W rekomendacjach proponujemy działania mające prowadzić do poprawy lepszemu zrozumieniu kształtu kryteriów przez wnioskodawców, na przykład poprzez opracowanie komentarza do kryteriów, zawierającego wskazówki interpretacyjne, dotyczące rozumienia wymogów wynikających z poszczególnych kryteriów stosowanych w danym naborze.</p> <p>Wskazywano także (szczególnie podkreślali to przedstawiciele nieskutecznych wnioskodawców), że celowe byłoby udoskonalenie komunikacji pomiędzy osobami oceniającymi i wnioskodawcami, poprzez bardziej klarowne formułowanie uwag.</p> <p>Zwracano też uwagę na to, żeby starać się (co oczywiście jest bardzo trudne), aby zakres kompetencji ekspertów pokrywał specyfikę (idealnie) wszystkich składanych projektów, a przynajmniej ich znaczącej większości. W rezultacie powinno to pozwolić na zwiększenie udziału projektów ocenianych pozytywnie.</p>
11.	<p>Czy dobór kryteriów wyboru projektów umożliwi wybór projektów optymalnych z punktu widzenia logiki interwencji i celów FEŁ2027 (w tym zdolność kryteriów do wpływania na realną jakość przedkładanych projektów)?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Które z kryteriów wyboru projektów (w poszczególnych zastawach kryteriów) mają największy wpływ na wybór projektów, optymalnych z punktu widzenia logiki interwencji działań wspierających i celów FEŁ2027? • Jak powinien wyglądać opis kryterium / kryteriów najważniejszego / najważniejszych z punktu widzenia oceny spełnienia przez projekt logiki interwencji i celów FEŁ2027, aby zapewnić oczekiwaną konfigurację projektu (pod kątem tych właśnie kryteriów), prowadzącą do podniesienia jego jakości? 	<p>Oceniamy, że obecny zestaw kryteriów umożliwia wybór projektów optymalnych z punktu widzenia logiki interwencji i celów FEŁ2027 – choć jego skuteczność obniża się tam, gdzie do zestawów trafiają kryteria „dodatkowe” o słabszej mocy selekcyjnej (np. wybrane horyzontalne). W badaniu ilościowym odsetki wskazań na problematyczność kryteriów z obszaru innowacyjności / transformacji były ogólnie niskie, ale najwyższe dla „Innowacyjnych technologii”, następnie „Dotacja warunkowa” i „Wpisywanie się w RIS” – co sugeruje, że niektóre kluczowe kryteria wymagają doprecyzowania na poziomie ich interpretacji zamiast zmiany ich sensu. Poza tym w raporcie postulujemy ograniczenie stosowania wybranych kryteriów („Współpraca międzynarodowa”, „Zielone zamówienia”, „NEB”) do przypadków, gdzie mają realny związek z celem naboru – co wzmocni selekcyjność pozostałych kryteriów. Uważamy, że duże znaczenie należy przywiązywać do kryteriów punktowanych na skalach, bowiem to one mają dużą wartość selekcyjną. W gronie dobrych projektów (a więc spełniających kryteria ocen formalnej i formalno-merytorycznej, to właśnie takie kryteria mają ostatecznie</p>

Lp.	Pytanie	Odpowiedź
		<p>kluczową wartość selekcyjną, bowiem pozwalają na różnicowanie oceny merytorycznej. Naturalnie, warunkiem koniecznym prawidłowego funkcjonowania kryteriów jest wysokiej jakości ocena ekspercka. De facto, to ona przesądza o odpowiednim zastosowaniu kryteriów (chodzi tu o głęboką znajomość zagadnień / obszarów, których dotyczą wnioskowane projekty. Ponadto, z punktu widzenia logiki interwencji znaczenia mają również kryteria zapewniające optymalizację dystrybucji wsparcia, a więc takie które dotyczą łańcucha interwencji: problem – działanie – rezultat/wskaźnik - budżet/wykonalność.</p> <p>W szczególności chodzi tu o takie obszary oceny jak: (i) spójność z celem szczegółowym/rezultatami działania (trafność), która weryfikuje, czy projekt odpowiada na zdefiniowaną zmianę i zapewnia wkład do mierzalnych rezultatów Programu, (ii) jakość logiki projektu i wskaźników (adekwatność wskaźników do zadań i realność wartości docelowych), wykonalność/zdolność realizacyjna i gotowość, skorelowane z częścią zadań, budżetu i źródeł finansowania, a także (iii) kwalifikowalność i racjonalność kosztów, która wpływa na realność projektu.</p>
12.	<p>Które z kryteriów wyboru projektów poddanych badaniu należy utrzymać, które należy przeformułować, a które nie powinny być stosowane w przyszłości i dlaczego? Czy i jakie kryteria należy dodać i dlaczego?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Które z kryteriów nastroczały największych problemów z ich zrozumieniem, oceną spełnienia kryteriów i na czym te problemy polegały? • Czy w naborach stosowane są kryteria wyboru projektów, które nie są niezbędne lub generują znaczne obciążenia administracyjne dla instytucji organizujących nabory, ekspertów oceniających projekty czy potencjalnych wnioskodawców? Jeśli tak, to które są to kryteria? 	<p>Stosowanie kryteriów horyzontalnych (w tym zgodności projektów z zapisami KPP i postanowieniami KPON, zasadami równościowymi) nie budzi wątpliwości, natomiast sposób ich opisanie we wniosku, a następnie sposób ich oceny, nie był dla wnioskodawców oraz osób oceniających zrozumiały i jednoznaczny.</p> <p>Nie do końca zrozumiałe i czasochłonne były także kryteria związane z tematyką projektów, jak np. Innowacyjne technologie. Problematiczne było zawarcie w treści kryterium zobowiązania do zakończenia realizacji projektu do 2026 r. – wydłużony czas oceny wniosków mógł poważnie utrudnić spełnienie tego zobowiązania.</p> <p>Wątpliwości budzi także znaczny udział kryteriów punktowych nie dotyczących bezpośrednio obszaru wsparcia w danych działaniach. Więcej informacji w tym zakresie zawarto w rozdz. 4.2 oraz w odpowiedzi na pytanie badawcze numer 9.</p>

Lp.	Pytanie	Odpowiedź
13.	<p>Czy kryteria wyboru projektów umożliwiają wybór projektów komplementarnych? Czy kryteria wyboru projektów są preferencyjne dla projektów komplementarnych?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jakie mechanizmy wyboru projektów komplementarnych sprawdzają się w praktyce? • Czy pojęcie komplementarności jest dobrze rozumiane przez wnioskodawców i interpretowane tak samo zarówno przez oceniających, jak i potencjalnych beneficjentów? 	<p>Kryteria premiujące komplementarność ocenianych projektów wobec innych projektów występowały w wielu działaniach FEŁ 2027. Miały one charakter kryteriów dostępu (np. w Działaniu 01.04 Cyfryzacja lub Działaniu 02.01 Efektywność energetyczna), ale także kryteriów punktowych (np. działania 05.02 Rewitalizacja obszarów miejskich i 05.03 Rewitalizacja obszarów wiejskich; premowano komplementarność wobec projektów objętych dofinansowaniem z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus). Zarówno w badaniach jakościowych, jak i ilościowych badani nie mieli jakichkolwiek znaczących uwag do przyjętych mechanizmów premiowania komplementarności. Można przyjąć, że generalnie kryteria wyboru projektów umożliwiają wybór projektów komplementarnych, przykładowo taką opinię wyraża 58% przebadanych członków Komitetu Monitorującego.</p> <p>Nie jesteśmy natomiast w stanie odpowiedzieć na pytanie o sposób rozumienia pojęcia komplementarności przez osoby oceniające wnioski, a także przez potencjalnych beneficjentów – wymagałoby to realizacji znacznie bardziej pogłębionych badań, skoncentrowanych na tej kwestii.</p>
14.	<p>Czy kryteria wyboru projektów stanowią barierę w dostępie do środków z FEŁ2027 dla potencjalnych beneficjentów? Jeżeli tak, to na czym polega zidentyfikowany problem?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jakiego rodzaju kryteria miały największy wpływ na nieprzyznanie wsparcia? • Jakiego rodzaju działania należałoby podejmować i/lub rozwijać by służyły lepszemu rozumieniu przez wnioskodawców kryteriów wyboru projektów, w tym związanych z rozumieniem zasad horyzontalnych? 	<p>Oceniamy, że kryteria wyboru projektów co do zasady nie stanowią bariery w dostępie do środków FEŁ2027. W badaniu ilościowym większość z ocenianych kryteriów nie była uznawana za problematyczne (58% bez uwag), a lista kryteriów sprawiających trudność jest relatywnie krótka (17 pozycji). Z wywiadów jakościowych wynika także, że kryteria horyzontalne (dotyczące polityk horyzontalnych) rzadko są przyczyną nieprzyznania wsparcia. Ekspertki wskazują, iż wnioskodawcy mają trudność z adekwatnym opisaniem spełnienia KPP/KPON czy równości, co skutkuje wezwaniem do wyjaśnień, ale po doprecyzowaniu spełnienie tych wymogów zazwyczaj nie stanowi problemu. Beneficjenci postrzegają te kryteria jako oczywiste, a konieczność szczegółowego uzasadniania – jako czasochłonną i powtarzalną, niekiedy wymagającą wsparcia doradców. W praktyce to etap uzupełnień/wyjaśnień redukuje ryzyko odrzucenia projektu z tego tytułu.</p>

Lp.	Pytanie	Odpowiedź
		<p>Badanie nie dostarcza wniosków, które kryteria mają największy wpływ na nieprzyznanie dofinansowania. Natomiast można wskazać, że najwyższe wskaźniki problematyczności dotyczą raczej kryteriów merytorycznych o większej złożoności interpretacyjnej, a kryteria horyzontalne rzadko prowadzą do negatywnej decyzji –powodują raczej konieczność doprecyzowania. Innymi słowy, ryzyko niepowodzenia w selekcji rośnie tam, gdzie wnioskodawca nie potrafi przełożyć wymagań merytorycznych na spójną logikę projektu i mierzalne wskaźniki.</p> <p>Materiał badawczy wskazuje na potrzebę działań operacyjno-informacyjnych tj. podawania przykładów adekwatnych do typu projektów – np. dla zasad horyzontalnych oraz oferowania szkoleń/webinarów i materiałów objaśniających ukierunkowanych na trudniejsze zagadnienia niezbędne do uwzględnienia we wnioskach aplikacyjnych (w tym interpretacje dotyczące sposobu rozumienia kryteriów). Wskazane kierunki wynikają zarówno z postulatów płynących od wnioskodawców, jak i z pozytywnych ocen przydatności wszelkich form informacyjno-edukacyjnych.</p>

7 Tabela rekomendacji

Wniosek	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny	Program operacyjny, którego dotyczy rekomendacja
<p>1. Zdaniem części beneficjentów, dokumentacja dotycząca poszczególnych naborów zawierała zbyt mało praktycznych przykładów wypełniania wniosku o dofinansowanie i załączników do niego, co mogło utrudniać przygotowanie wniosku projektowego. Szczególne wątpliwości wśród beneficjentów budziły kryteria dotyczące zgodności projektu z zasadami horyzontalnymi, często mieli oni problemy z ich zrozumieniem. (przede wszystkim w odniesieniu do zgodności projektu z KPP, KPON oraz zasadami równościowymi).</p>	<p>W przypadku ogłaszania kolejnych naborów wniosków w ramach obecnego programu lub jego następcy należałoby dążyć do wskazywania w dokumentacji negatywnych (aby uniknąć bezrefleksyjnego kopiowania) przykładów wypełniania danego elementu wniosku o dofinansowanie lub załączników do niego, na przykład dotyczące sposobu respektowania zasad horyzontalnych w przypadku projektów o stricte inwestycyjnym charakterze. Należy też uzupełnić dokumentację dotyczącą poszczególnych naborów o wskazówki interpretacyjne, dotyczące</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zadbanie, w procesie przygotowywania dokumentacji, o jak największą liczbę negatywnych przykładów wypełniania wniosku i załączników do niego. • Organizacja spotkań informacyjnych, szkoleń, webinarów dotyczących zasad horyzontalnych. • Stworzenie zakładki w serwisie Programu FEŁ2027 poświęconej zasadom horyzontalnym –z przedstawieniem zasad oraz z repozytorium dokumentów strategicznych, publikacji, prezentacji, opracowań, przewodników, poradników, a także materiałów prezentujących dobre praktyki i przykłady stosowania zasad 	<p>IZ FEŁ 2027: Departament Wdrażania EFS Departament Wdrażania Programu Regionalnego RP Departament Promocji Departament Polityki Regionalnej i Współpracy Zagranicznej IP FEŁ 2027: Centrum Obsługi Przedsiębiorcy Wojewódzki Urząd Pracy w Łodzi</p>	30 września 2026	Programowa operacyjna	System realizacji polityki spójności	FEŁ 2027 i ew. jego następcą

Wniosek	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny	Program operacyjny, którego dotyczy rekomendacja
<p>Jednocześnie ponad 1/3 respondentów wskazuje na potrzebę organizacji szkoleń, spotkań informacyjnych poświęconych temu obszarowi (zarówno beneficjentów realizujących projekty z EFRR, FST czy EFS+).</p> <p>Z badania wynika także, iż część wnioskodawców oraz ekspertów oceniających napotyka trudności w interpretacji zastosowania kryteriów (odpowiedniego odniesienia się do nich) na etapie przygotowywania wniosków.</p> <p>Ponadto, wskazywano, że niekiedy jest zbyt mało czasu na zapoznanie się z dokumentacją i odpowiednie przygotowanie wniosku projektowego.</p>	<p>kryteriów stosowanych w danym naborze. Celowe byłoby także wdrożenie rozwiązań organizacyjnych umożliwiających wcześniejszą publikację dokumentacji dotyczącej poszczególnych naborów. Warto też dążyć do intensyfikacji działań edukacyjnych, służących lepszemu rozumieniu horyzontalnych zasad UE przez wnioskodawców, beneficjentów, oceniających wnioski o dofinansowanie oraz przedstawicieli IZ i IP.</p>	<p>horyzontalnych w projektach.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przygotowanie i upowszechnienie prezentacji multimedialnej nt. stosowania zasad horyzontalnych w Programie FEŁ2027. • Wskazanie w regulaminach wyboru projektów, linków odsyłających do kluczowych dokumentów dotyczących zasad horyzontalnych, ułatwiających wnioskodawcom ich zrozumienie. • Opracowanie dokumentu prezentującego kryteria stosowane w danym naborze wraz z komentarzem zawierającym wskazówki interpretacyjne, dotyczące rozumienia wymogów wynikających z poszczególnych 					

Wniosek	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny	Program operacyjny, którego dotyczy rekomendacja
		<p>kryteriów stosowanych w naborze.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozważenie możliwości wdrożenia rozwiązania organizacyjnego zapewniającego wcześniejszą publikację dokumentacji związanej z naborami. 					
<p>2. Niektóre szkolenia i spotkania informacyjne dla wnioskodawców bywały nieco zdominowane przez przedstawicieli doświadczonych wnioskodawców oraz firm pomagających przygotować wnioski. Przedstawiciele mniej doświadczonych wnioskodawców miewali problemy lub obawiali się zapytać o bardziej podstawowe informacje.</p>	<p>W wybranych naborach, o dużej liczbie wnioskodawców, należy rozważyć organizowanie oddzielnych szkoleń lub części szkoleń dla niezbyt doświadczonych wnioskodawców, na których byłyby szczegółowo omawiane podstawowe informacje i zasady, związane z przygotowaniem wniosku o dofinansowanie.</p>	<p>Zaprojektowanie szkoleń i spotkań informacyjnych, dla wybranych działań o dużej potencjalnej liczbie wnioskodawców (np. działania w zakresie wspierania konkurencyjności, transformacji gospodarczej, efektywności energetycznej i OZE, integracji społecznej i kształcenia), w taki sposób, aby albo dzielić je na dwie części „podstawową” – dla mniej doświadczonych wnioskodawców i „zaawansowaną” – dla wszystkich wnioskodawców</p>	<p>IZ FEŁ 2027: Departament Promocji Departament Polityki Regionalnej i Współpracy Zagranicznej IP FEŁ 2027: Centrum Obsługi Przedsiębiorcy Wojewódzki Urząd Pracy w Łodzi</p>	<p>30 września 2026</p>	<p>Programowa operacyjna</p>	<p>System realizacji polityki spójności</p>	<p>FEŁ 2027 i ew. jego następcę</p>

Wniosek	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny	Program operacyjny, którego dotyczy rekomendacja
		lub też organizacja oddzielnych szkoleń / spotkań dla tych obu grup.					
3. Część uwag zgłaszanych do systemu wyboru dotyczy niewystarczających (zdaniem wnioskodawców) uzasadnień do negatywnych ocen formułowanych przez ekspertów KOP. Rodzi to wrażenie braku profesjonalizmu w ocenie, a także generuje przeświadczenia o subiektywizmie oceny. Problem ten dotyczy trudnych co do zasady interpretacji kryteriów dotyczących innowacyjności, innowacyjnych technologii, czy oceny skali innowacyjności.	W działaniach szkoleniowych kierowanych do ekspertów oceniających projekty, należy położyć nacisk na kwestie związane z wypracowywaniem uzasadnień do formułowanych ocen wniosków o dofinansowanie. W ramach szkoleń należy prezentować przykłady obrazujące jak powinno wyglądać dobre uzasadnienie oceny eksperckiej (w odniesieniu do wybranych kryteriów – tu: obszar innowacyjności, badań i rozwoju oraz konkurencyjności). Doprowadzenie do tworzenia odpowiednio pojemnych, zrozumiałych i rzeczowych uzasadnień	Opracowanie przykładów dobrych uzasadnień do formułowanych ocen (dobre praktyki). Następnie, włączanie ich do programów szkoleń / spotkań informacyjnych dla ekspertów (również uwzględnienie w materiałach szkoleniowych – jeśli są tworzone). Przykłady dobrych praktyk, dotyczących wyczerpującego uzasadnienia oceny eksperckiej należy przygotować wariantowo, odpowiednio dla działań wspierających w ramach EFS+ oraz dla środków wsparcia, pochodzących z funduszy EFRR i FST).	IZ FEŁ 2027: Departament Promocji Departament Polityki Regionalnej i Współpracy Zagranicznej IP FEŁ 2027: Centrum Obsługi Przedsiębiorcy Wojewódzki Urząd Pracy w Łodzi	30 września 2026	Programowa operacyjna	System realizacji polityki spójności	FEŁ 2027 i ew. jego następcę

Wniosek	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny	Program operacyjny, którego dotyczy rekomendacja
	mieć będzie również walor edukacyjny dla samych wnioskodawców, co nie będzie bez znaczenia dla podniesienia efektywności procesów wnioskowania o dofinansowanie w ramach środków FEŁ (także przyszłego programu).						
4. W toku przygotowania narzędzia inwentaryzującego kryteria wyboru projektów zidentyfikowano pola do zwiększenia przejrzystości sposobu prezentacji informacji w załączniku do regulaminów projektów, jakimi są kryteria wyboru projektów. Zestawy kryteriów są publikowane w różny sposób, zarówno co do formy (pdf/word), jak i sposobu przedstawienia: zestaw dotyczący jedynie danego naboru/wyciąg z kryteriów wyboru	Pomimo, że przejrzystość sposobu prezentacji informacji w dokumentacji naborowej nie jest szczególnie często artykułowanym problemem, to dążąc do doskonalenia tego obszaru, rekomendujemy zastosowanie jednolitego sposobu prezentacji kryteriów we wszystkich naborach. Rekomendujemy: <ul style="list-style-type: none"> • publikowanie zestawów kryteriów odnoszących się bezpośrednio do konkretnego naboru, 	W procesie przygotowywania dokumentacji dotyczącej poszczególnych naborów należy zadbać, aby załącznik <i>Kryteria wyboru projektów</i> był wystandaryzowany w formie i treści.	IZ FEŁ 2027: Departament Wdrażania EFS Departament Wdrażania Programu Regionalnego RP Departament Promocji IP FEŁ 2027: Centrum Obsługi Przedsiębiorcy	30 września 2026	Programowa operacyjna	System realizacji polityki spójności	FEŁ 2027 i ew. jego następcę

Wniosek	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny	Program operacyjny, którego dotyczy rekomendacja
<p>projektów dla danej osi FEŁ2027. Dodatkowo pliki z zestawami kryteriów pobierane z portalu funduszeue.lodzkie.pl/naborzy, mają różne nazewnictwo, od dość szerokiego opisu zawartości pliku, po bardzo szczątkowy i nie odnoszący się do danego naboru. Część z zestawów nie zawiera także spisów ułatwiających nawigowanie po dokumencie – w przypadku różnych grup kryteriów, dużej liczby kryteriów, tym różnych kryteriów dla danego typu projektu w naborze, brak wbudowanego mechanizmu nawigacyjnego utrudnia odnalezienie interesującego kryterium. Zestawy kryteriów w formacie word zawierają niepotrzebne spacje i enter, co sprawia, że plik</p>	<p>a w przypadku kryteriów odnoszących się do różnych działań / typów projektów w jednym naborze - jednoznacznie wskazanie, które kryteria odnoszą się do danego typu / naboru.</p> <ul style="list-style-type: none"> • wprowadzenie jednolitego formatu plików (preferowany PDF dostępny cyfrowo), • ujednoczenie struktury dokumentów (np. spis treści, podział na kryteria, numeracja), • stosowanie jednolitego nazewnictwa plików – przyjęcie stałego schematu nazwy (np. „Kryteria_wyboru_projektów_[oś priorytetowa/numer naboru]_data”), eliminacja nazw ogólnych i niepowiązanych z konkretnym naborem, 		Wojewódzki Urząd Pracy w Łodzi				

Wniosek	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny	Program operacyjny, którego dotyczy rekomendacja
<p>może nie być wystarczająco dostępny dla osób ze szczególnymi potrzebami (dotyczy głównie naborów EFS). Pomimo, że jedynie niewielka część beneficjentów (5,4%) negatywnie ocenia przejrzystość sposobu prezentacji informacji w dokumentacji naborowej, a wątek ten pojawia się jedynie w pojedynczych wywiadach pogłębionych z ekspertami oceniającymi wnioski o dofinansowanie, to wydaje się, że warto byłoby uporządkować ww. kwestie, by maksymalnie zwiększyć przejrzystość informacji i uprościć a) proces „odnajdywania” kryteriów dotyczących danego naboru oraz b) nawigowanie po dokumencie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wprowadzenie nawigacji w dokumentach – zamieszczanie spisu treści z aktywnymi odnośnikami (w przypadku dokumentów elektronicznych), stosowanie czytelnych nagłówek, • dokonanie eliminacji błędów edytorskich w plikach Word (zbędnych spacji i enterów), • dostosowanie dokumentów do standardów dostępności (WCAG), by ułatwić korzystanie osobom ze szczególnymi potrzebami. 						

Wniosek	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny	Program operacyjny, którego dotyczy rekomendacja
5. Część kryteriów punktowych ma mały wpływ na jakość zgłaszanych projektów, w niskim stopniu selekcjonuje projekty i zostało ocenionych jako możliwe do usunięcia z listy szeroko stosowanych kryteriów. Są to: Współpraca międzynarodowa, Zielone zamówienia, Inicjatywa Nowy Europejski Bauhaus (NEB)".	Ograniczenie roli kryteriów: Współpraca międzynarodowa, Zielone zamówienia, Inicjatywa Nowy Europejski Bauhaus (NEB) do pojedynczych naborów, w których istnieją merytoryczne przesłanki do ich stosowania.	Aktualizacja „Kryteriów wyboru projektów Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027” poprzez silne ograniczenie zastosowania kryteriów: Współpraca międzynarodowa, Zielone zamówienia, Inicjatywa Nowy Europejski Bauhaus (NEB).	IZ FEŁ 2027: Departament Polityki Regionalnej i Współpracy Zagranicznej	30 września 2026	Programowa operacyjna	System realizacji polityki spójności	FEŁ 2027 i ew. jego następcą

8 Spis tabel, wykresów, schematów

Spis tabel

Tabela 1.	Liczba naborów w FEŁ2027 i liczba złożonych w nich wniosków o dofinansowanie	20
Tabela 2.	Podpisane umowy wsparcia projektów w FEŁ2027	21
Tabela 3.	Liczba kryteriów w pojedynczych naborach w FEŁ2027 – w zależności od Priorytetu i typu naboru	27
Tabela 4.	Stopień zrozumiałości informacji zawartych w poszczególnych elementach dokumentacji naborów	40
Tabela 5.	Postulowana tematyka spotkań informacyjnych i szkoleń w procesie przygotowywania wniosków o dofinansowanie projektów.....	54
Tabela 6.	Wątpliwości związane z kryteriami [kryteria horyzontalne]	72
Tabela 7.	Kryteria horyzontalne budzące wątpliwości beneficjentów wg funduszu	73
Tabela 8.	Wątpliwości związane z kryteriami w podziale na osie priorytetowe [obszar: kryteria horyzontalne].....	77
Tabela 9.	Wątpliwości związane z kryteriami [obszar: innowacyjność i transformacja]	78
Tabela 10.	Wątpliwości związane z kryteriami w podziale na osie priorytetowe [obszar: innowacyjność i transformacja].....	83
Tabela 11.	Wątpliwości związane z kryteriami [kryteria operacyjne]	85
Tabela 12.	Wątpliwości związane z kryteriami w podziale na osie priorytetowe [obszar: kryteria organizacyjne]	88
Tabela 13.	Wątpliwości związane z kryteriami [obszar: klimat i ekologia]	90
Tabela 14.	Wątpliwości związane z kryteriami w podziale na osie priorytetowe [obszar: klimat i ekologia].....	93

Spis wykresów

Wykres 1.	Uznawane za najbardziej czasochłonne czynności związane z przygotowaniem wniosku o dofinansowanie	29
Wykres 2.	Przygotowanie elementów wniosku o dofinansowanie i/lub załączników do wniosku, które było uznawane przez beneficjentów za najbardziej czasochłonne	30
Wykres 3.	Ocena poszczególnych aspektów związanych z naborami wniosków o wsparcie	32
Wykres 4.	Jak oceniacie Państwo długość procesu oceny projektu (czas od dnia złożenia wniosku do dnia ogłoszenia wyników oceny), czy był on	34
Wykres 5.	Jak oceniacie Państwo następujące aspekty naboru wniosków o wsparcie?	35

Wykres 6.	Jak oceniacie Państwo proces składania wyjaśnień/uzupełnień lub poprawy informacji dotyczących Państwa projektu?	35
Wykres 7.	Czy system wyboru projektów w Programie FEŁ2027 jest spójny z celami i założeniami programu FEŁ2027?	46
Wykres 8.	Opinie na temat systemu oceny i wyboru projektów w FEŁ2027	47
Wykres 9.	Ocena poszczególnych elementów systemu informatycznego wspierającego proces ubiegania się o środki pochodzące z FEŁ2027	48
Wykres 10.	Zrozumiałość informacji zawartych w instrukcji użytkownika systemu informatycznego wspierającego złożenie wniosku o dofinansowanie?	49
Wykres 11.	Konieczność wprowadzenia zmian w systemie informatycznym wspierającym proces ubiegania się o wsparcie	49
Wykres 12.	Tematy spotkań informacyjnych czy szkoleń, które mogą być przydatne w procesie przygotowywania wniosków o dofinansowanie projektów.....	51
Wykres 13.	Ocena jakości i użyteczności informacji o naborach w ramach programu FEŁ 2021-2027 w wybranych wymiarach	53
Wykres 14.	Czy członkowie Komitetu Monitorującego mają faktyczny wpływ na kształtowanie kryteriów wyboru projektów?	56
Wykres 15.	Ocena efektywności funkcjonowania Komitetu Monitorującego z punktu widzenia jego wpływu na jakość systemu kryteriów wyboru projektów w FEŁ2027	57
Wykres 16.	Ocena zapewnienia przez IZ przygotowania merytorycznego członków KM oraz ocena czy KM odpowiednio realizuje swoje zadania	58
Wykres 17.	Jakiego rodzaju zmiany w kryteriach oceny są najczęściej wskazywane przez członków KM?	69
Wykres 18.	Jakiego rodzaju zmiany w kryteriach oceny są najczęściej wskazywane przez członków KM?	70
Wykres 19.	Czy któreś kryteria przyjęte przez Komitet Monitorujący budzą Pana/i wątpliwości, jeżeli chodzi o ich trafność, przejrzystość i obiektywność?	70
Wykres 20.	Informacje / tematy spotkań informacyjnych czy szkoleń przydatne w procesie przygotowywania wniosków o dofinansowanie projektów.....	75

Spis schematów

Schemat 1.	Schemat logiki badania	17
------------	------------------------------	----

9 Bibliografia

Dokumenty o charakterze strategicznym:

- „Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027”, Zarząd Województwa Łódzkiego, Wersja SZOP.FELD.014. Obowiązuje od dnia 2025-03-11¹⁷.
- „Umowa partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce”¹⁸.
- „Program Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027”, Załącznik do uchwały nr 1472/24 Zarządu Województwa Łódzkiego z dnia 22 października 2024 r.
- „Terytorialny Plan Sprawiedliwej Transformacji Województwa Łódzkiego”, Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr 317/23 Zarządu Województwa Łódzkiego z dnia 14 kwietnia 2023 r.
- „Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030”, Załącznik do Uchwały Nr XXXI/414/21 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 6 maja 2021. Łódź, kwiecień 2021.

Dokumenty i dane, związane z naborami, ogłaszanymi w ramach FEŁ:

- „Harmonogram naboru wniosków o dofinansowanie dla Programu Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027”, Załącznik do Uchwały Nr 328/25 Zarządu Województwa Łódzkiego z dnia 18 marca 2025 r.
- „Kryteria wyboru projektów dla programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027 (EFRR)”, Załącznik do Uchwały Nr 4/25 Komitetu Monitorującego program regionalny Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027 z dnia 24 marca 2025 r.
- „Kryteria wyboru projektów dla programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027 (EFS+)”, Załącznik do Uchwały Nr 5/25 Komitetu Monitorującego program regionalny Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027 z dnia 24 marca 2025 r.
- „Kryteria wyboru projektów dla programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027 (FST)”, Załącznik do Uchwały Nr 6/25 Komitetu Monitorującego program regionalny Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027 z dnia 24 marca 2025 r.
- „Kryteria wyboru projektów dla Priorytetów 10-12”, Załącznik do Uchwały Nr 16/24 Komitetu Monitorującego program regionalny Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027 z dnia 19 września 2024 r.
- Regulaminy wyboru projektów (wraz z załącznikami) dla poszczególnych naborów.
- Dane dotyczące szybkości procesu oceny w ramach poszczególnych naborów.

¹⁷ Oraz kolejne wersje dokumentu.

¹⁸ Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa 30 czerwca 2022.

- Dane dotyczące składanych protestów i szybkości ich rozstrzygnięcia.
- Dane dotyczące działań informacyjno-promocyjnych, dotyczących kryteriów i funkcjonowania systemu wyboru projektów.

Akty prawne i wytyczne, dotyczące programów europejskich okresu 2021-2027:

- Ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (Dz.U. z 2022 r. poz. 1079).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Dz. U. UE L 231, 30 czerwca 2021 r.).
- „Wytyczne dotyczące wyboru projektów na lata 2021-2027”, Minister Funduszy i Polityki Regionalnej, 12 października 2022 r.
- „Wytyczne dotyczące komitetów monitorujących na lata 2021-2027”, Minister Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa, 19 września 2023 r.
- „Wytyczne dotyczące realizacji projektów z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w regionalnych programach na lata 2021–2027”, Minister Funduszy i Polityki Regionalnej, 6 grudnia 2023 r.
- „Wytyczne dotyczące korzystania z usług ekspertów w programach na lata 2021-2027”, Minister Funduszy i Polityki Regionalnej Warszawa, 30 listopada 2022 r.
- „Wytyczne dotyczące ewaluacji polityki spójności na lata 2021-2027”, Minister Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa, 24.08.2022 r.
- „Wytyczne dotyczące realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027”, Minister Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa, 29 grudnia 2022 r.
- „Wytyczne dotyczące kwalifikowalności wydatków na lata 2021-2027”, Minister Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa, 18 listopada 2022 r.
- „Wytyczne dotyczące realizacji zasady partnerstwa na lata 2021-2027”, Minister Funduszy i Polityki Regionalnej Warszawa, 24 października 2022 r.;
- Dokumenty wypracowane w ramach tzw. Europejskiego semestru, np. ‘Council Recommendation on the economic, social, employment, structural and budgetary policies of Poland’, Council of the European Union, Brussels, 9 July 2024 , 11713/24.
- Zalecenie Rady z dnia 14 lipca 2023 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2023 r., zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez

Polskę programu konwergencji na 2023 r. (2023/C 312/21) oraz odpowiednie zalecenia na lata poprzednie.

- „Kontrakt programowy dla województwa łódzkiego”, 28 stycznia 2022 r.;
- „Instrukcje Wykonawcze Instytucji Zarządzającej programem regionalnym Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027”, przyjęte uchwałą nr 766/23 Zarządu Województwa Łódzkiego z dnia 21 sierpnia 2023 r.

Analizy, raporty z ewaluacji przeprowadzonych w ramach RPO WŁ 2014-2020, a także innych wybranych programów operacyjnych oraz inne raporty i ekspertyzy dotyczące obszaru interwencji w ramach FEŁ, w szczególności:

- „Badanie ewaluacyjne pn. System wyboru projektów ze szczególnym uwzględnieniem kryteriów wyboru projektów”, ITTI, Poznań, listopad 2017 r.
- „Ewaluacja systemu wyboru projektów POIR 2014-2020 – ocena wybranych zmian”, Policy & Action Group Uniconsult Sp. z o. o, IDEA Instytut sp. z o.o., Warszawa, sierpień 2019 r.
- „Ewaluacja realizacji zasad horyzontalnych przyjętych w ramach RPO WP 2014-2020”, EU-CONSULT sp. z o.o., Gdańsk 2020 r.
- „Ocena systemu realizacji polityki spójności w Polsce w ramach perspektywy 2014-2020”, Konsorcjum: EVALU sp. z o.o., ECORYS Polska sp. z o.o., Warszawa, lipiec 2021 r.
- „Ocena efektów wsparcia sfery B+R oraz konkurencyjności, innowacyjności i internacjonalizacji MŚP w ramach OP I i OP II RPO WŁ 2014-2020”, LB&E, Ego, Warszawa, grudzień 2023 r.
- „Ocena wpływu inwestycji transportowych finansowanych w ramach OPIII RPO WŁ 2014-2020 na sytuację społeczno-gospodarczą województwa łódzkiego”, Grupa BST, 2023 r.
- „Ocena wsparcia w obszarze edukacji przedszkolnej, kształcenia ogólnego, kształcenia osób dorosłych oraz kształcenia zawodowego w ramach OPXI RPO WŁ 2014-2020”, ASM, Kutno, czerwiec 2023;
- „Ocena efektów wsparcia przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska w ramach OPV RPO WŁ 2014-2020”, Ecorys, Warszawa, październik 2023;
- „Ocena kryteriów i systemu wyboru projektów FEL 2021-2027”, Pracownia Badań i Doradztwa „Re-Source” Korczyński Sarapata sp.j. 2024 r.
- „Ewaluacja kryteriów i systemu wyboru projektów FEPW 2021-2027”, IDEA Instytut Sp. z o.o. oraz FUNDEKO Korbel, Krok-Baściuk Sp. J, Warszawa, 26.11.2024 r.
- Ewaluacja kryteriów oraz systemu wyboru projektów w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027, Polska Agencja Ewaluacji Sektora Publicznego SA, 2024 r.

- „Ewaluacja kryteriów i systemu wyboru projektów w ramach VII priorytetu „Kultura” Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027”, Evalu, kwiecień 2024 r.
- „Ewaluacja bieżąca kryteriów i systemu wyboru projektów w ramach programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027”, PAG Uniconsult, październik 2024 r.
- „Ewaluacja kryteriów i systemu wyboru projektów FE dla Podkarpacia 2021-2027”, LB&E sp. z o.o., i EGO s.c., grudzień 2024;
- „Ewaluacja bieżąca kryteriów i systemu wyboru projektów FE SL 2021-2027”, Konsorcjum: Ecorys Polska Sp. z o.o. (lider), Evalu Sp. z o.o., marzec 2025;
- „Ewaluacja bieżąca kryteriów i systemu wyboru projektów FEŚ na lata 2021-2027 - Fundusz: EFS i EFRR”, EVALU Sp. z o.o., styczeń 2025 r.
- „Ewaluacja kryteriów i systemu wyboru projektów FEPW 2021-2027, Pracownia Badań i Doradztwa “Re-Source” Korczyński Sarapata sp.j., Białystok 2025 r.